

ZATON ZAHODA

Na začetku je bila BESEDA, na koncu pa so ostale samo besede: laž, pohlep, rop, umor.

Predvsem poudarjam: tukaj bom poskusil pisati o tem, kar obljublja naslov. Uporabljam ga namenoma – ni ničesar novega, česar bralec ne bi že vedel, zavestno ali ne, slišal, videl, bral ali pa na lastni koži izkusil. Le da je vse – tako si domišljam – osvetljeno z druge strani z belo svetlobo, da bi pregнал obarvanost in sence ter pokazal povezanost.

Toda pri pregledu virov, literature in podatkov (vsak dan prinese nove, sicer pa ne računam z nekim novim, na splošno popolnoma neznanim pogledom) sem ugotovil, da je pravzaprav že vse prav obširno napisano, opisano in napovedano. Seveda ne v tako imenovanih »mainstream« medijih – ti so pač vedno glas tistih, ki jih plačujejo – marveč v manj znanih, ki so zato trn v peti dejansko vladajočih.

že zgolj z naslovi teh kritičnih del bi lahko sestavili celoten spis, ki bi opisal današnje ekonomsko in družbeno stanje ter pot, po kateri smo krenili v našo pogubo. Z Zahodom vred!

Se je tej pogubi mogoče izogniti? Imamo sploh kakšno priložnost za to?

Veliko se jih ne bo strinjalo z mojimi izvajanji, morda tega pisanja niti ne bodo dalje brali, toda verjemite mi, da me to sploh ne moti. Pomislite le na neprimerljivo bolj pomembne zadeve, ki jih mnogi vedno znova popolnoma prezrejo, kljub temu da je bil, da je in da bo očiten njihov velikanski vpliv.

Ne, tudi naslova nisem ukradel ali si ga izposodil. Oswald Spengler ima čast, da je bil prvi, ki je razmišljal, pisal in prerokoval o ešatologiji Zahoda. Njegova knjiga

(naslov je skoraj tak kot moj) *Der Untergang des Abendlandes* (1918) je najbolj briljanten opis takratnega evropskega fašističnega in nacističnega duha v jedru, ter je najboljši in najbolj natančen opis tudi današnjega zahodnjaškega mišljenja, kakršno je bilo in je ostalo kot odsev zahodne mentalitete, ki je edinstvena v svoji intelektualni moralni dekadenci, v pokvarjenosti, ki se skriva za leporečjem, varljiva in pogubna v svojem delovanju – taka je bila pač vedno. Vse zelo plemenito, idealno, požrtvovalno in neskončno tragično, usodno, zgodovino ustvarjajoče – faustovsko seveda! No, v današnjem času so stare »vrline« zamenjane z novimi – s svobodo, z demokracijo, s človekovimi pravicami in svobodo govora, a vse nastopajo le kot besede, dejansko le kot antiteze.

Toda o tem več kasneje.

Kdo in kaj je Zahod?

Najprej, kdo je pravzaprav Zahod? V lastni perspektivi so to države, ki se označujejo kot mednarodna skupnost, ki jo vodita Izrael in ZDA, ponižno in suženjsko jima sledijo Velika Britanija in druge večinsko anglosaksonske države, nato nekoliko nejevoljno, nekoliko zastrašeno in nekoliko oportunistično sledita Nemčija in Francija, za njimi pa izjavljajo svojo pravovernost ostale dežele Evropske unije – najbolj tiste iz vzhodne Evrope, ki jih Zahod nikdar ne bo priznal za sebi enakovredne in niti ne za pripadnice pravega Zahoda. Američani imajo države Evropske unije za svoje vazalne države, kakor jih tudi neuradno imenujejo, celotno Evropsko unijo pa – po izbruhu grške krize – za »Združene države Nemčije« (CNN komentator). Pomislimo samo na Snowdenova in Asangeova razkritja, na skoraj slepo poslušnost EU v politiki na Bližnjem vzhodu, tu so še migrantska katastrofa, ukrajinska kriza, sankcije proti Rusiji itd.

Zahodni Evropejci se sami prištevajo k Zahodu, toda vodje »svobodnega« anglofonskega Zahoda jim ne bodo nikdar povsem zaupali niti jih ne bodo popolnoma upoštevali, čeprav ti »ostali« neprestano poudarjajo svojo zvestobo in prilagojenost, kakor podobno tudi vse članice NATO pakta. Pravzaprav sta strah

in pohlep tisto, kar »ostale« najbolj veže na Zahod, kot ga oni sami pojmujejo. Strah jih je ZDA kot tistega mogočnika, ki poskuša graditi imperij in na tej poti ne pozna nobenega usmiljenja za odpadnike; pohlepu pa se kaže za sedaj vedno manjša ekonomska korist sodelovanja s tistim, ki hoče biti imperij. Tiste vzhodne Evropejce, ki so se prislinili ali pa bili »prislinjeni« v EU, so na Zahodu le navidezno sprejeli; namenjena jim je vloga, da se ponižno pustijo izropati in zlorabiti, da lajajo, ko je in kot je zapovedano ...

Tisti iz južne Amerike pa so sploh popolnoma nezanesljivi – njihova vloga je v glavnem postranska. Zahod, se pravi ZDA imajo Južno Ameriko za svoje lovišče, vendar se to vedno bolj odmika od njih.

To, kar po definiciji ni Zahod, sta Rusija (pravzaprav ves slovanski svet) in Kitajska, za njima pa Iran in Severna Koreja ter Venezuela, Kuba in še kakšna »eksotika«; namreč vsi, ki ne plešejo po ameriški taktiki, so po zahodnjaški oznaki »nasprotniki« Zahoda, kajti »tam ne vlada demokracija, ni svobode govora, da ne govorimo o človekovih pravicah«. Dokler bodo ti malopridneži obstajali, ne bo miru in pravice na tem planetu, zato je »božja naloga« Zahoda, da jih premaga, razkosa in podjarmi. Toliko o tem na »politični« ravni.

Drugič, kaj je pravzaprav Zahod? Ali je to civilizacija, je to kultura ali morda oboje? Ta dva pojma na anglofonskem področju nimata istega pomena kot pri nas. Zato moramo najprej vedeti (na to posebej opozarjam), kaj pomenita za nas, ker določil in opisov teh dvoje besedi kar mrgoli. Vsi imamo nekak pojem o njunem pomenu, vendar ju je pravzaprav precej težko in za vse sprejemljivo in izčrpno opisati, ker ju večkrat uporabljamo, skupaj z njunimi izpeljankami, ne le v medsebojno različnem, ampak tudi v podobnem smislu. Tukaj sem izbral dvoje razlag, ker sta kratki in pravzaprav vsebujeta vsakdanje pojmovanje večine ljudi; prilagodil se ju v svoj namen, čeprav se sicer z zadevnima pojmomoma tukaj ne nameravan širše ukvarjati.

Civilizacija naj bi tako bila stanje človeške družbe, ki je dosegla visoko stopnjo intelektualnega, socialnega, tehničnega in kulturnega razvoja.

Seveda lahko postavimo vprašanje, katera so merila za stopnjo razvoja in za razvoj nasploh. O tem je možno pisati knjige, a prek tukajšnjega okvira. Zato naj za sedaj zadostuje zgolj nakazani obris.

Kultura pa naj bi bila celotna vsota (celoten skupek) vseh dosežkov in delovanja določene dobe ali družbe kot skupine ljudi, vključno z njihovimi sredstvi, obrtjo, poljedelstvom, gospodarstvom, glasbo, umetnostjo, verovanji, izročili, jeziki in zgodovino.

S tem je kultura bolj jasno opisana in po svoje pravzaprav tudi bolj razvidno določa pojem stopnje civilizacije.

Pri civilizaciji sem sam dodal še tehnični razvoj, ki za naše pojmovanje bolj določa stopnjo civilizacijskega razvoja. Ta kriterij omogoča boljše razlikovanje med predvsem civiliziranimi in predvsem kulturnimi družbami. Tadva pojma se med sabo ne izključujeta; civilizacija je širši pojem, saj vključuje tudi različne kulture.

Leta 2010 je Ian Morris izdal knjigo: *Why the West rules – for now*, podnaslov: *The Patterns of History, and What They Reveal About the Future*.¹

Ta knjiga je ena redkih, če ne edina, ki predstavi zgodovinski razvoj določenega dela človeške družbe kot razvoj, pogojen s trenutno količino energije, ki jo je bila ta družba ob svojem času sposobna pridobiti in uporabiti.

Kot je že iz naslova razvidno, Morris s tega stališča primerja razvoj vzhoda in Zahoda. Tako k vzhodu prišteva le Kitajsko in njeno okolico, k Zahodu pa celotno Evropo, Bližnji in Srednji vzhod ter Severno Ameriko. Jezikoslovci bi dejali, da je preučeval in vzporejal razvoj skupine narodov, ki govorijo t. i. nostratične jezike, s skupinami narodov, ki govorijo sino-tibetanske jezike. Seveda je to razumljivo, še posebno, če pri tem uporabim pripombo kustosa muzeja v Beninu v Zahodni Afriki ob otvoritvi razstave stare beninske umetnosti (umetnine iz litega železa) v Zueriču, da so v času nastanka teh del »v Veliki Britaniji še plezali po drevju ...«

Kljub svoji precej obsežni knjigi je Morris prišel do razmeroma preprostega sklepa: danes je Zahod vodilen le zaradi tega, ker je ameriški kontinent blizu Evrope – to je namreč Evropejcem omogočilo, da so najprej temeljito izropali,

nato pa osvojili in poselili oba ameriška kontinenta. Tako pridobljene dobrine so pospešile razvoj Zahoda, kitajska izoliranost – tudi politično in tradicionalno pogojena – pa je Kitajsko bistveno zavrla v razvoju; zahodna kolonialna politika je to njeno zaostajanje še utrdila.

Danes je Kitajska gospodarsko pravkar preseгла ZDA, in tako bo ostalo, če ne bo prej katastrofalnih klimatskih sprememb, razpada svetovnega gospodarstva ali pa svetovne vojne; k takim posledicam namreč razvidno vodita imperialna politika in delovanje Zahoda. O najglobljih vzrokih tega tudi kasneje.

Današnjemu pojmovanju Zahoda – z zahodnega stališča – pa bolj ustreza prispodoba iz neke televizijske oddaje o Sčliemannu: prvi spor med vzhodom in Zahodom naj bi bila trojanska vojna, meja med njima je bila vedno nekje na Balkanu in v njegovi okolici, na zahodni strani so Germani, Romani in Kelti, tudi nekaj Ugrofincev, na vzhodni strani so Slovani in Kitajci kot prvi naravni sovražniki Zahoda, tem pa sledijo še turkmenski in semitski narodi, pač odvisno od dnevne politike.

Slovane načeloma povprečni prebivalci na Zahodu ne marajo, imajo jih za svoje zgodovinske in naravne sovražnike; to je zelo globoko ukoreninjeno v zahodnjaški mentaliteti in je razvidno iz vsakodnevnega zahodnega tiska in propagande. Vsak Slovan, ki je vsaj nekaj časa živel na Zahodu, se je neizogibno srečal s to mentaliteto. Slovanske države, ki so sedaj članice EU, zgolj prenašajo kot osvojen trg s ceneno delovno silo in z državljani tretje vrste.

V to zvezo sodi pravo nasprotje Morrisovega dela – knjiga Nialla Fergusona *Civilization. The West and the Rest*,² njena televizijska različica in morda še kakšna dopolnitev. Ta knjiga in njene televizijske poenostavitve opisujejo Zahod v primeri z vzhodom v natanko taki luči, kot si Zahod predstavlja samega sebe. Naj omenim, da je Fergusonov Zahod v glavnem omejen le na ZDA, Veliko Britanijo, Kanado, Avstralijo in Novo Zelandijo, torej na anglofonske države z »belimi«
večinami; ta Zahod je sam zase posebna civilizacija.

Zahod je vodilen, ker je bolj konkurenčen, iznajdljiv, demokratičen, pravičen, delaven – in plemenit; tako Ferguson govori podobno kot Spengler, le z drugimi besedami.

Zahod je tehnično najbolj razvit del današnje svetovne civilizacije. Pri tem je treba spet upoštevati razliko med pojmom kulture in civilizacije. Ko govorimo o Zahodu z našega stališča, govorimo pravzaprav o vseh narodih, ki pripadajo k zahodnemu kulturnemu krogu kot skupina držav s formalno podobnim političnim ustrojem in miselnostjo, čeprav ne z enako mentaliteto. To so že omenjene anglofonske države z »belo« večino in države zahodnega dela Evrope, namreč zahodno od ločnice s severa proti jugu: švedska, Danska, Nemčija, Avstrija in Italija, vzhodni enklavi pa sta Izrael in Grčija.

vzhodno od te ločnice so Zahodnjakom »najbližje« in »najljubše« Finska in baltske države ter Madžarska in Romunija.

Vidimo torej: Zahod stoji in pade zgolj z ZDA.

Američani – pa tudi nekaj drugih – o ZDA

Značilno je, kaj menijo sami Američani o svoji domovini. Ne gre za »elito« – ritoliznike, politične klovne, ki se razglašajo kot svobodoljubni domoljubi, demokrati in borci za človekove pravice, dejansko pa so pohlepni, neodgovorni vojni huskači, AIPAC-ovi plačanci; gre za prave domoljubne Amerikance, ki so s svojo dejavnostjo dokazali, da nekaj zmorejo, da skrbijo za svojo domovino, se ne pustijo kupiti in se ne strinjajo z imperialno politiko ameriške »elite« v vseh njenih oblikah.

Za splošen vtis o ameriških kritičnih publikacijah, ki obravnavajo lastno državo, njeno gospodarstvo, notranjo in zunanjo politiko, kot tega ne najdemo, ali pa zelo redko, v »uradnih« medijih, navajam nekoliko izvlečkov:

Zadnjih trideset let, vzporedno z deregulacijo in rastjo moči denarja v ameriški politiki, je pomembno število ameriških akademikov padlo na raven delovanja »plačaj za igro«.

(...)

Ta problem sedaj tako vse prežema, da so akademske vede ekonomije, trgovine, javne politike in sodstva težko izkrivljene z nasprotji interesov, ki so jim lastni.

(...)

Amerika je polagoma postala zelo drugačen prostor, s svojo ekonomsko konkurenčnostjo, s svojo osnovno poštenostjo, z vzgojo svojega prebivalstva, s svojo politiko v naglem propadanju.

(...)

Izid vsega je, da Združene države vse bolj kontrolira amoralna oligarhija, ki je večinsko skorumpirala zvezno vlado in politični sistem, vključno z obema političnima strankama. Ta politična korupcija je nato prepletla premoženjski in finančni sektor in je sedaj postala največje gonilo ameriškega ekonomskega in socialnega zatona.

(...)

... vidimo spet vedno znova isti vzorec. Neka, na začetku majhna, nemočna tvrdka ali pa narod iznajde izreden način poslovanja, postane neverjetno uspešna, premaga vse tekmece; toda potem, na višku svoje navidezne moči, začneja razpadati od znotraj. Nazaduje. Postane lena, spolitizirana, samozadovoljna, neučinkovita, skorumpirana, in eventualno se, po določenem času notranjega razpada, zruši pod lastno težo ali pa jo požre kakšen drug tekmeček.³

*To so kratki povzetki iz Fergusonove knjige *Narod grabežljivcev: korporacijski kriminalci, politična korupcija in ropanje Amerike*.³ Tu lahko le še dodamo: ko so korenito oropali Ameriko, so se odločili osvojiti in oropati še ves planet.*

*Ali bo ta zalogaj prevelik? še zlasti zato, ker so popolnoma oslabili svoje osnovno gospodarstvo, o čemer govori knjiga Morrisa Bermana *Zakaj je Amerika propadla: Korenine imperialnega zatona*.*

Nekaj izvlečkov iz recenzije te knjige:⁴

Končno: Nekdo, ki razume, da je Amerika propadla ...

John Adams je to videl že na začetku: ZDA so »bolj požrešne kot katerikoli drug narod, ki je kadarkoli obstajal.« Ali kot je de Tocqueville kasneje dejal: »Ko koplješ globlje v narodni značaj Američanov, tako vidiš, da oni iščejo vrednost vsega na tem svetu zgolj v odgovoru na edino vprašanje: koliko denarja bo to prineslo?«

(...) to je vse, kar je dosegla osredotočenost na stremušstvo, ki tvori naše celotno življenje: da smo izgubili občutek za javne dobrine zaradi osebnega dobička, razumevanje za skupnost zaradi pretiranega individualizma, občutek za duševno dobro zaradi materialnega pritiska in stresa, spoštovanje preprostega življenja zaradi tehnološke zapletenosti, celo resnični občutek za državo in skupno politično blaginjo zaradi zlorabe in vsiljivosti oligarhije in osebne politične koristi.

(...)

Višek stremušstva, laissez-faire kapitalistične kulture, je to, da je vse zamolčano, da so vsa važna vprašanja prezrta in da je vsako človeško delovanje spremenjeno v proizvod, in je vse sprejemljivo, če se prodaja. To, kar imamo, je prevlada medijskih družb, politika z volitvami po glasbenem ritmu, zunanja politika na enostranski osnovi in s »preprečevalnimi« napadi, propadajoče časnikarstvo, slabo obveščeno prebivalstvo, brezposelni, neučinkovit, slab ali nikakršen javni promet, in zdravstvo, ki je sedemintrideseto v svetovnem merilu. Cesar in imperij nimata obleke.⁵

Morris Berman (iz knjige):

Zlom bo prišel prej, kot si mislimo – napovedal sem, da v enem desetletju – in bo povzročil odcep (nekaj podobnega, kot so mestne države ali srednjeveška obzidana mesta) kot edino možno priložnost za novo družbo z novimi izbirami po človeških merilih. Tega ne prerokujem, zapomnite si, zgolj pravim, da je to edina pot.

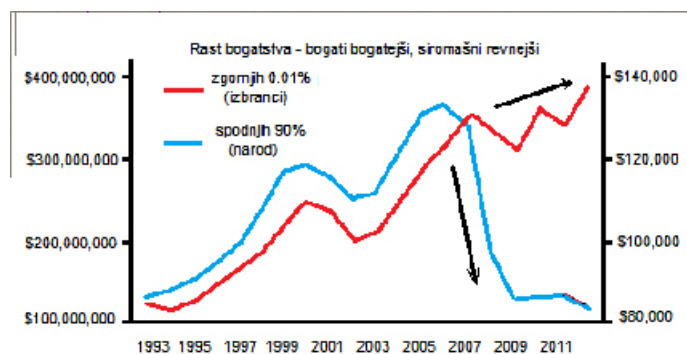
(...)

To je tisto, zaradi česar Berman sklene, da ne bo nikoli spremenilo naše stremuške civilizacije in da so vsi podvigi, da bi jo poskusili zamenjati, zaman: »Gledam na fantaziranje o okrevalni bodočnosti kot na čisto blebetanje.«⁵

Tej Bermanovi porazni oceni lastnih sonarodnjakov lahko dodamo še naslednji vidik: družba in posameznik v medsebojnem delovanju, vsak vpliva na drugega in oba se medsebojno oblikujeta (v citatu moji poudarki):

... o nezadovoljstvu poosebljanja v potrošniški družbi: prav ta je ustvarila »**sužnje najboljše vrste: sužnje, ki mislijo, da so svobodni, sužnje, ki mislijo, da so pomembni**«. Opazil je, kako gladko, kako neopazno, kako lagodno posameznik zdrsne v samoljubje (narcizem). In tako so te ujeli. Nenadoma je ves svet ničeva igra. (...) ... **ni tvorba enotne družbe, marveč je idealni potrošnik: narcistični posameznik.**⁶

In tako je namen stremuške in potrošniške družbe, da bi ustvarila idealnega potrošnika, pravzaprav uničil največ potrošnikov, tistih, ki so bili nosilci potrošniške družbe, kot dobro prikaže naslednja slika:

Povprečna rast dohodka (»recoveries«) v ZDA (Pavlina Tčerneva)

Običajno pojmovanje bogatih, da je »ekonomija« sistem naravne razdelitve, je bolj razumljivo z bilijoni javnega bogastva, ki so bili preneseni neposredno na Wall Street v dokapitalizacijah,

subvencijah in garancijah federalne vlade, v monetarni politiki Federal Reserve, ki so tako povečale cene finančnega premoženja v večinski lasti bogatih, ostajajoč pri tem brez vsakega izgovora, da je narodnim demokratom kaj mar, če mi ostali živimo ali pa umremo. Brez opombe je, koliko večja je sled števila ničel v premoženju teh 0,01% (leva lestvica) od tistih 90%.

(vir: Emmanuel Saez)⁷

Tukaj je delno pojasnilo delovanja mehanizma, ki je omogočil to osiromašenje in obogatitje ter poostril razredno vojno. Seveda vse to vpliva tudi na ostali svet; Japonska je ta sistem kopirala in ni rešila svoje krize, Evropska unija pa ga je prevzela in tiska evre na veliko – tako imenovani sistem QE (quantitative easing), a uspeh doslej še ni bil viden, in verjetno nikdar ne bo.

Federalna vlada v ZDA lahko legalno ustvarja denar, medtem ko gospodinjstva, ki to delajo, gredo v zapor, če jih ujamejo. Ta neodgovornost je proces, ki zmanjšuje finance; je povečan poseg, ki vlaga kredit v vedno manj pomembne dele zahodnih gospodarstev.

(...)

Pojasnilo uradnih ekonomistov, da je to »presežek prihranka«, so razglasili za neškodljivega »Wall Streetovi plenilci«, ki so vedeli, da dajejo nemogoča posojila ljudem, ki si niso mogli privoščiti, da bi jih povrnili.

(...) bogati so uporabili Wall Street, da so se še bolj obogatili, medtem ko so zraj... nas ostale.⁸

Pri tem so imele ključno vlogo banke:

Banke so postale igralnice z najvišjimi zastavljalnimi vlogami in one stavijo na vaš denar, kjer tvegajo vašo penzijo in bodočnost. Banke imajo več »trgovcev« kot »izklicevalcev« in vsi sedijo pred svojimi računalniki ter stavijo za dobiček ne le nekaj procentnih točk s posojanjem denarja, marveč to množijo več tisočkrat. Zaradi tega lahko tudi posamezen nevesten trgovec uniči banko ... Vsota denarja v tem »derivativnem kazinu« je sedaj večja kot trilijon dolarjev, nekajkrat več kot ves denar in vse premoženje tega sveta.

Končno, (banke) niso le prevelike, da bi propadle, tudi ni vsote denarja na vsem svetu, da bi jih lahko rešili.⁸

»Da bi se izognili vmešavanju težke roke vlade v bančni sektor, je potrebna revolucija v upravljanju, nadzoru in etiki.«

(...)

čristine Lagarde:

85 najbolj bogatih ljudi, ki jih lahko spravite v en sam londonski dvonadstropni avtobus, kontrolira toliko imetja kot najrevnejša polovica svetovnega prebivalstva – to je 3,5 milijarde ljudi.⁹

Bogastvo: Imeti vse in želeli še več, raziskovalni članek, ki ga je bil objavil Oxfam, kaže, da je 1% najbogatejših povečal svoj delež v svetovnem premoženju od 44% v 2009 na 48% v 2014 in da bo ta rast večja kot 50% v 2016. člani te globalne elite imajo povprečno premoženje \$2,7 milijonov po odraslem v 2014.

Ostalih 52% svetovnega premoženja je skoraj vse (46%) v lasti najbogatejše petine svetovnega prebivalstva. Ostalih 80% imajo samo 5,5% in imajo povprečno v lasti \$3851 po odrasli osebi – to je 1/700 povprečnega premoženja bogatega 1%.¹⁰

... »Oh, ljudje niti ne vedo. Imeli bi izgrede na ulicah, če bi siromašni vedeli, kako bogati so bogati ... Niti nimamo pojma, kako neenaka je postala naša družba.«¹¹

(...)

Preveč prilagodljiva monetarna politika Fed-a (ZDA, Federal Reserve) je ustvarila okoliščine, v katerih si vodje korporacij lahko izposojajo tovore denarja po zgodovinsko nizkih obrestih na trgu obveznic, ki jih nato uporabijo za kupovanje delnic svojega podjetja. Borzne cene porastejo, ko podjetje zmanjša število delnic na trgu, kar omogoči potratna plačila managementu in delničarjem.¹²

(...)

*Tlačanstvo je boljše kakor to, kamor vodi Zahod.*¹³

Vsaka revolucija doslej se je začela nekje na robu, z nekim v danem trenutku nepomembnim povodom, ter se nato naglo razširila. Napovedovala pa se je dolgo pred tem povodom v vrsti lokalno omejenih neredov, kot so to danes protesti proti policijski brutalnosti do »obarvanih«, vzroki pa so globoko zakoreninjani v ameriški družbi, pri čemer je gonilo vedno le dobiček:

*Ameriška politika je kraljestvo Brezmadežnega Spočetja, kjer sedanja politika in nakopičena zgodovina izgineta za pajčolanom osebnih značajev in nesmiselnih dejanj. Vodilni razred se pretvarja, da spletke tega vladajočega razreda – trgovski sporazumi, finančne sprostitev, imperialne vojne, nadzor in politika – ne obremenjujejo družbene blaginje. Ameriška mesta nosijo pečat te politike in ostanke suženjstva, genocida ter posebnosti zahodnega kapitalizma, ki so vtisnile zgodovino v sedanje družbene odnose. Individualistična razlaga zgodovine Zahoda je morda zanimiva za tiste, ki k temu težijo, toda omenjeno je razlog, da je napačna v vsaki pojmljivi razsežnosti.*¹⁴

(...)

Kdorkoli je bil na javni oblasti v ZDA – tako posamezniki kot tudi stranke – je nenehno izvajal skoraj isto zunanjo politiko, še posebej v zadnjih desetletjih.

Neoliberalizem je post-merkantilističen »tržni« kapitalizem ...

(...)

Zakaj bi nekdo, ki se ima za nosilca »svobodne trgovine«, brez posledic podpiral intervencije vlade, da bi rešila kapitalistična podjetja, ki so napravila slabe odločitve in uničila »svoj« posel? Izjavljati, da bančništvo služi »posebni« vlogi, ustreza uporabi »zunanjih« kriterijev na marketinške odnose. In v preteklosti je IMF, organizacija, ki je skoraj lastnoročno vzdrževala neoliberalizem pri življenju, v vseh svojih letih v ekonomski divjini zapirala skorumpirane, izžemalske banke v prvi poslovni vrsti, ko se je »ukvarjala« z obrobnimi deželami.

(...)

Kot stvari stojijo, managerji kratkoročnih hedge-fondov na veliko kupujejo lastnino v periferiji po najnižjih cenah, da bi jih dali potem v najem ljudem, ki so bili prej njihni »lastniki«. Priče smo globalnemu finančnemu tlačanstvu.¹⁵

Dva načina sta, kako Zahod, posebno pa ZDA, vsiljuje to svojo ekonomsko politiko, in z njo svojo hegemonijo, po svetu – mehki in trdi način. Trdi način je z vojaško silo ali pa s »podporo« barvnim revolucijam, za »demokracijo« in »človekove pravice«, za »zaščito« lokalnega prebivalstva uvesti »regime čange«, to je postaviti novo vlado svojih lutk, ritoliznikov, ki nato podpišejo in storijo vse zahtevano. Mehki način pa je vsiljevanje trgovskih sporazumov, ki jih vazalne vlade sprejmejo pod ekonomskim ali pa političnim pritiskom in ki so bistveno škodljivi podpisnikom:

Ljudje proti močnim je najstarejša zgodba v človeški zgodovini ...

(...) Projekt za Novo ameriško stoletje (Project for the New American Century – PNAC) je v Washingtonu leta 1997 ustanovljeno združenje istomišljenikov. PNAC predvsem želi in zahteva naslednje: ustanovitev globalnega ameriškega imperija, da bi obvladoval voljo vseh narodov. Ukevarjajo se z mislijo, da ZDA, edina preostala supersila, ne storijo dovolj, da bi z gospodarsko in vojaško silo spravile ostali svet pod okrilje novega družbeno-gospodarskega Pax Americana.¹⁶

(...)

Kyle prikazuje ameriški imperij v najslabšem. To je imperij, prepojen s skrajno nasilnostjo, pripravljen, da potepta katerokoli deželo v imenu vojne proti terorizmu in pusti na svoji poti ogromno bede, trpljenja, pregnanstva in pomanjkanja.¹⁷

Pogodba Trans-Pacific Partneršip vsebuje nekaj, kar je imenovano »investor-state dispute settlement« (ISDS) – »sporazumevanje v sporu investitor-država«, to je v trgovskem sporu oporečni mehanizem, ki je bil vključen v najbolj tajnih pogajanjih trgovskega poslovanja. ISDS dovoljuje multinacionalnim podjetjem in

investitorjem, da tožijo države v zvezi z ekonomsko politiko ali pa z določili, ki preprečujejo njihove bodoče dobičke. Te pravde so tajne pri posebnih »arbitražnih tribunalih« – sodiščih, ki so v bistvu privatna v lasti korporacij, s pravniki in sodniki, ki so izbrani iz nekaj pravniških podjetij v korporacijah. V februarju 2014 je Public Citizen izjavil o ISDS-u: Ta mehanizem povzdigne privatna podjetja in investitorje v isti status kot suverene vlade in tako postane privatizacija pravnega sistema.

Ta očitni rop pravnega sistema v korist investorjev in multinacionalnih korporacij je bil prvič institucionaliziran v North American Free Trade Agreement (NAFTA) pred dvajsetimi leti. Potem je deloval tako dobro za korporacijsko stran, da sedaj ISDS vključujejo v skoraj vsako bilateralno in regionalno pogodbo na planetu, vključno s TPP, Canada-European Union Comprehensive Economic and Trade Agreement (CETA) in ZDA-Evropa Transatlantic Trade and Investment Partneršip (TTIP). O teh sporazumih se tajno pogajajo. To, kar je vključeno, je grozljivo, poseno za okolje in za ljudi.¹⁸

Globalizacija, podobno kot neoliberalna ekonomija, je orodje ekonomskega imperializma. Delo je izkoriščeno, medtem ko so kulture in okolice uničene. Toda propaganda je tako močna, da ljudje sami sodelujejo v svoji pogubi.¹⁹

(...)

Tehnologija je skoraj nekaj potrpežljiv morilec, ki se le pretvarja, da je človekov prijatelj, a se pripravlja, da nas izmeri in cementira našo usodno odvisnost.

Bližamo se zatonu gospodarskega delovanja množic, kot so ga bili poznali celi rodovi.

... Dobe večnega Blagostanja in Brezdelja ... ne bodo delili z vsemi ... Hiper-ekscepcionalistično nagnenje elite ne dovoljuje take velikodušnosti, čeprav bi bila tehnično in ekonomsko uresničljiva. Naslednje leto bo imel vrh 1% v svoji lasti več kot 50% svetovnega bogastva. To bogastvo ne bo nikdar curljalo nazaj navzdol. Prej bo izlapano, izgubilo svojo uporabno vrednost, postalo malo več kot zlato povabilo v kakšno zaprto (zaščiteno) področje na Zemlji. Bogastvo je bilo

*tako le začasna lestev, merilna enota navzgor, zarisana na zidu Države-Mesta v najhujšem možnem času. Raja, plebs bo prepuščen samemu sebi za Leviatanovimi vrati.*²⁰

Seveda elita vidi svojo bodočnost, pravzaprav svojo rešitev, v tehnologiji, ki naj bi zamenjala večino proletarcev – namreč vseh nas. Vojne, ki jih vodi ta elita, so že skoraj tako daleč – le žrtve so vedno enake, s tehnologijo ali brez nje.

Trdi način, se pravi vojne in barvne revolucije, ki ga uporabljajo ZDA za širitev svoje hegemonije in imperija, pravzaprav ni vsakomur razviden. Delno je to zaradi različnih, včasih medsebojno nasprotnih sil, ki krojijo ameriško politiko, kot je to vpliv AIPAC-a, dosledna podpora izraelskim vojnem in politiki, pa zahteva po popolni kontroli nad energetskimi viri in tokovi; o najbolj zlovešči zahtevi pa kasneje.

Sledi nekaj citatov iz člankov o ameriških vojnah:

(...)

*Pravzaprav je Pentagon po 2. svetovni vojni spoznal, **da lahko popolno uničenje nasprotnika povzroči zmanjšanje dovoljenega obsega potrošnje za obrambo. Zvezno vodstvo je bilo odtlej alergično na zmago.** Odločilne bitke so postale izključno področje dejansko provincialnih državljanskih vojn.*

(...)

*... naša vojska je poklicna. To pomeni evolucijski korak naprej le toliko, kolikor verjameš, **da vojna zagotavlja kariero, poklicno napredovanje.** Poklici so prevzeli mentaliteto cehov. Za mesarje, peke in kreatorje vojn je nadaljevanje postalo vojni namen.*

(...)

Tisti, ki je proti posredovanju, vztraja pri mnenju, da je potrebno vojno tvegati zadržano in le kot skrajno sredstvo s strogo določenim zaključkom. Taka krotkost je brez domišljije in sociopatskega namena. Vse to ustavljanje in začenjanje prav takrat, ko postaneš nečesa več – je čista norost!

(...)

Permanentna vojna za vojni namen z nasprotniki po naročilu, izbranimi iz strogih guantanamskih (vzgojnih) zapisov. Ne bo več ponujanja (prikritih) casus belli in fantazij o orožjih za masovno uničenje, ki jih pametnjakoviči razširjajo po internetu. Navijanje za vojno je oboje: je tvegano in ponavljajoče se. **Permavojna vse to reši.**

(...)

Včasih se infrastruktura ne zruši dovolj hitro. Zato je pri tem potrebna pomoč. **Javna dela so kot želve. Vojna je zajec.**

(...)

Ta popolni korporativni nihilizem vključuje previdno uravnoteženo stanje: ekonomsko delovanje brez opaznega gibanja. **Vsak vojaški proizvod uniči proizvod, ki ga je izdelal neki življenjski del ekonomije. Zgradiš tovarno. Zgradim bombo, da uniči tvojo tovarno.** Ljudje umirajo. Rekonstrukcijska dela cvetijo v senci njihovih grobov. Veličastni napredek!

(...)

življenje kot tako postane kolateralna škoda na poti k – čemu drugemu? H gospodarski rasti ...

(...))

Seveda, vojna učinkovitost, merjena s področno zmago, zgreši vojno gospodarsko metriko na milje. Kaj bi lahko bilo bolj preprosto? Zmaga je poraz. Vprašajte fante v sobi 101, če mi ne verjamete.

(...)

Nekaj veselih optimistov trdi, da permavojna lahko traja zelo dolgo. Seveda so zgrešili bistveno tarčo: progresivno smrtonosnost. Preostali zagotovljeni nihilizem dela nadure, da izpopolni orožje za uničevanje vseh udeležencev trga, in tako pride vojno gospodarstvo do popolnega zastoja. Tako kot kaže Lafferjeva krivulja: 100% meja smrtnosti ne prinese nikakršnih davčnih dohodkov.

(...)

Smrt. Davki. Vojna. Nikjer ni cilja. Vsa poraba z namenom, da bi to dosegli.²¹

Permavojna ali stalna vojna kot gospodarsko gonilo je seveda le eden od razlogov – in ima svojo mejo. Zato se nekateri sprašujejo, čemu sploh taka vojna – in pravzaprav ne najdejo pravega razloga. In še eden, ki se sprašuje, kje je zdrav razum:

(...)

Ali bodo bodoči zgodovinarji imenovali čas, ko so bile ZDA svetovna hegemonna sila, »neizogibna nacija« ... – kot absurdno dobo?

(...)

Porast verske gorečnosti, pojav, ki je povezan z vsemi temi vojnami, je razlog, zakaj je postalo težje kot kadarkoli najti smisel tega, kar se danes dogaja po svetu. Vlada zmeda.

(...)

Neprestana vojna. Za kaj je dobra?

(...)

Odgovor je isti kot za vojno nasploh – za popolnoma nič.

(...)

... (Tisti) ki služijo državni varnosti, hočejo vojno brez konca ali pa da jih ne zavirajo najosnovnejše zahteve praktičnega razuma.

(...)

Duševna bolezen je lahko olajševalni dejavnik. Toda naši vodje niso duševno bolni – ne v kliničnem smislu. Ne moremo zanikati njihove krivde, čeprav so njihova dejanja iracionalna.

(...)

Toda mar lahko vse to pripišemo zgolj nesposobnosti?

(...)

Na to vprašanje ni jasnega odgovora, ker očitno namenoma izvajajo neumne podvige –

(...)

*Kar zadeva vprašanja vojne ali miru, vse kaže, da je dejansko to: **zdi se, da je nenehna vojna to, kar hočejo Obama in njegovi nesposobni podložniki.***

(...)

Zakaj? Ne zaradi občudovanja vojaških vrlin ali pa zaradi nostalgije po bolj barbarskih časih.

(...)

Toda brez vojne ali brez vojne nevarnosti bi se zamajal vojaško-industrijsko-nacionalni kompleks državne varnosti.

(...)

Zaradi tega ni možnosti stalnega miru. ZDA si morajo izmisliti sovražnike, če ti ne obstajajo.

(...)

Kar je neverjetno, je gola hinščina vsega tega. Oni, orientalski »drugi«, so neobrzdane pošasti, kadar pa mi storimo isto, ko je prepozno, potem le rečemo, da so bile »storjene napake«.

(...)

*To je absurd na kvadrat. Vsi medijski pisuni sveta ne morejo dovolj očrniti Vladimirja Putina, da bi spremenili očitno in osnovno resnico, ki je najbolj važna v tem primeru: neverjetno je lahkomišno – **je neopravičljivo lahkomišno – ogrožati osnovne varnostne zahteve velike nuklearne sile.***

(...)

***Ne računaj z njim. V absurdni dobi nima zdrav razum nobene priložnosti.**²²*

In tukaj še dva, ki sta mnenja, da je taka zunanja in vojaška politika ZDA zgrešena, čeprav sama delno ugotavljata, da je to edini način, s katerim se sedanja vrhuška ZDA namerava obdržati na oblasti, si zagotoviti svetovno hegemonijo in stalni dobiček z neprestano vojno.

(...)

Govorice o izumljeni krizi. NATO je v nadaljevanju svojih prizadevanj, da bi si ustvaril sovražnike in si tako zagotovil razlog za svoj obstoj, sedaj razglasil Rusijo za največjo grožnjo. Z drugimi besedami, resnično ni grožnje, dokler NATO ne izprovocira Moskve, in tako ustvari to grožnjo. V današnjem času – v tem, katerega predhodnica je bila skoraj popolna svetovna vojaška prevlada ZDA – so bile sedanje relativno blage ruske reakcije na obkolitev s strani režima ZDA in vojaških sil NATO napihnjene do tega, kar NATO označuje kot največjo grožnjo zoper njega. Pustimo ob strani za trenutek vprašanje, ali je SZ sploh bila kdaj taka grožnja, kot so to v njihovi vladi prikazovali ameriškim državljanom; ta najnovejša trditev NATA je prenapihnjena, še bolj važno pa je, da je potencialno zelo nevarna.

(...)

Z drugimi besedami: Washington je spet lagal.²³

Dobro storjeno, gospodje Obama, Bush, Clinton, Bush, Reagan, Carter po vrsti in nazaj. Vsak je zvesto sledil geopolitičnim in gospodarskim interesom, ki utelešajo zamisel ameriške hegemonije. Vidimo sadove: pobijanje in požiganje v tujini (pogosto z daljinskim upravljanjem), humanitarne katastrofe za preživele brezdomce, ameriške smrti in rane daleč bolj številne od tistih v napadu 9./11. kot odgovor na desetletje ubijanja in zatiranja uporov v muslimanskem svetu, katerih povzročitelj in pokrovitelj so bile ZDA. In potem so tu še fiskalni stroški Američanov.

Ni presenečenje, da vladajoča elita nima namena, da bi spremenila premise zunanje politike ZDA, namreč da Amerika lahko in mora vladati svetu. To je razglas »naše« usode, o katerem ne moremo dvomiti.

Seveda moramo priznati, da tisto, kar je videti kot napaka za nas Amerikance, ki nismo del elite, ni napaka za naše vrhovne gospodarje. Navsezadnje, vznemirjenje je sestavina bistrournega političnega perpetuum mobila. Nemir priskrbi »grožnje«, na katere se lahko sklicujejo, da bi opravičili prav to politiko, ki predvsem ustvarja grožnje. Kako domiselno! Ne bomo več poslušali klepeta o »dividendah miru«, o tej nevarni zamisli – to pomeni, da je nevarna Pentagonu in vohunskim skladom ter črtam pod računi vladnih dobavljачev; skoraj so tekli amok, ko je propadla Sovjetska zveza z Varšavskim paktom med 1989-1991. To je bilo resnično prebližu.

Predstavljajte si edino svetovno supersilo brez sovražnika. Ljudje bi se morda začeli čuditi, kaj je smisel vsega tega. Hvala bogu, bila so leta vmešavanja v muslimanski svet, in v banki se je nabiral skupni dobiček.²⁴

Zunanja in vojaška politika ZDA imata tudi notranjepolitično vlogo – ustvarjanje »varnostne« države, to je policijske države, bolje rečeno – fašističnega režima z ustrahovanjem državljanov z izmišljenimi ali pa z režiranimi nevarnostmi znotraj in zunaj. Posebej pa je važna ugotovitev, da ZDA ustvarjajo nered po svetu s tem, ko igrajo svetovnega policaja, ki ta nered upravlja. Nekaj globljih vpogledov v to stanje:

*Kaj si lahko mislimo o politiki, ki bombardira dežele in jih prepusti njihovi usodi? **Večina opazovalcev zunanje politike ZDA vidi to politiko kot zgrešeno.** Gledajo ruševine Iraka, Afganistana, Libije, Somalije, Jemena in ne vidijo zmagoslavnih povork, nikakršne ponovne izgradnje, nobene stabilne vlade, nikakršne demokracije, nobenih človekovih pravic. To so opazovalci, katerih mišljenje je ostalo v modelih preteklosti. Mogoče imajo v glavi drugo svetovno vojno, napovedano vojno, bitke, zmago, pogajanja, pogodbe in izgradnjo. Recimo, Evropo in Maršallov plan ali pa Japonsko. Mogoče premišlujejo o svetu, ki mu vladajo mednarodni zakoni, ženevske konvencije, Združeni narodi, in o Ameriki kot zaščitniku tega reda. **Posledica je, da nered, ki ga ZDA sejejo po vsem planetu, nima smisla.** Politikanti na Potomaku morajo biti nori – tak je zaključek.*

(...)

***Ni tako.** Mogoče so megalomani, toda imajo načrt za natančen nered, nič manj kot načrt za vojaško pokoritev sveta svojemu gospodarstvu. Amerika drsi iz svojega položaja kot prvo svetovno gospodarstvo, rekord, ki ga drži od leta 1870. Zgodovina uči, da je nemogoče vzdrževati svetovni imperij brez gospodarskega primata. Ameriški imperij je pritisnjen ob zid, toda še vedno ima vojaško premoč po propadu svojega glavnega izzivalca, Sovjetske zveze, kar je največja tragedija relativnega miru v našem svetu in naši dobi. Svet se je resnično spremenil 11. septembra 2001. Amerika je dobila opravičilo za izbiro vojaške opcije, da bi obdržala svetovno prevlado, ki je gospodarsko ni več zmogla. ZDA so izkoristile priložnost, da so naredile tihi državni udar doma, ko so ustanovile Patriot Act, in začele postopoma spreminjati ZDA iz demokracije v varnostno državo ter brez*

nasprotovanja prestrašenega domačega prebivalstva uničevati dele sveta, vsakič po eno neugodno državo. **To je način vodenja tretje svetovne vojne, česar ne opazi nihče razen žrtev.**

(...)

Vojna proti terorju je bila briljantna propagandna zamisel. Povzročila je izredno stanje v demokratičnem redu Zahoda, stanje, ki pospešuje hrepenenje in nesporni prehod ustavnih demokracij v kontrolirane države. V ZDA je Patriot Act uvedel to kontrolirano državo, ki jo politologi raje imenujejo »varnostna država«, da se izognejo oznaki policijska država, v kateri je vsak državljan obravnavan kot potencialni terorist. **Delovanje države s takim ustrojem ni vzdrževanje reda, marveč upravljanje nereda, ki ga ustvarja.** V svetovnem merilu je terorizem orodje za ustvarjanje nereda, tako da je svetovni policaj – ZDA z »zavezniki« – poklican, da upravlja.²⁵

Oblikovanje kontroliranega kaosa deluje kot taktika za izoblikovanje kolektivne psihoze prebivalstva, ker ljudje običajno težijo za ustaljenostjo, varnostjo in redom, kljub žrtvovanju svoje osebne svobode. Kolektivno stanje strahu, ki ga ustvarja kaos, povzroča, da večina ljudi pozdravlja najhujše oblike tlačenja s strani najbolj zatiralskih vlad. **Strah in paranoja sta bistvena vsebina policijskih držav.**

(...)

Vprašanje ni nikdar, ali naj vodi Amerika, temveč le, kako vodi.

Narodi, po vsem svetu, morajo zopet pridobiti svojo suverenost najprej s spoznanjem, da pretorijanska straža orwellovskega imperija ni zaveznik, marveč okupator. **Boriti se proti »vodstvu« ZDA je edina pot iz perverznega globalnega ustroja, kjer je vojna mir, svoboda suženjstvo, neupoštevanje moč in resničnost izmišljotina.**²⁶

(...)

Kaj lahko pričakujemo od naših zahodnih »prijateljev« in »zaveznikov«, ki nas »branijo« (ne vem, pred kom), ko se bo še zaostрила klimatska kriza, ko bo potrebno deliti surovine, hrano in življenjski prostor – zanje namreč sodimo med »dispensable nations«?

(...)

Danes ameriški politiki obeh večinskih strank – konservativci, »umerjeni« in tako imenovani liberalci enako – vztrajajo, da so ZDA »izjemen«, celo »neobhoden« narod. Dejansko to pomeni, da le za ZDA veljajo posebna pravila. **Zlasti v mednarodnih odnosih vlada ZDA in njeni nameščenci lahko naredijo karkoli, kot se jim zdi potrebno, da izpolnijo svoje namene, vključno stvari, zaradi katerih bi bila vsaka druga vlada razglašena za kriminalno.**

Sodeč po tem, kako vlada ZDA ostaja nekaznovana pri umoru, terorizmu in ostalih strašnih prestopkih, je videti, da ima dejansko licenco za ubijanje. Pravzaprav že po definiciji nobeno dejanje ZDA ne more biti označeno kot umor ali terorizem.²⁷

(...)

Kot je običajno, nihče ne zvoni, če kak narod ali pa imperij izgine. Kar se zgodi, je postopen propad, nerešljive okoliščine kot osnovni način socialne organizacije. Zlom ali pa razdor, ki se pojavi kot različna politična ekonomija, je **predhodnica točke brez vrnitve.**

Položaj ZDA v zgodnjem 21. stoletju je tak, da njihov sistem oblikuje politiko, ki po lastni krivdi teži proti Armagedonu in grozi, da bo s sabo zvlekla še ostali svet.

Kar je pokazala dejanska politika predsednika Baracka Obame – umori z droni, nadzor in zatiranje, stalna ekonomska zloraba v korist že bogatih, vojna kjerkoli jo ZDA lahko najdejo in preprečevanje vseh naporov za zaščito okolja – to je politični prostor, ki ga zavzema; zmerna sredina je resnična radikalna »obrobna resa«, če gledamo skozi očala ohranitve »sveta«, v katerem živimo.

Zahodne vlade si sedaj na vse načine prizadevajo, da bi prestrašile ljudi, ki naj bi tako podprli še eno vojno za naftne zaloge Srednjega vzhoda. Grožnja »terorizma« je cinična diverzija in nič drugega ...

(...)

Ameriški imperij propada v smrtnih krčih. Sile, ki naj bi take tudi ostale, so vedno bolj brez upa, in to jih dela vse bolj nevarne. Luženje, nuklearno orožje, bombardiranje afganistanskih porok in bankirske prevare je vse, kar to vodstvo zna. **Rešitev znotraj zahodne politične ekonomije je že nekaj desetletij nemogoča.** Ljudi je možno premotiti s postopno reformo, toda premislite tole: tisti, ki kričijo »evolucija in ne revolucija«, imajo zdaj že več desetletij devolucije kot odgovor na nuklearno orožje ... V letu 2014? Resnično? ...²⁸

(...)

Washington potrebuje vojno v Ukrajini, da bi dosegel svoje strateške namene. Ta točka ne more biti precenjena.

(...)

ZDA hočejo potisniti NATO do ruskih zahodnih meja. Hočejo kopenski prehod v Azijo, da bi razširile vojna oporišča prek kontinenta. Hočejo kontrolirati cevovodne koridorje iz Rusije v Evropo, da bi nadzirale dohodke Moskve in zagotovile, da bi bil plin plačevan z dolarji.

(...)

Kako bi to koristilo Washingtonu?

(...)

Ne bi. Preprečilo bi splošni načrt Washingtona, da bi vključili Kitajsko in Rusijo v prevladujoči ekonomski sistem, v dolarski sistem. Mešetarji moči v ZDA so spoznali, da morajo sedanji sistem razširiti ali pa bo propadel. Ali bosta Kitajska in Rusija udarili s petami in sprejeli podrejeno vlogo v svetovnem redu, ki ga vodijo ZDA, ali pa bo konec položaja Washingtona kot svetovnega hegemonu.

(...)

Vsa dejanja Washingtona so načrtovana le z namenom, da se zaostrijo spopadi in razpihajo spori. Težke izgube, ki jih je imela neizkušena ukrajinska vojska, in strašno trpljenje prebivalstva v Lugansku in Donecku ne zanimajo ameriških vojaških načrtovalcev. Njihova naloga je, da preprečijo mir ne glede na stroške, ker bi mir iztiril vse načrte ZDA glede obrata k Aziji ter hkrati ostati edina svetovna supersila. Tukaj citat iz WWS:

(...)

Končni namen ZDA in njihovih zaveznikov je, da potisnejo Rusijo v osiromašenje in v polkolonialni položaj. Taka strategija, zgodovinsko povezana s svetovalcem za nacionalno varnost ZDA Zbigniewom Brzezinskim v Carterjevi administraciji, zopet dobiva javno podporo.

(...)

Vidite, kaj se dogaja? Kocka je že padla. Z Rusijo bo vojna, ker prav to je tisto, kar establišment hoče. Tako preprosto. In ker so prejšnje provokacije, da bi Putina zvalili v ukrajinsko zmedo, propadle, ta novi val nasilja – pomladanska ofenziva – mora izpolniti ukano. Putin ne bo mirno sedel, ko bodo plačanci z ameriškim orožjem in logistično podporo ZDA tolkli Donbas v prah kot v Falluji.

(...)

– z Ukrajino smo vstopili v novo obdobje: Imamo bistven, geostrateški spor, toda to je dejansko geofinančna vojna med ZDA in Rusijo. Imamo zlom cen nafte, imamo valutne vojne, povzročili smo namenski »šorting« – razprodajo rublja. Imamo geofinančno vojno, in to, kar vidimo kot posledico, je prineslo predvsem tesno povezavo med Rusijo in Kitajsko.

(...)

Kitajski je jasno, da je Rusija prva domina; če pade Rusija, bo naslednja Kitajska. Ti dve državi nameravata skupaj narediti nov, vzporedni finančni sistem, ločen od zahodnega finančnega sistema ...²⁹

Seveda nekateri, ki ne sodijo v uradno propagando, še vedno mislijo, da je ta zahodni sistem še tako močan, da bo vse prevladal in se bo nato »konsolidiral«:

(...)

Razkritje nadzornih mrež zahodnega sveta je povečalo občutek, da demokratične ustanove ne delujejo tako, kot bi morale, da živimo, če vam je všeč ali ne, v dobi somraka demokracije.

(...)

Mrak je nastopil v zgodnjih 90-ih z razpadom nekdanje Sovjetske zveze, ko so Rusijo, Srednjo Azijo in večino vzhodne Evrope prevzeli birokrati prejšnjih komunističnih partij, med katerimi so mnogi na hitro postali milijarderji.

(...)

In seveda smo videli vzpon globalnega imperija doslej nepresegljive moči. Združenih držav ne more nihče vojaško izzvati, saj prevladujejo v svetovni politiki, celo v politiki držav, ki jih ZDA imajo za svoje sovražnike.

(...)

Primerjava sedanje demonizacije Putina z odnosom do Jelcina, ki je naredil veliko več grozljivih ogabnosti – na primer: uničil je celo mesto Grozni – pokaže, da ni ogrožena načelnost, marveč gre za interese prevladujoče svetovne sile. Nikdar prej ni bilo takega imperija, in verjetno ga tudi nikdar več ne bo. ZDA so področje najbolj opaznega ekonomskega razvoja v sedanjem času – pojava IT (informacijska tehnologija) revolucije na zahodni obali. Toda kljub temu napredku v kapitalistični tehnologiji se je politični ustroj ZDA komaj kaj spremenil v sto petdestih letih. Lahko da je vojaško, ekonomsko in politično prevladujoč – njegova mehka sila vlada svetu – toda doslej ni bilo znamenja notranje politične spremembe. Ali to protislovje lahko traja?

(...)

Po svetu krožijo razprave o vprašanju, ali je ameriški imperij v zatonu. O tem zatonu obstaja obširna literatura, v kateri dokazujejo, da se je zaton že začel in da je nezaustavljiv. Zame je tako mišljenje odsev želja.

(...)

*Toda neoliberalni ekonomski sistem, ki ga je postavil globalni kapital, ne trpi socialdemokratske reforme. **Mnenje, ki ga imajo (če ne očitno, pa prikrito) tisti na oblasti, da je nujen tak politični ustroj, ki ne dovoljuje izziva sistemu, kaže, da živimo v nevarnih časih.** Povzdigovati terorizem v grožnjo, ki naj bi bila enakovredna stari komunistični grožnji, je čudno. že uporaba besede »terorizem«, zakoni, ki so jih uspeli doseči v parlamentu in kongresu, da bi ljudem zamašili usta, prepoved mnogim, ki so bili povabljeni, predavati na univerzah, misel, da je treba izprašati tuje predavatelje o tem, kar nameravajo govoriti, preden jim dovolijo vstopiti v državo – vse to so videti malenkostne stvari, vendar so značilne za dobo, v kateri živimo. **Lahkotnost, s katero ljudje to sprejemajo, je zastrašujoča.** če je to, kar nam dopovedujejo, namreč da sprememba ni mogoča, da je sedanji sistem edini sprejemljiv, potem bomo v težavah.*

(...)

Skrajna sredina tvega vojne, na svoj račun ali pa v korist ZDA; podpira sredstva ekonomske prisile; zagovarja nadzorovanje kot neogibno nujnost za zmago nad terorizmom, ne da bi se vprašala, zakaj se terorizem sploh pojavlja – to spraševati je skoraj isto kot biti terorist. Kaj je vzrok delovanja teroristov?

(...)

Kdor vpraša, ali je ameriška imperialna politika, ali pa tudi britanska ali francoska zunanja politika, kakorkoli odgovorna, doživi napad kritike. Seveda, vohunske ustanove in varnostne službe vedo popolnoma točno za razlog, da ljudje ponorijo – in tu gre za obliko norosti – da jih namreč k temu navaja to, kar vidijo, ne pa religija.

(...)

Pred vojno leta 2003 je imel Irak pod Sadamovo, kakor tudi pod diktaturo njegovih predhodnikov, najvišjo stopnjo izobrazbe na Bližnjem vzhodu. če to omeniš, te obtožijo kot zagovornika Sadama, toda univerza v Bagdadu je imela v 80-tih letih več profesorice kot Princeton leta 2009. Imeli so otroške vrtce, da bi profesoricom olajšali poučevanje na šolah in univerzah. V Bagdadu in Mosulu, ki ga je sedaj okupirala Islamska država, so delovale stoletne knjižnice. Mosulska knjižnica je delovala že v osmem stoletju in je imela v svojih skladiščih grške rokopise. Bagdadska knjižnica je bila, kot vemo, po okupaciji izropana, in ne preseneča, da v mosulski knjižnici uničujejo na tisoče knjig in rokopisov.

Vse, kar se je zgodilo v Iraku, so posledice te strašne vojne, ki je dosegla obseg genocida. O številu pobitih razpravljajo, ker Coalition of the Willing ne šteje civilnih žrtev v deželi, ki jo je okupirala. Zakaj bi se sploh menila zanje?

(...)

Okupacija Iraka je eno najbolj uničevalnih dejanj v moderni zgodovini. čeprav so Hirošimo in Nagasaki zbombardirali z nuklearnimi bombami, je socialni in politični ustroj japonske države ostal; čeprav so bili Nemci in Italijani premagani v drugi svetovni vojni, je bila ohranjena večina njihovega vojaškega, obveščevalnega, policijskega in pravosodnega sistema ...

(...)

Zahod je uničil iraško šolstvo in zdravniško službo; izročil je oblast skupini šiitskih duhovniških strank, ki so takoj začele z maščevalnim klanjem. Nekaj stotin univerzitetnih profesorjev so pobili. če to ni nered, kaj je to potem?

(...)

In kakšno je stanje v Evropi? Najprej naj poudarimo, da tam ni niti ene države v Evropski Uniji, ki bi uživala resnično suverenost. Po koncu hladne vojne in združitvi je Nemčija postala najmočnejša in strateško najbolj pomembna država Evrope, toda celo ona nima popolne suverenosti: ZDA vladajo na veliko ravneh, posebno v vojaških zadevah. Britanija je po drugi svetovni vojni postala napol vazalna država.

(...)

Politično, ideološko in vojaško, celo ekonomsko dejstvo je, da je Evropska unija pod roko globalne imperialne sile.

Vsa upanja, ki so nastala v času, ko se je začela razprava o evropski ideji, o kontinentu, ki naj gre po svoji poti, neodvisno od ostalih velikih sil, so se izgubila po koncu hladne vojne. Prav takrat, ko se je zdelo, da bi mogla doseči svoj namen, je Evropa postala kontinent, izročena koristim bankirjev – Evropa denarja, prostor brez socialne perspektive, ki ni povzročil neoliberalnega sistema.

(...)

To je razsežnost problema, in če se bo evro-elita še naprej obnašala kot sedaj, se pravi kot skrajna sredina, je to kratkovidno in nespametno.

Toda tudi Kitajska še ni tako daleč, da bi nadomestila ZDA. Vse številke, ki jih navajajo ekonomisti, kažejo, da so Kitajci še daleč zadaj.

Mnenje, da bodo Kitajci nenadoma postali sila in bodo nadomestili ZDA, je nesmiselno. Ni utemeljeno vojaško, ne ekonomsko, ne politično, ne ideološko, in jasno je, da to ni naključje.

Kje bomo na koncu tega stoletja?

(...) nujno potrebujemo drugačen ustroj Evropske unije, v kateri je potrebno več demokracije na vsaki ravni ...

Veliko ljudi v vzhodni Evropi je nostalgичnih za družbami, ki so obstajale pred razpadom Sovjetske zveze. Komunistični režimi, ki so vladali v sovjetskem bloku po prihodu Hruščova, so bili socialne diktature: dejansko slabotni režimi z avtoritarnim političnim ustrojem, toda z ekonomskim ustrojem, ki je nudil ljudem bolj ali manj isto kot švedska ali britanska socialna demokracija. **V januarski raziskavi je 82% vprašanih v nekdanji vzhodni Nemčiji dejalo, da je bilo življenje boljše pred združitvijo.** Kot razlog so navedli, da je bilo več družabnega občutka, več ustanov, denar ni bil najvažnejše, kulturno življenje je bilo boljše in ljudje niso bili obravnavani, kakor je to sedaj, kot drugorazredni državljani.

(...)

Razlog, da so bili Nemci tako globoko pretreseni zaradi Snowdenovih razkritij, je bil ta, da jim je nenadoma postalo jasno, da živijo pod nenehnim nadzorstvom, nekoč pa je ena velikih ideoloških razprav v zahodni Nemčiji obravnavala zlo Stasija, ki je, kakor so govorili, ves čas vohunil za slehernikom. Seveda Stasi ni imel tehničnih zmogljivosti za vsesplošno neprestano vohunjenje – glede na raven nadzora so ZDA daleč pred starim sovražnikom zahodne Nemčije.³⁰

Seveda so ti tako imenovani uspehi ameriške politike – »naftna in monetarna vojna«
proti Rusiji, obkroževanje Rusije in Kitajske z vojaškimi bazami, organiziranje hujskanja in provokacij njihovih sosedov pri teritorialnih sporih itd. – zgolj uspehi destruktivne politike. Lažje je nekaj porušiti kot pa zgraditi. Vse poteze ruske in kitajske mednarodne in ekonomske politike so konstruktivne, tako tudi večine držav skupine BRICS. Nobeno nasprotovanje ZDA zoper banko AIIB ni zadržalo niti njihovih tradicionalnih vazalnih držav, kot so Velika Britanija, Nemčija in Francija, da se ne bi pridružile tej banki. Vse bolj postaja jasno, kje je prihodnost, če jo sploh še bomo imeli.

še nekaj o bližnji prihodnosti ameriške politike, o kandidatih za naslednjega predsednika ...

(...)

Ta dežela ima 323 milijonov ljudi, 88% starejših od 25 let ima zaključeno srednjo šolo. Svet ceni kulturo, znanost in tehnologijo ZDA. Kako to, da je od vseh naših dobro izobraženih, kreativnih ljudi, najboljše tisto, kar izberejo ti, ki odločajo o

*teh stvari – skrivnostne klike v dveh uradnih, politično nerazločljivih strankah, ki pomenijo 1% in ki odločajo, kako prodajati elektorske rezultate – in tako lahko pridejo s podobnimi kandidati za predsedniške volitve naslednjega leta? Zakaj je to, za kar menimo, da je smešno, ko ima Severna Koreja vlado s svojim tretjim Kimom, Sirija s svojim drugim Assadom, Kuba s svojim drugim Castrom, ponujeno volilnemu telesu ZDA kot izbira med drugim Clintonom in tretjim Bushem? Kakor da njihovi predhodniki istega imena ne bi bili nič drugega kot osramočeni lopovi in vojni huskači?*³¹

Kakor je splošno znano, niso pravi sovražniki ZDA islamisti, Rusi ali pa Kitajci, temveč »demokratsko izvoljene« politične elite ZDA in njihovi gospodarji velikega vojneželjnega kapitala, ki skuša zgraditi svetovni imperij.

Podobno pravi tudi Noam Chomsky v intervjuju za *Euronews*, maja 2015 (*The Global Conversation*);³² tukaj delno skrajšano:

Euronews: Ali gledate na vsesplošno stanje bolj optimistično ali bolj pesimistično?

Noam Chomsky: *Na mednarodnem prizorišču drvimo proti prepadu, v katerega bomo strmoglavili in ki bo bistveno zmanjšal možnost za spodobno preživetje človeka.*

Euronews: Kakšen prepad?

Noam Chomsky: *Dejansko sta dva; ekološka katastrofa, ki je tik pred nami. Časa, da se temu prilagodimo, nimamo več in smo na napačni poti. Drugi prepad pa je tu že 70 let, to je nevarnost atomske vojne, ki je vedno večja. Iz zgodovine je razvidno, da je čudež, da smo doslej preživeli.*

O ekološki katastrofi in klimatski spremembi:

Noam Chomsky: *človeški rod obstaja verjetno že 100.000 let in je sedaj pred izjemnim trenutkom v svoji zgodovini. Ta rod je sedaj prispel do točke, na kateri bo kmalu odločeno, ali se bo v naslednjih generacijah poizkus tako imenovanega inteligentnega življenja nadaljeval ali pa smo trdno sklenili, da ga uničimo. Večina znanstvenikov je spoznala, da morajo fosilni nosilci energije ostati v tleh, če hočemo, da bodo naši vnuki imeli prihodnost. Toda institucionalne strukture naše družbe poskušajo iztisniti iz zemlje vsako kapljico. Posledice vpliva predvidenega delovanja klimatske spremembe za človeštvo v bližnji prihodnosti so katastrofalne in mi drvimo v ta prepad.*

O atomski vojni in upanju:

Noam Chomsky: *Sem za pogajanja z Iranom, toda ta so popolnoma napačna. Dve državi sta, ki na Bližnjem vzhodu povzročata zlo, ki sta nenehni napadalki, nasilnici in ki neprestano izvajata teroristična in ilegalna dejanja. Obe sta veliki državi z atomskim orožjem in z velikimi zalogami nuklearnega orožja.*

Euronews: Kateri državi?

Noam Chomsky: *ZDA in Izrael. Obe sta veliki svetovni atomski sili. Za to, da v mednarodno izvedenih anketah, ki jih izvaja volilni urad ZDA, velika večina vidi ZDA kot največjo nevarnost za svetovni mir, obstaja razlog. Nobena druga država ni temu tako blizu. Zanimivo je, da mediji v ZDA tega nočejo objaviti. Toda to je dejstvo.*

... (Obama) je pravkar vpeljal program modernizacije nuklearnega orožja ZDA, vreden milijarde dolarjev. To je eden od razlogov, da je bila slavna »ura sodnega dne«, ki jo je postavil strokovni časopis 'Bulletin of the Atomic Scientists', pred nekaj tedni pomaknjena za dve minuti bližje polnoči. Polnoč je konec. Sedaj so tri minute do dvanajstih. Tako blizu katastrofi ni bila ura že trideset let, od takratnega velikega strahu pred vojno v zgodnjih Reaganovih letih.

O ZDA, Izraelu in Iranu – zakaj je Netanjahu proti pogodbi z Iranom?

Noam Chomsky: *Vemo, zakaj. Iran ima zelo skromne vojaške stroške, celo v regionalnih merilih, da ne govorimo o ZDA. Strateška doktrina Irana je defenzivna, usmerjena, da bi se ob napadu tako dolgo branil, dokler ne bi stekla diplomacija. Tako ZDA kot Izrael, obe lopovski državi, tega nočeta tolerirati. Noben strateški analitik, ki ima vsaj nekaj možganov, ne misli, da bi Iran kadarkoli uporabil atomsko orožje. če bi to nameraval, bi se država preprosto spremenila v paro. Ni nikakršnega znamenja, da bi vladajoči kleriki – pa naj mislimo o njih karkoli – uničili vse, kar imajo.*

(...)

ZDA nenehno izvajajo dejanja, ki so za Izrael resnično nevarna. Na primer – podpirajo izraelsko politiko. V zadnjih 40 letih je bila za Izrael največja nevarnost njegova lastna politika (...) – (...) če daste prednost širitvi in ne varnosti, vodi to v notranji propad, v bes, upor, izolacijo in morda v končno uničenje. In s podporo taki politiki ZDA prispevajo k nevarnostim, ki ogrožajo Izrael.

O terorizmu in odgovornosti ZDA:

Noam Chomsky: *Daleč najhujši teroristični pohod na svetu je ta, ki ga je naredil Washington. To je globalni morilski pohod. še nikdar ni bilo tako obsežnega terorističnega pohoda.*

Euronews: Kaj menite z globalnim morilskim pohodom?

Pohod z droni – lahko ga točno tako imenujemo. ZDA širom po svetu sistematično, javno, odkrito – ničesar skrivnega ni v tem, kar govorim, vsi to vemo – izvajajo nenehne akcije, da bi umorili ljudi, ki jih vlada ZDA sumi, da bi lahko kadarkoli škodovali državi. In to je, kot ste pravkar omenili, delovanje, ki povzroča teror: na primer, bombardirate neko vas v Jemenu in nekoga ubijete, morda – ali pa tudi ne – osebo, ki ste jo hoteli zadeti, obenem z drugimi ljudmi, ki so bili po naključju v bližini – mar ne veste, kako bodo odgovorili? Hoteli se bodo maščevati.

Euronews: ZDA opisujete kot vodilno teroristično državo. Kam pri tem sodi Evropa?

Noam Chomsky: *To je zanimivo vprašanje. Pred kratkim je bila narejena neka raziskava; mislim, da jo je napravila 'Open Society Foundation'; ugotovljeno je bilo: najhujša oblika mučenja je ilegalna izročitev. To pomeni, da osumljenca pošljemo k svojemu priljubljenemu diktatorju, mogoče Assadu, Gadafiju ali Mubaraku, da ga bodo tam mučili, in upamo, da bomo pri tem kaj izvedeli. To imenujejo »izredna izročitev« (premestitev osumljenega terorista). Raziskava je dala pregled držav, ki pri tem sodelujejo: seveda so to diktature na Bližnjem vzhodu, kajti tja pošiljajo osumljence, da jih mučijo, in Evropa. Večina držav Evrope sodeluje: Anglija, švedska, druge države. Dejansko je le eno področje tega sveta, kjer nobena država ne sodeluje: Latinska Amerika. To je zelo dramatično. Latinska Amerika se je rešila kontrole ZDA. še pred kratkim je bila pod kontrolo ZDA in tedaj je bila svetovni center mučenja. Sedaj več ne sodeluje pri najhujši obliki mučenja – ilegalni izročitvi. Evropa pa sodeluje. Služabniki se potuhnejo, ko gospodar rjove.*

Euronews: Evropa je tako služabnik ZDA?

Noam Chomsky: *V vsakem primeru. So preveč strahopetni, da bi samostojno odločali.*

Euronews: Kam pri tem sodi Vladimir Putin? Velja za največjo grožnjo varnosti? Je to res?

Noam Chomsky: *Kot večina državnih voditeljev je nevaren lastnemu prebivalstvu. Deloval je ilegalno. Toda označevati ga kot noro pošast, ki ima bolne možgane, Alžeimerjevo bolezen, zlobno bitje z podganjim obrazom, je najčistejši orwellovski fanatizem. Karkoli mislite o njegovi politiki, je ta politika logična. Misel, da bi Ukrajina pristopila k neki zahodni vojaški zvezi, bi bila za vsakega ruskega državnega voditelja nesprejemljiva. To sledi iz leta 1990, ko se je Sovjetska zveza razsula. Takrat je bilo vprašanje, kaj sedaj z NATO paktom. Gorbačov je pristal na združitev Nemčije in njeno članstvo v Natu. To je bilo zelo pomembno dovoljenje, vezano za nasprotno uslugo (quid pro quo): da se NATO ne premakne niti za centimeter proti vzhodu – tak je bil stavek, ki so ga uporabili.*

Euronews: Torej so Rusijo izzvali?

Noam Chomsky: *Kaj se je zgodilo? NATO se je takoj premaknil v vzhodno Nemčijo, nakar je prišel Clinton in ga razširil do meja Rusije. Pred kratkim je, po padcu predhodne, glasovala nova ukrajinska vlada: parlament je s 300 proti 8, tako nekako, glasoval za pristop k Natu.*

Euronews: Toda mar ni razumljivo, zakaj hočejo v NATO – verjetno vlada Petra Porošenka v tem vidi zaščito za svojo državo?

Noam Chomsky: *Ne, ne, ne, ne. To ni nikakršna zaščita države. Krim so anektirali po padcu režima, to je resnica. To ni za zaščito Ukrajine, Ukrajini grozi zelo velika vojna. To ni zaščita. Točno je, da je to resna strateška grožnja Rusiji, vsak ruski predsednik bi moral ob tem ukrepati. To je zelo razumljivo.*

V nadaljevanju je Chomsky odgovarjal na vprašanja o Evropi. Mnenja je, da bi bilo potrebno odpisati vse dolgove držav v težavah, kot so Grčija, španija in Portugalska, tako bi lahko njihovo gospodarstvo ponovno zaživel – podobno odpisu dolgov Nemčiji leta 1953. Za velik del sedanjih dolgov so krive nemške in francoske banke. Nove leve stranke, kot sta grška Siriza in španski Podemos, dajejo upanje na možnost sprememb.

(...)

Evropa ima velike probleme, ki so posledica gospodarske politike bruseljskih birokratov; nastali so pod pritiskom NATO in velikih bank, večinoma nemških. Te izpodkopavajo javno blaginjo, najvažnejši evropski prispevek k moderni družbi. Evropa ima tudi resen kulturni problem – rasizem, ki je verjetno bolj izrazit kot v ZDA.

Svoje poglede je Noam Chomsky sklenil z besedami:

(...) Upajmo, da bo naposled prišlo do ljudskega upora proti uničevalni, rušilni gospodarski in socialni politiki birokratov in bank. To daje upanje. Moralo bi v vsakem primeru.

Približno sočasno s to oddajo na Euronews je Seymour Herš³³ razkril resnico o ameriškem »junaškem« podvigu – likvidaciji Osame bin Ladena. O tem ne bom razpravljajal, ker gre za tipično propagandno potezo. Bolj zanimivo je, da so po intervjuju Chomskega, prav tako na Euronews, vendar pa precej na kratko, poročali, da je »javnost zahtevala« objavo dokumentov, odkritih v Ladenovi hiši. Med drugim je bilo rečeno (v isti sapi), da so našli dela Noama Chomskega in pornografijo ...

Navedeno pove dovolj o ameriški zunanji in notranji politiki ter o odnosu, ki ga imajo do planeta ameriške in zahodne elite z njihovimi plačanci drugod. Njihov osnovni namen je svetovna hegemonija, kot je to opisano v PNAC-u. To hočejo doseči tako z gospodarsko kot z vojaško silo, saj se oba načina že toliko prepletata, da lahko govorimo o ekonomsko-monetarni vojni, vojaški pritisk pa ima gospodarski vpliv v trgovini z orožjem in v trgovskih sankcijah. Svetovna hegemonija naj bi tem elitam omogočila popolno nadzorstvo in dostopnost trgovine, surovin in naravnih dobrin, vojaška sila pa vlogo svetovnega policaja in preprečevanje nastanka katerekoli sile, ki bi jim lahko kljubovala. Po popolnem uničenju sekularističnih muslimanskih držav (vsaj delno po izraelski željah), ki je omogočilo vzpon verskih skrajnežev, kakor jih je tudi podprlo, je sedaj na vrsti demontaža Rusije, nato pa še Kitajske. V svoje okrilje pa hočejo zopet dobiti Južno Ameriko in afriške države.

Mislím, da je zmotno trditi, da imajo ZDA »dvojne standarde« v odnosih z drugimi državami in seveda tudi znotraj sebe. Vladajoči imajo en sam standard, ki pa nima ničesar skupnega ne z moralo, ne s pravico, ne z demokracijo, ne s človekovimi pravicami, zlasti pa ne z mednarodnim pravom – namreč standard, da je to, kar oni hočejo in kar oni mislijo, da jim koristi, že po definiciji dobro, kar pa jim ni všeč ali jim celo nasprotuje, je »absolutno zlo«. Na vse to se sklicujejo, kadar jim koristi, in tovrstne izjave so postale tako vsakdanje, kot je bilo na primer sklicevanje na marksizem, leninizem in gradnjo socializma v nekdanjih

»socialističnih« in »komunističnih« državah, ki pa prav tako niso bile to, za kar so se razglašale, kakor tudi ZDA in zahodne države niso niti demokratične, niti pravne, niti ne spoštujejo človekovih pravic itd., čeprav to nenehno deklarirajo.

Druga zmota je, da je namen vodilnih elit ustvariti »manageable« kaos zgolj zaradi kontrole nad energetskimi viri, kot to izvajajo muslimanskih državah, ki so jih uničili – ne, njihov namen je veliko bolj zlovešč, toda o tem kasneje.

V zvezi z vsesplošnim nadzorom in prisluškovanji so »gospodarji« pokazali popolno nezaupanje do svojih »zaveznikov in prijateljev«, to pa kaže, da te oznake ne ustrezajo, ker so pač le vazali, kakor tudi, da so člani Nata bolj prisiljeni kot prostovoljni; slednje potrjuje tudi javno mnenje v zadevnih državah. Z gospodarske strani pa je jasno, da jih imajo bolj za konkurenco kot pa za partnerje. S tem vohunjenjem so »gospodarji« tudi pokazali, da se ne počutijo varne pred svojimi lastnimi ljudmi – borba proti »terorizmu« je dobrodošel izgovor za nadzor in pritisk kot sredstvo za ustrahovanje. Ameriška policija je vedno bolj militarizirana in nasilna, za svoje prestopke pa le redkokdaj odgovorna.

Tretja zmota je, da so podatki, zbrani z vohunjenjem povsod, o vsem in o vsakem, praktično odvečni, saj že njihova količina preprečuje zanesljivo ločitev koristnega od neuporabnega pa tudi ustrezno razčlenitev. NSA poleg že obstoječih centrov gradi velikansko središče s superračunalniki – za obrambo pred kibernetičnimi napadi, za kibernetično vojno in vojno »proti« propagandi, kakor so to sami označili. Ob tem se spomnimo čarobnih pojmov iz informatike, kot so »data mining«, »inference mačine«, »neural networks«, ki so poimenovanja računalniške tehnologije za obdelavo in pridobivanje smiselne in povezane informacije ter za modeliranje sistemov, ki jih ne moremo matematično opisati. Primer slednjega so računalniki za vremensko napoved ali pa za upravljanje zapletenih industrijskih procesov. čim več podatkov imamo o vplivih na neki sistem, o njegovem delovanju in stanjih pod temi vplivi – vse količinsko – toliko bolj se računalniški model sistema tako uskladi, da vedno bolj zrcali delovanje sistema, katerega model je. V gradnji in nastajanju je to, kar je bila znanstvena fantastika sedemdesetih let – računalniški model človeške družbe, ki ne le da omogoča analize, temveč dopušča napovedovanje obnašanja celotne družbe, raznih skupin in posameznikov v določenih razmerah. Tak nadzor pravzaprav omogoča popoln, neopazen vpliv ter usmerjanje obnašanja in stanja celotne družbe ali pa izbranih delov.

Ko smo že pri znanstveni fantastiki, lahko še omenim, da so bila že v omenjenih 70-ih letih napisana dela, ki so opisovala migrantsko krizo³⁴ ter nastanek totalnega fašističnega sistema v ZDA s pojavom dinastične oblasti – tu ne mislim le na Orwella in Huxleya. Baje se FBI zelo zanima, kdo si ti dve knjigi izposoja v knjižnicah; Vatikan in SZ sta vsaj imela vsak svoj seznam »librorum prohibitorum«, se pravi knjig, ki niso bile dostopne javnosti, pa se je bilo tako nemogoče z njimi kompromitirati.

Največje kriminalno dejanje v zgodovini bojev človeštva proti človeštvu je poleg morebitne nuklearne vojne delovanje večine vodilne »elite« ZDA, ki zanika klimatsko spremembo, ki je naročila ponarejati znanstvene ugotovitve o tej spremembi, ki plačuje nasilneže, da ogrožajo znanstvenike in aktiviste, svareče pred posledicami klimatske spremembe. Ta »elita« za svojo trenutno korist žrtvuje prihodnost celotnega človeštva; nekoč je prepovedovala, sedaj pa ovira raziskave v smeri alternativnih virov energije ... Na žalost pri vsem tem molče sodeluje večina ljudi iz sebičnih razlogov.

Trenutno vodilo zahodne politike in ekonomije je neoliberalizem – kapitalistični sistem, katerega osnovni smisel je doseči neposredni popolni osebni dobiček brez obzira do česar koli, najmanj glede izkoriščanih in splošne dolgoročne škode. Oče neoliberalizma Milton Friedman³⁵ je pravzaprav predpostavil, da bo tržna samoregulacija storila vse »potrebno« za stabilnost gospodarstva. Kljub temu je prišel do spoznanja, da ta sistem ne more biti v skladu z demokratično družbo, saj je pravzaprav njen sovražnik in jo v končnem izidu celo odpravi.

Nekateri to imenujejo socialni darwinizem – preživetje najbolj prilagojenega v kapitalistični družbi. Kapitalistična družba v bistvu nima nikakršnega filozofskega načela, čeprav ima v svojem poimenovanju tudi -izem, podobno kot socializem ali komunizem. Kapitalizem kot zelo nedoločen gospodarski sistem v osnovi določa le zbirka zakonov, ki omogočajo močnim in bogatim izkoriščati slabe in revne, obenem pa preprečujejo revnim, da bi prerezali vratove bogatim. Da je ta oznaka resnična in ni pretirana, potrjuje dejstvo, da razpon političnih sistemov s kapitalističnim gospodarstvom zajema vso raznolikost – od najbolj demokratičnih držav do najhujših in najbolj krvavih diktatur.

V ZDA so neoliberalci in neokoni našli »filozofsko« opravičilo v tako imenovani »Ayn Rand³⁶-filozofiji« ali, bolje rečeno, v nekakšni psevdoreligiozni miselnosti. Načelo skrajnega osebnega dobička je popolnoma v nasprotju s sodelovanjem, ki je pogoj napredka in koristnega razvoja. Posledice tega so daljnosežne in usodne – nasprotovanje sodelovanju razkraja družbo, ki tako postaja le razslojena družba socialnih parazitov pod vodstvom podobnih socialnih parazitov. Taka oblika gospodarstva je možna le ob nenehni rasti na račun nekoga drugega, zato je usodna za ves planet Zemljo, saj vse in vsakogar jemlje kot predmet trgovine v kratkoročno korist vladajoče manjšine.

¹ Ian Morris: Why the West Rules – for Now: The Patterns of History, and What They Reveal About the Future; Profile books LTD, London 2010.

² Ferguson, Niall: Civilization. The West and the Rest; Penguin Books, London 2011.

³ Ferguson, Charles H.: Predator nation: corporate criminals, political corruption, and the hijacking of America / Charles Ferguson: Crown Business, Crown Publishing Group. Random House, Inc., New York 2012.

⁴ Morris Berman: Why America Failed: The Roots of Imperial Decline; Wiley, 2011.

⁵ Kirkpatrick Sale: At last: Someone Who Understands America Has Failed; Second Vermont Republic, Essays, January 25, 2012.

⁶ Christy Rodgers, Jeff čang's »Who We Be: The Colorization of America«, chasing the Rainbow; Counterpunch, February 04, 2015.

⁷ Mike Whitney, Draghi's »No-growth« QE Money for Stocks, Zilch for the Economy; Counterpunch, January 23-25, 2015.

⁸ Rob Urie: Class Warfare, Any One? Economic Crises and the Radical Center; Counterpunch, February 13-15, 2015.

⁹ Rob Urie: Capitalism is Worth Saving? QE, Debt and the Myth of a Liberal Left; Counterpunch, Oct 31-Nov 02, 2014.

¹⁰ Oxfam International; Ričest 1% will own more than all the rest by 2016; Publišed: 19 January 2015.

- ¹¹ Nicholas Fitz: Economic Inequality: It's Far Worse Than You Think; The great divide between our beliefs, our ideals, and reality; Scientific American, March 31, 2015.
- ¹² Mike Whitney: Titanic Stock Bubble Fueled by Buyback Blitz; The Rich Get Richer; Counterpunch, May 06, 2015.
- ¹³ Ian Welsh: Serfdom Is Better Than What the West is Heading For; 2015 March 20.
- ¹⁴ Rob Urie: The Economic Destruction of Baltimore; Baltimore, Police Violence and Economic Justice; Counterpunch, May 1-3, 2015.
- ¹⁵ Rob Urie: The Creation of Global Financial Serfdom Greece, Germany and Global Finance; Counterpunch, February 20-22, 2015.
- ¹⁶ William Rivers Pitt: The Project for the New American Century; Information Clearing House February 27, 2003.
- ¹⁷ Henry A. Giroux: From Citizenfour and Selma to American Sniper, Celluloid Heroism and Manufactured Stupidity in the Age of Empire; Counterpunch, February 12, 2015.
- ¹⁸ Joyce Nelson: Corporate Coup d'etat, Those Crappy Trade Deals; Counterpunch, February 13-15, 2015.
- ¹⁹ Paul Craig Roberts: The Consequences of Globalism, Whatever Became of Economists (and the American Economy)? Counterpunch, February 23, 2015.
- ²⁰ Norman Ball: Beyond Leviathan's Gates; Transhumanism: the Ultimate Annihilator; Counterpunch, February 20-22, 2015.
- ²¹ Norman Ball: Shock and Awe Has PTSD. Yet Obama's Game for More. What Did People Do Before the War, Daddy? Feb 27-Mar 01, 2015.
- ²² Andrew Levine: Farewell to Rationality!; Playing With Fire in an Age of Absurdity; Counterpunch, February 13-15, 2015.
- ²³ Ron Jacobs: Washington Lied, Creating a Crisis—It's NATO's Way; Counterpunch, February 13-15, 2015.
- ²⁴ Sheldon Richman: Foreign Policy Failure Across All Fronts, Why Does Non-interventionism Horrify Our Rulers? Counterpunch, February 19, 2015.
- ²⁵ Luciana Bohne: The Wreckage of American Democracy, The Logic of the Imperial Security State; Counterpunch, February 20-22, 2015.
- ²⁶ Gilbert Mercier: US Military and NATO, Praetorian Guard of the Orwellian Empire; Counterpunch, March 02, 2015.
- ²⁷ Sheldon Richman: The Double-0 Nation, America's James Bond Complex; Counterpunch, March 02, 2015.

²⁸ Rob Urie: The Death Throes of Decline, U.S. Wars and the Climate Crisis; Counterpunch, September 26-28, 2014.

²⁹ Mike Whitney: The Real Reason Washington Feels Threatened by Moscow; The Fallujah Option for East Ukraine; Counterpunch, February 6-8, 2015.

³⁰ Tariq Ali: They Knew Exactly What They Were Doing, The New World Disorder; Counterpunch, April 17-19, 2015.

³¹ Gary Leupp: »I urged him to bomb...« The Warmongering Record of Hillary Clinton; Counterpunch, February 11, 2015.

³² <http://www.euronews.com/2015/04/03/Chomsky---a-rebel-with-a-cause/>

³³ Shamus Cooke: More Than a Newsman, Behind the Media's Assault on Seymour Hersh; Counterpunch, May 19, 2015.

³⁴ Christopher Priest, Schwarze Explosion, Goldmann München 1972.

³⁵ Friedman, Milton: Capitalism and Freedom; The University of Chicago Press, Chicago, 1962, 1982.

³⁶ Dr Albert Ellis, Phd: Are Capitalism, Objectivism, and Libertarianism Religions? Yes!, Walden Three, Santa Barbara, CA 93130, 2006.

(julij 2015)

Revija SRP 125/126

Branko J. Hribovšek

ZATON ZAHODA

(II)

Še kaj, pa vzhodnjaki in Zahod

V prvem delu tega spisa smo prisluhnili kritiki treznih glasov na Zahodu o zahodni politiki, gospodarstvu in vojaškem delovanju, naredili povzetek in dodali lastno mnenje. Zdaj pa še nekaj o vzhodno-zahodnih razlikah v miselnosti in o tem, kako doživljajo vzhodnjaki, pravzaprav tujci, to, kar imenujemo Zahod.

Pravzaprav je to precej težko opisati nepristransko in nekako splošno veljavno. Doživljaji so osebni, posamični, vendar pa dajo nekakšno sliko o vsesplošnem ozračju.

Uradno je seveda vse najbolj prijateljsko, polno razumevanja in človečnosti, kar pa hitro izgine na osebni ravni – nočem reči, da so na Zahodu ljudje slabši – nekako je vse precej enako v odnosih kot pri nas ... ampak so neki odnosi, ki jih vzhodnjaki precej boleče občutijo, pa čeprav mogoče imajo sami enak odnos do nekih lastnih tujcev – zanimivo – večinoma z njihovega vzhoda in juga! Sta dve besedi, ki najbolj prideta tu v upoštevanje – gostoljubnost in rasizem – in kar je lepo za nas, Slovence – za rasizem nimamo slovenske besede! Bilo bi zlagano, če bi trdil, da pri nas rasizma ni – je pri vseh v naravi, moderni način življenja, posebno religije in kapitalizem, to takoj privlečejo na dan.

Preden preidem na današnji čas, naj omenim, da so časi, ko si bil ponosen na »strica v Ameriki«, in to je mogoče narediti samo v Ameriki ... že zdavnaj mimo. Ljudi zanima »bližnji« Zahod, tam najdemo delo in boljše plače, pa čeprav je tukaj bolj žalost kot jeza, da so nas »naši« prodali Nemcem in Amerikancem. In »naši« so sluge Bruslju ...

Naj omenim morda bistveno razliko v značaju med vzhodom in Zahodom. Na splošno so ljudje čim dlje proti vzhodu toliko bolj gostoljubni. Tega pa zahodnjaki nimajo za gostoljubnost, marveč za izraz podložniške manjvrednosti, kot lahko potrdim iz izkušenj mojih znancev kakor tudi iz lastnih opažanj. To lahko opazi tudi dandanes vsak turist, če se le kjerkoli malo dlje zadržuje.

Ta gostoljubnost je bila usodna za gostitelje – njihovi zahodni gostje so jih ponavadi oropali, podjarmili in kolonizirali. Tako imenovani raziskovalci in odkritelji so bili večinoma morski razbojniki z uradno podporo svojih držav.

Med potovanjem po Tajski je eden mojih sopotnikov postavil vprašanje, kako to, da so bile razen Tajske vse sosednje države britanske ali pa francoske kolonije – le Tajska se je izognila tuji okupaciji. Vodnik je odgovoril, da ko so prišli »farangi« (tj. Francozi, sedaj beseda na splošno pomeni Evropejci), jim domačini niso pokazali svojih mest in palač, temveč so za tujce v bližini obale postavili nove vasi iz bambusovine, jih prijateljsko pogostili, jih napojili, jim pripeljali ženske.

Nato, ko so farangi nažrti, napiti in izčrpani zaspali, so celotno vas skupaj z farangi zažgali – in to so naredili dvakrat, potem pa farangi niso več prišli.

Freya Stark, britanska pustolovka in popotnica, je v svojem potopisu *The Valleys of the Assassins and Other Persian Travels*¹ o potovanju v Alamut, izmaelitsko oporišče v Perziji, opisala, kako jo je na potovanju skrbelo, ali jo bodo domačini v vaseh, kjer je zaprosila za prenočišče in hrano, prijazno sprejeli. Ni bila niti enkrat razočarana nad gostoljubnostjo, ko je s svojim spremstvom preprosto potrkala na katera koli vrata. To je bilo nekako po prvi svetovni vojni – ali si lahko zamislite, da bi v Veliki Britaniji takrat (da o sedanjosti sploh ne govorimo) kak Perzijec potrkal na vrata v kakšni vasi in zaprosil za prenočišče? V najboljšem primeru bi ga samo odgnali, če ne poklicali policije ...

Nekaj kasneje (v 30 letih) je po Perziji potoval Britanec Robert Byron, ki je preučeval islamsko arhitekturo; v svojem potopisu *The road to Oxiana*² opisuje, kako neprijazno so ga sprejeli v britanskem in ameriškem poslaništvu v Perziji, kako pa je bil prijazno sprejet in pogoščen v sovjetskem, a mu v slednjem vseeno niso dali vize za obisk Buhare in Samarkanda, ker Britanci niso hoteli dati vize niti enemu sovjetskemu pokuševalcu čaja za obisk v Indiji ...

William Harrison pa v svojem delu o »odkriteljih«³ izvira Nila *Burton and Speke* opisuje, kako je veliki »borec«³ proti suženjstvu Livingstone pravzaprav preživel svoje pustolovščine, zahvaljujoč prijateljstvu z lovci na sužnje, in kako je sloviti Amerikanec Stanley, ki je preplul Kongo, da bi našel Livingstona, ukazal streljati na domačine ob Viktorijinem jezeru, ker ga niso dovolj »spoštljivo«³ pozdravili ... Burton, sicer znan arabist, pisatelj, pustolovec, v primeri z drugimi prijatelji domačinov ter kasnejši britanski konzul v Trstu, kamor so ga »pregnali«, pa je bil za večino britanske aristokracije »persona non grata«.

Tako je bilo v kolonialni dobi ... V nedavni preteklosti pa je tako imenovana cvetlična generacija (tudi tisti zahodnjaki, ki niso bili nikdar v Woodstocku, se imajo za nosilce te tradicije) prav parazitsko uživala mamila v Indiji, v Butanu in Nepalju ter izkoriščala gostoljubnost domačinov, dokler tem ni bilo vsega dosti in so jih končno pregnali – tako mi je to opisal nekdo, ki je sam pri tem sodeloval. Moram pripomniti, da kljub vsem zaslugam, ki naj bi jih imeli za konec vietnamske vojne, nisem srečal hujših oportunistov, konformistov, egoistov in malomeščanov, kot so ti, ki se imajo za pripadnike »woodstockovske tradicije«.

V šoli so nas učili o dobi raziskovanj in odkritij, a skoraj nič ni bolj domišljavega in napačnega, kot ti dve oznaki. Z »odkritji« zahodnjaki postavljajo sebe v sredino vsega in kot merilo vsega za svoje neznanje, a vzhodne kulture so bile že v tistih časih enako visoke, le tehnično in vojaško pa bolj zaostale. Za »raziskovanji« pa se skrivajo bolj vojaške kot trgovske izvidnice pri iskanju blaga, trgov in dežel, ki so jih potem zavzeli, okupirali in naredili iz njih kolonije. Prijaznost in gostoljubnost sta bili za domačine usodni; ker pa so vse to opisovali večinoma Britanci, so bili v teh spisih razbojniki le tisti, ki jih imenujejo »dago«, tj. Portugalci in španci, ter »frogmen« ali Francozi, morda še Belgijci in Holandci, ki so bili za Angleže le malo boljši kot vsi »colored«.

Nima smisla naprej naštevati poročil in potopisov iz tedanjih kolonij. So polni rasizma, saj v njih domačini ne govorijo, marveč »žlobudrajo«, dobri so le tisti, ki so sprejeli »svetlo luč krščanske vere« in ponižno služijo tistim, ki so jih »kultivirali« in »civilizirali«, oni pa, ki so se uprli, so »zahrbtni, izdajalski, morilski in primitivni« domorodci, so celo ljudožerci, živeči v »temi svoje zablode« ...

Zahod poskuša vsak teroristični napad (pri tem je vseeno, ali so ga resnično izvršili obdolženi ali pa so ga v interesu notranje politike organizirali sami vladajoči) na svojih tleh prikazati kot dogodek, ki nima nič skupnega z zahodnjaško politiko in z vojnimi operacijami drugod po svetu. Teroristom se pripisuje popolnoma druge razloge: ne marajo zahodnega načina življenja, vodijo sveto vojno proti nevernikom, so zapeljani s tujo propagando, mladini je dolgčas in išče avanture ipd. Prav neverjetna je lahkovernost, s katero večina na Zahodu sprejema to propagando, vendar počasi pojenja tudi ta naivnost.

Popolnoma je tudi jasno, da tovrstna propaganda zahodnjaški »eliti« omogoča, da dobiva navidezno demokratično podporo prestrašenih podanikov za svojo smrtonosno politiko povsod po svetu. Obenem „elitnikom“ omogoča še naprej ropanje in izkoriščanje lastnega prebivalstva, ki s tem seveda plačuje njihove vojaške podvige po svetu.

Pravzaprav imajo pri tem zelo lahko delo, ker jim to omogoča mentaliteta ljudi na Zahodu. Vsak nezahodnjak, ki je samo malo dlje, včasih pa že samo kot turist, bival v kako zahodni državi, se je neizogibno srečal s to mentaliteto. Prvo, kar zahodnjaki dajo čutiti drugim, naj bi bila njihova moralna in intelektualna

večvrednost, njihovo »bogastvo« ter njihova dobrota in dobronamernost, da se z nezahodnjakom sploh tudi privatno pogovarjajo. Tisti, ki morda med »štirimi očmi« tega ne pokažejo ali pa se zavedajo fiktivnosti, se v družbi svojih rojakov instinktivno pridružijo istemu odnosu iz strahu in sramu pred sonarodnjaki. Redki so, ki zmorejo tudi med svojimi pokazati odprtost, toda pri tem pravzaprav s svojim pokroviteljstvom še bolj poudarijo neprijetno vzhodnjakovo izkušnjo.

Seveda nezahodnjak takoj opazi ta odnos, ki je zelo žaljiv. Opazi tudi, da zahodnjaki sploh niso tako moralni in demokratični, da se upajo spregovoriti, zastopajoč večinoma uradno mnenje le z rahlo kritiko, največkrat o čem nebistvenem, da bi pokazali »neodvisnost« svojega mnenja. že v krajšem pogovoru je opazno, da zahodnjaki niso niti tako izobraženi, kot se postavljajo, da nimajo o vzhodnjakovi deželi (če sploh vedo, da obstaja) in o jeziku, ki ga govori, nikakršne prave predstave – vse je posplošeno in ustreza neki poenostavljeni smešni predstavi kot na primer: mediteranci v glavnem jedo kruh, namočen v olivnem olju, in špagete, pa še kakšno ribo ipd.

Pojasnila večinoma niso dobrodošla. Zahodnjaki imajo sploh za nepotrebno kaj bolj natančno vedeti o tujčevi domovini, zanje je celo žaljivo s tem se obremenjevati, in pojasnila, če so pozitivna, jemljejo kot laži, vprašanja pa postavljajo, če sploh, kot z neke »višine«.

Niso sicer vsi ravno taki, mogoče celo večina ni taka, vendar pa je tak prevladujoči vtis, ki ga nezahodnjak dobi v odnosu z ljudmi na Zahodu, pa čeprav ima mogoče med njimi tudi zelo dobre prijatelje in znance.

Nekaj po združitvi obeh Nemčij, ko so vzhodni Berlin krepko privatizirali, veliko stanovalcev odgnali, obnovljena stanovanja pa so bila še večinoma prazna, je švicarska televizija predvajala pogovor z nekim znanim (menda umetniškim) zakonskim parom, stanujočim v Berlinu. Povedala sta, da sta se preselila iz zahodnega v vzhodni Berlin, ker so v slednjem najemnine manjše. Na vprašanje, kako se tam sedaj počutita, je ona odgovorila: „Oh, odlično, tam si sosedje še voščijo pri srečanju dobro jutro, so bolj prijazni in ljubeznivi, »sind irgendwie mehr slawisch« (so nekako bolj slovanski ...« TV voditelj, zelo znan novinar, je tako nenadoma spremenil temo, da je kar zbodlo, kot so dali opaziti tudi sogovorniki.

Tujec ne bi bil tukaj, če ne bi bilo pri njih na Zahodu v vseh pogledih boljše! Naj bodo prišleki srečni, da so tu, ker doma so bili lačni ... Gotovo je boljša plača, morda tudi delo za tuje delavce, za begunce pa je večinoma bolje zato, ker jim je Zahod s svojimi podreptniki uničil domovino.

Kar je posebej značilno za tuje delavce z vzhoda, morda pa sploh za vse, je nekakšno začudenje ob ugotovitvi, da zahodnjaki, ki so za južnjake pravzaprav bolj severnjaki, niti niso pametnejši od njih in zakaj je potemtakem pri njih vse bolj v redu ... Po preudarku pa ugotovijo, da so zahodnjaki le malo bolj disciplinirani, da večina naredi zgolj to, kar mora, in da pri tem tudi sodelujejo, vzhodnjaki pa imajo v svojih domovinah še vedno preveč nepotizma, za Bushavanja in socialnega parazitizma (o korupciji pri vseh pa bi se dalo dodatno razpravljati).

Nočem biti rasist, vendar pa je pojasnilo za tak odnos med ljudmi približno naslednje: na jugu lahko preživiš, včasih tudi zelo dobro, kot posameznik, ne meneč se preveč za ostale, na severu pa je bilo od nekdanj preživetje v ostrih podnebnih razmerah možno le ob tesnem sodelovanju; kdor ni sodeloval, je hitro poginil - in tako so ostali samo sodelujoči!

Posebno porazno deluje zahodni »vzviišen« odnos na otroke tujcev. Najprej imajo problem, ker so v šolah v slabšem položaju, saj jim njihovi starši kot tujci pri novem jeziku in temah ne morejo pomagati. Zato otroci v nižjih razredih začnejo celo zaničevati svoje starše in svoje poreklo. Za starše je to posebej težko doživeti, saj so v stalni napetosti in strahu pred nezaposlenostjo. Ko pa otroci malce odrastejo in začnejo razumevati odnose, spoznajo, da jih zaradi njihovega porekla okolica sploh ni sprejela, in to kljub temu, da govorijo jezik okolja in da so obiskovali in še obiskujejo domače šole – in prav to izobčenje jih spremeni v »odpadnike«. Nezaposlenost zaradi diskriminacije tudi pri iskanju dela jih še bolj zagreni. Getoizirajo se in se začnejo iskreno zanimati za izvorno domovino, za jezik in kulturo svojih staršev. Posebno se radikalizirajo tisti, katerih starši prihajajo iz bivših kolonij ali pa s področij, kjer se tako imenovana »mednarodna skupnost« vojskuje, ko vidijo, kako življenje njihovih sonarodnjakov in sovernikov v matični domovini za zahodnjake, v bistvu osvajaalce, ni vredno nič. Obenem vidijo, kakšen odnos imajo ljudje dežele »gostiteljice« do teh dogodkov: odkrito kažejo, da jim je popolnoma vseeno, koliko ljudi je tam doli nekje pobitih, saj gre za manjvredne; prepričani so, da jih ti ogrožajo, da jim Zahod prinaša

svobodo, demokracijo in človeške pravice, domačini pa so si sami krivi, če ne priznavajo te dobrote Zahoda. O tem, koliko so jih oropali skozi zgodovino, ti zahodnjaki nimajo pojma, ali pa so prepričani, da so jim kot kolonisti prinesli napredek in kulturo, in zato bi jim morale biti njihove žrtve večno hvaležne.

Lahko si je misliti, kako tak odnos arogantnih, omejenih in prežrtih zahodnjakov, ki podpirajo to smrtonosno politiko in vojaške podvige na tuj račun, deluje na te mlade ljudi. Ta mladina je v očeh zahodnjakov popolnoma »nerazumljivo nehvaležna deželi gostiteljici« in prav gotovo je »zapeljana s sovražno propagando«, ko se pridružuje raznim radikalnim skupinam, sovražnim Zahodu, kot lahek plen za tiste, ki jih hočejo izkoristiti za dosego svojih političnih in vojaških namenov.

Trenutno naj bi jih bilo okoli 3000 iz zahodne Evrope, ki so pristopili k ISIL – veliko presenečenje za vse moralno neoporečne Evropejce, ki so te mlade vzgajali po svojih vzorcih, a so se po internetu organizirali po svoje; presenečenje za Evropejce, ki jim postaja jasno, da imajo njihovi »zaščitniki« popolnoma druge namene ...

Vsaka družba, ki zatira in tlači svojo manjšino ali pa podrejene, kaže pravzaprav svojo slabost, saj se čuti ogrožena, in ima prav, ker prav upor proti temu zatiranju, kot je to pokazala zgodovina, končno pripelje do njenega propada. Je pa to le eden od razlogov, pravzaprav je le znanilec za bodoči propad.

Naravni zakoni nastanka, razvoja in propada

Da bi lahko ugotovili, da neka civilizacija ali kultura propada, moramo najprej poznati vzroke za ta in tak propad, moramo ugotoviti znamenja in pogoje za tako stanje ter imeti znanje o zakonih in zakonitostih, ki to pogojujejo in napovedujejo.

Seveda so ti zakoni in zakonitosti nekaj naravnega, nekaj, kar je neodvisno od človeka in človeške družbe, pa čeprav mogoče na prvi pogled ni videti tako. Ti zakoni in zakonitosti so nam dobro znani iz fizike in biologije.

To je posredno pokazala tudi filozofija, ker nikdar ni mogla, in pravzaprav sploh ne more pojasniti teh zakonov in zakonitosti. Seveda filozofija tozadevno nastopa

predvsem antropocentrično, vse njene glavne smeri so nastale v času, ko osnovni naravni zakoni še niso bili znanstveno definirani, moderne smeri pa jih v svojem praznem blebetanju zanemarjajo.

Omenim naj le eno bistveno napako in en bistven uspeh filozofije, za katero naj bi bilo merilo globina spoznanja stvarnosti.

Tako Hegel, eden najvidnejših predstavnikov filozofije, trdi, da je vsaka celota vsota vseh njenih posameznih delov. To je napačno, kajti celota je vsota vseh njenih posameznih delov *in njihovih medsebojnih delovanj!* Zopet Hegel nekje drugje: kjer preneha *ratio*, tam se začne *emotio*.

Prvo navedeno pravilo je bistveno za celotni razvoj od neživega do živega, pa do človeka in človeške družbe. Za človeka in človeško družbo pa je še posebej važno drugo pravilo. Obe sta v končnem izidu usodni za človeško družbo. Vse namreč vsebuje že od svojega nastanka kal svoje pogube.

Fizika uči, da je celotno vesolje in vse, kar se je zgodilo, se dogaja in se bo zgodilo, posledica medsebojnega delovanja osnovnih delcev v prostoru in času. Bistveno je, da to medsebojno delovanje povzroča nastajanje novih struktur polj, delcev, teles in njihovih gibanj – s popolnoma novimi lastnostmi, ki zopet medsebojno lahko delujejo tako, da tvorijo vedno višje ravni organizacije. V fiziki govorimo o tem kot o »kooperativnih ali kolektivnih fenomenih«. Od teh so na splošno znani na primer fazni prehodi, kot so taljenje, izparevanje, strjevanje, kondenzacija itd. Skupki atomov ali molekul kažejo s porastom števila svojih delcev lastnosti, ki so vse bolj različne od svojih posameznih delcev. Ti skupki na splošno nastopajo kot plini, tekočine ali pa trda telesa, odvisno od količine določene vrste energije, ki jo vsebujejo. To je nekaj, kar lahko označimo kot prehod *količine v kakovost – kvantitete v kvaliteto*; gre za pojme, ki so znani v filozofiji.

Zaradi medsebojnega delovanja atomov, molekul, v elektromagnetnih in gravitacijskih poljih, pri različnih koncentracijah, pritiskih in temperaturah, se pojavita dve vrsti struktur: ravnotežne in neravnotežne (ali disipativne).

Ravnotežne strukture za svoj obstoj ne porabljajo energije in so »večne«, to je statične, če jih ne spremeni kak zunanji vpliv. Primeri so atomi, molekule, kristali in telesa, sestavljena iz njih – vse to, kar na splošno tvori neživo naravo.

Za neravnotežne ali disipativne strukture (I. Prigogine in njegova šola⁴) pa je značilno, da za svoj obstoj potrebujejo pretok energije ali materije (ali pa oboje), ki nastaneta zaradi neravnotežja, tj. zaradi razlik v temperaturi, pritisku, koncentraciji s kemičnimi reakcijami ipd.; te strukture lahko obstojajo le pri določenih zunanjih in notranjih pogojih. Disipativne se imenujejo zato, ker s pretokom »razsipajo« energijo in materijo. Kakor hitro se zunanji ali notranji pogoji bistveno spremenijo, ali pa izostanejo pretoki energije in materije, taka struktura razpade.

Te disipativne strukture nastanejo zaradi fluktuacij, tj. »mikroskopsko« majhnih statistično naključnih sprememb vrednosti različnih fizikalnih količin, kot so temperatura, koncentracija raznih snovi, pritisk itd., od katerih se nekatere pri določenih vrednostih tokov energije in materije ojačijo, povečajo in postanejo »makroskopske«. Te povečane pa niso več naključne, ker tudi same povzročajo lastno rast. Tako nastane struktura, to je določen red v nekem prvobitno kaotičnem sistemu. Ta proces imenujemo *samoorganizacija sistema*. Kot sistem je označen skupek atomov, molekul, na splošno teles v nekem omejenem prostoru.

Notranji ustroj takega sistema – disipativne strukture – kaže prostorno funkcionalno razdelitev stvari ter kanalizacijo tokov energije in materije; zunaj njegovega prostora, v njegovi okolici, pa tega ustroja ni. Ustroj sistema se lahko sčasoma tudi postopno menja, ko se prilagaja spremembam notranjih in zunanjih okoliščin; to se imenuje *evolucija sistema* ter se lahko spreminja tudi periodično in reproducibilno.

Tukaj je posebej pomembno, da lahko zelo majhna sprememba določene velikosti, imenovana »kritična« fluktuacija, v sistemu pri določenih pogojih (v labilnem ravnotežju) povzroči obsežno spremembo – kaos ali pa red (strukturo), in v tem redu neka druga zopet novo spremembo – kaos ali pa nov red, ali pa še bolj zapleteno strukturo itd. V fiziki imenujejo te procese bifurkacija ali viličenje, ki povzroča vse večjo raznovrstnost struktur, vse večjo zapletenost strukture struktur, ravni organizacije struktur, to je zapletenost reda, seveda vse odvisno od pretokov energije in materije, pritiska, koncentracij in temperature fizikalnega sistema. Te

spremembe strukture, reda, so pravzaprav spremembe, analogne faznim prehodom.

Semkaj sodi zgodnica o metulju, ki je s trepetom svojih kril (kritična fluktuacija) povzročil uragan – kaos – na drugi strani planeta; to je nekako možno, a tega praktično ni mogoče meriti. Bolj dramatično in pogosteje opaženo pa je zamrzovanje podhlajenih polarnih morij: voda, ohlajena pod temperaturo zmrzovanja (tj. v labilnem ravnotežju), nenadoma zmrzne z veliko hitrostjo – mogoče zaradi udarca z repom neke ribe ali pa valčka, povzročena z rahlim pišem kakšnega vetrčka (kritična fluktuacija), in tako nastale ledene površine se začnejo lomiti z neznanskim truščem, ob katerem so nekateri severnjaki, ki so mu bili priče, ponoreli ... Tudi voda, segreta nad temperaturo vrelišča, lahko nenadoma izpari (lahko, da se je kotel rahlo stresel) in povzroči hudo eksplozijo, kot so izkusili nekateri strojevodje parnih lokomotiv, pa tudi raziskovalci z nekaterimi drugimi tekočinami. Ti primeri so dogajanje pri faznih prehodih v neživem svetu, ki jih lahko neposredno opazujemo.

V družboslovju so nenadni prehodi, analogni zgoraj opisanim, imenovani *revolucije*. Za te prehode je bistveno, da sistem preide v labilno ravnotežje, ko nekatere količine – na primer temperatura, pritisk ipd. pri enostavnih fizikalnih sistemih ali pa nezadovoljstvo, revščina, lakota pri družbenih sistemih – presežejo določene vrednosti. Tako je pri fizikalnih sistemih potrebna samo še majhna sprememba temperature, pritiska ipd. kot neposreden vzrok za začetek faznega prehoda, pri družbenih sistemih pa temu ustreza delovanje sprva majhne skupine ljudi, ki najde odziv pri mnogih in tako preide v množično gibanje. Taka dogajanja v znanosti, vlogo novih idej v znanosti s prenosom iz fizike, opisuje T. Kuhn,⁵ vse to opisano pa lahko neposredno prenesemo na človeško družbo.

Disipativne strukture so tukaj, na planetu Zemlji, vsepovsod prisotne. Prav zagotovo ste videli oblačke kot ovčice – to je sorazmerno enostavna disipativna struktura. Toplotni pretok, v skladu s tokom vlažnega zraka, povzroči prostorno ponavljajoče se izhlapevanje in zgoščevanje vode, to je narasle fluktuacije (makroskopska premena vodnih faz) pare in tekočine ali vodnih kapljic, kar je videti kot čreda enakih in medsebojno enako oddaljenih oblačkov (ovčic), in to v bistvu postane prostorska periodična struktura, ki jo tvorijo konvekcijske celice v

ozračju. Konvekcija, to je krožno gibanje zraka, pare in kapljic vode, pa je periodična struktura v času. Ko se pretoki ali notranje temperature menjajo, se spremeni tudi struktura ali pa izgine.

Daleč bolj pogoste so veliko bolj zapletene disipativne strukture. K njim prištevamo vsako živo bitje, organizirane družbe živih bitij, organizirane družbe družb, kot so nasebine, mesta, države in naposled ves planet kot biosfera, pa tudi notranje »življenje« Zemlje, kjer najdemo zopet konvekcijske celice magme, ki tvorijo dovršen del planeta ter določajo nastanek in premike kontinentov. Kot smo že omenili, se pojavijo na vsaki ravni zapletenosti nove lastnosti in novo obnašanje fizikalnega sistema, to je novi kolektivni pojavi – prehodi iz neke kvantitete v novo kvaliteto.

Ti prehodi so seveda prisotni tudi pri živih organizmih, pri skupinah, pri družbah kot izredno zapletenih fizikalnih sistemih. Tu imajo zato svojo vlogo bolj zapleteni parametri, količine in lastnosti, ki pa delujejo podobno, če ne enako, kot pojmovno enostavne fizikalne količine pri enostavnih disipativnih strukturah. Pri živih bitjih je značilno, da njihov ustroj sledi iz izredno zapletenih, prostorsko in časovno organiziranih kemijskih procesov – to so disipativne strukture na osnovi avtokatalitičnih in periodičnih kemijskih reakcij, katerih sosledje je šranjeno kot informacija v ravnotežni strukturi DNK ali RNK, kjer ta informacija, lahko tudi delno spremenjena, prehaja na potomstvo. Tako vsi predniki kakor tudi potomci tvorijo skupaj disipativno strukturo, ki se razvija v prostoru in času – proces, ki ga drugače imenujemo biološka *evolucija*.

Isti fizikalni zakoni vladajo od osnovnih delcev vse do civilizacij in človeških možganov, ki naj bi bili najbolj zapletena organizirana struktura v naravi, so pa kot posamezna enota s telesom, ki jih vzdržuje, zopet le del neke širše strukture.

Dejstvo, da lahko zelo majhne spremembe, fluktuacije neke količine ali pa lastnosti, sčasoma povzročijo velik učinek, je bistveno in usodno za razvoj, za proces evolucije živih bitij. Brez teh sprememb razvoja sploh ne bi bilo.

Medsebojno delovanje v neživem svetu prehaja s pojavom živih bitij in z njihovim razvojem (evolucijo) vedno bolj v to, kar imenujemo *sodelovanje*. Isti fizikalni zakoni določajo tudi ta razvoj na tej celotni poti.

V obsegu tega spisa nas zanimajo predvsem osnovni zakoni sposobnosti preživetja in razvoja, ki so običajni na vseh ravneh organizacije bioloških, sociobioloških in socialnih sistemov. Tako bomo oznako *evolucija* uporabljali samo za razvoj v biološkem smislu, besedo *razvoj* pa v splošnem smislu, ki tako zajema tudi pojem evolucije.

Biološka evolucija: preživetje najbolj prilagojenega – »tekmovanje« ali »sodelovanje«?

Osnovna paradigma evolucije živih bitij, kot to uči znanost biologije, je *preživetje najbolj prilagojenega* kot posledica *tekmovanja* med posamezniki in skupinami za hrano in drugimi življenjskimi sredstvi ter pri višje razvitih bitjih tudi pri parjenju. Tekmovanje naj bi bila gibalna sila, motor evolucije. Taka je, poenostavljeno povedana, evolucija po Darwinu.

Ta teorija dosti pojasni, toda pri tem je bilo prezrto nekaj bistvenega (mislim, da je to prezrla večina biologov) – to je *sodelovanje*, ki je ravno tako gibalna sila evolucije.

Eden od najbolj osnovnih korakov v evoluciji živih bitij je bil prehod od enoceličarja k mnogoceličarjem. Ta prehod ne bi bil nikdar možen brez medsebojnega delovanja med enoceličarji, ki pa ni bilo tekmovalno, saj je pri tekmovanju gotovo nemogoče – kot posledica bi preživel le najbolj prilagojen posamezen enoceličar.

Isto lahko trdimo za spolno razmnoževanje, če že ne za razmnoževanje nasploh. Tako bi bil pobit vsaj eden od roditeljev, lahko s potomstvom vred, ali pa bi jih izločil in povsem onemogočil najmočnejši posameznik. Pravzaprav se to vseeno dogaja pri nekih vrstah, kot so na primer pajki, bogomolke, varani itd. Toda tudi ti se razmnožujejo in preživijo. Bistveno je, da prevladuje (so)delovanje nad tekmovanjem tako pri parjenju kot pri skrbi večine za potomstvo, in je pri tem morebiten uboj le uvod v novo (so)delovanje.

Lahko bi preprosto rekli, da bi najbolj prilagojeni posameznik naposled umrl sam kot edini preživeli svoje vrste na svojem področju, če bi bilo *tekmovanje* prevladujoč evolucijski proces. Pravzaprav ne bi imeli nikakršne evolucije, vsak biološki napredek bi bil ustavljen že na začetku in verjetno sploh ne bi bilo živih bitij.

Preživetje najbolj prilagojenega je v naravi – v soglasju z biologijo – posledica dveh načinov izbire: *naravne izbire* in *spolne izbire* (pri višje razvitih organizmih). Ta dva pojma lahko vzporejamo z glagoloma *imeti* in *biti*, toda teh pomenov v naravi ne moremo tako ostro ločevati, kot je to možno pri pomenu besed.

Preprost, a zelo nazoren primer sta omenjeni izbiri pri kosih: samica izbere samca, ki »ima« najboljšo drevo, ne pa tistega, ki najlepše poje – to je naravna izbira; samec pa izbere samico, ki kaže, da ima najboljše pogoje za več potomstva (je videti »lepa« po svojih lastnostih) – to je spolna izbira.

Seveda, najboljše drevo »osvoji« samec, ki je najbolj prilagojen danim življenjskim pogojem.

Vrnimo se k pojmom *tekmovanje* in *(so)delovanje*. Kot primer za opis nasprotja med *tekmovanjem* in *(so)delovanjem* v pojmovanju biologov in sociobiologov naj bodo mravlje, ki so najbolj pogosta družbena žuželka, živeča povsod razen v arktičnih podnebjih. Težko je sprejeti mnenje, da med mravljami istega mravljišča ni sodelovanja. V biologiji mravljišče velja za edinstveno, za posamezno enoto, za en sam organizem. V soglasju, ker imajo vse mravlje istega mravljišča gotovo isto DNA strukturo, se mravljišče obnaša in deluje kot enoten in posamezen organizem – tako pravi biologija (R. Trivers).⁶ Sociobiologija (E. O. Wilson)⁷ pa meni, da so mravlje istega mravljišča na visoki stopnji medsebojnega sodelovanja zaradi svoje medsebojne sorodnosti, sklicujoč se zopet na DNA – vse so sestre in so zato zelo altruistične, tako izboljšajo preživetje celotnega mravljišča, ne le kake posameznice. Ta altruizem je le izraz »egoističnega gena« (R. Dawkins)⁸ v širokem smislu celotne skupine, ker omogoča priložnost boljšega preživetja vsega sorodstva. Toda mravljišča se med seboj obnašajo zelo tekmovalno. Tako so biologi zmagali⁹ – mi pa bomo vseeno vztrajali pri našem pojmovanju prednosti sodelovanja za bodočnost razvoja.

Nakazana pojmovanja dveh izbirnih načinov so za naš namen preozka in preveč vezana le na biologijo. Mi bomo pogled razširili na izbiro po *imetju* ali po *sposobnosti temu primerno delovati*, ter na izbiro po *značilnostih* ali po *lastnostih* – torej zopet na *imeti* in *biti* v širšem smislu (primerjaj E. Fromm). Oba pojma naj bi bila uporabna tako pri posameznikih kakor tudi pri skupinah katerih koli živih bitij, seveda odvisno od njihove ravni biološkega razvoja. Pravzaprav lahko oba načina izbire zelo gladko preideta drug v drugega, ta premena pa je bistvena za evolucijo nasploh: tako za evolucijo v biološkem kakor v sociološkem smislu.

Medsebojno delovanje in sodelovanje

Jasno je, da sta *medsebojno delovanje* in *sodelovanje* dva različna pojma. Prvi je nekako bolj širok, saj lahko vsebuje tudi drugega, vendar pa je njegovo bistvo v tem, da v medsebojnem delovanju predvsem ni nikakršnega osnovnega namena, ni tega, kar bi lahko imenovali kot voljo za doseg nekega učinka. Tudi če prvi pojem vsebuje drugega, je mišljeno *medsebojno delovanje* kot neko nenamensko, na splošno slučajno delovanje med posameznimi enotami. Za nekak prehod od *delovanja* k *sodelovanju* pa lahko štejemo medsebojno delovanje, ki koristi tako skupini kot tudi posameznikom v večini njenih članov.

Pojem *sodelovanje* vsebuje delovanje kot nekaj namenskega, kjer je prisotna tudi volja, ki bolj ali manj odloča med različnimi možnostmi delovanja. V biologiji, sociobiologiji in tudi v sociologiji (z izjemo skrajnih smeri) ne moremo postaviti jasne ločnice v opisu *delovanja* in *sodelovanja* med posameznimi enotami. Razlog temu je razvoj, evolucija *medsebojnega delovanja* v *sodelovanje*. Za ta razvoj je seveda odgovorna izbira, tako naravna kot spolna, odvisno od ravni razvoja. V vsakem delovanju lahko najdemo nenamenske slučajnosti, neprestano nastajajoče male spremembe, »napake« – kot fluktuacije, ki so pogoj za evolucijo. Kje in kdaj natančno je nastal prehod v sodelovanje, pa je vprašanje, ozko povezano z nastankom zavesti in razuma. To je nepretrgoma delovalo na izbiro samo, in to v tehniki imenujemo *pozitivna povratna zveza* – in prav to je lastni razvoj še bolj usmerjalo in pospeševalo. V kemiji bi temu rekli *avtokatalitične reakcije* ; te so

posebno značilne za disipativne strukture, kjer porast mikroskopskih fluktuacij povzroči makroskopsko spremembo strukture.

Prehod od enoceličarjev k mnogoceličarjem smo že navedli kot primer koristnega (so)delovanja. Slučajni skupek celic, »optimalna« fluktuacija gostote enoceličarjev – primitivnih organizmov, je lažje preživel, ker je bil verjetno prevelik za svojega »sovražnika« ter je tudi lažje obvladal svoj »plen«. Velikost pa je tudi zaščitila notranje celice pred možnimi slabimi zunanjimi vplivi. Te celice so lahko preživele le, če so dobile hrano od zunanjih, prevzele pa so neke naloge, ki so bile koristne za vse, in tako je prišlo do razdelitve nalog. Pri izmenjavi hrane se je izmenjal in mešal tudi genetski nosilec, tako je skupno življenje z delitvijo nalog postalo dedno; primeri za ta prehod so nekateri klobučnjaki in spužve (kot si je mogoče ogledati v kakšni knjigi o biologiji).

Tukaj gre torej za medsebojno delovanje. O sodelovanju lahko govorimo šele pri zbiranju višje razvitih bitij v skupine. O tem še ne moremo govoriti pri jati rib, lahko pa delno že pri jatah nekaterih ptic; pravzaprav je to odvisno od tega, koliko je to zbiranje genetično pogojeno: oponašanje obnašanja večine ali le prisotnost v skupini, ali pa gre že za spoznanje, da je v skupini možnost preživetja večja – to je že zavestno razumsko spoznanje, v določeni meri prisotno pri sesalcih. Vrsta in način delovanja pri sodelovanju nista več odvisna od statističnih naključij, temveč sta od vsega začetka določena poizkus in napaka – brez procesa razvoja. Kar procesu razvoja ostane podvrženo, je »jakost« sodelovanja, ki poskrbi za nadaljno evolucijo.

Vsekakor to velja za primate in še posebno za človeka. Razvojno, to je evolucijsko gledano, je sodelovanje najvišja oblika medsebojnega delovanja, tako posameznikov kakor tudi skupin – družb.

Samo sodelovanje je privedlo do nastanka in razvoja kultur in civilizacij. Tekmovanje in s tem odstranitev, izločanje enot – posameznikov, delov družb ali poddružb – je postalo v tem razvoju proces, podrejen sodelovanju, proces čiščenja in manj kot proces napredka, razvoja samega. Pri tem ne smemo pozabiti, da imamo tudi tu medsebojno delovanje v vsaki skupini, mogoče celo še bolj izraženo v dani skupini, kot pa je to sodelovanje. Vloga medsebojnega delovanja ni nujno podrejena sodelovanju; vedno je lahko koristna ali pa škodljiva, pri tem je merilo sposobnost preživetja v danih pogojih, sodelovanju pa prisojamo

večinoma koristno vlogo, saj njegovo nasprotje ni nedelavnost, temveč uničevanje.

Merilo za stopnjo razvoja

Vsaka skupina je skupina po nečem podobnih si organizmov, ki imajo določene skupne lastnosti. Tako tudi pri človeštvu in njegovih družbah. Vprašanje je, katero merilo lahko uporabimo, da bi določili »razvitost« ali recimo stopnjo razvoja neke skupine.

Slučajne skupine enoceličarjev se razvijejo v mnogoceličarje, pri katerih postaja notranja stopnja organizacije medsebojnega delovanja izredno zapletena. Ločnica od take skupine celic do mnogoceličarja kot posameznega organizma ali enote ni jasna niti ostra. To bi pravzaprav izključilo stopnjo notranje organiziranosti skupine kot merilo za stopnjo razvoja. Tako nam preostane določiti le skrajne meje tega pojmovanja – slučajna skupina in iz skupine nastali organizem. Slučajna skupina organizmov naj bo skupina, v kateri ti organizmi med seboj lahko delujejo, vsak organizem te skupine pa je zmožen preživeti tudi brez skupine, to je kot posameznik. Skupina tako lahko tudi preprosto razpade, kakor je tudi nastala. Na najvišji stopnji razvoja je skupina organizmov, ki so pravzaprav že popolnoma izgubili svojo identiteto kot posamezniki, so zgolj deli iz njih nastalega (nad)organizma, niso več sposobni preživeti kot posamezniki; sam obstoj (nad)organizma pa je lahko celo ogrožen, če jih ta organizem preveč izgubi. Tako lahko rečemo, da je stopnja razvoja tem višja, čim bolj je organizem – to je sistem – zapleten in čim bolj so njegovi deli medsebojno odvisni.

Kot že omenjeno, tako nastajajo vedno nove ravni organizacije; pri tem ta beseda že sama pojasnjuje nastanek organizma. Vsak prehod na drugo raven organizacije je s fizikalnega stališča fazni prehod – to je prehod od količine v kakovost, od kvantitete v kvaliteto. Tukaj nimamo pojma kakovosti ali kvalitete kot nečesa, kar bi bilo po nekih merili *dobro* ali pa *boljše*. Gre preprosto za pojav novih, pri faznem prehodu bistveno različnih lastnosti fizikalnega sistema.

Potek razvoja

Nas najbolj zanima človeška družba, pravzaprav kakšna je bila pot v tem razvoju od posameznika do današnje civilizacije. Ne nameravam ponavljati vse dolge zgodbe razvoja primatov, ki razvodeni razvidnost bistva tega razvoja. Ravno tako bi ta zgodba ne izdvojila osnovnih skupnih lastnosti posameznikov kakor tudi skupin, ki so ostale gotovo nespremenjene pri tem razvoju. To so značilnosti, lastnosti, ki so se ohranile skozi celoten razvoj in so nanj bistveno vplivale.

človeška družba je nosilec vsake civilizacije in kulture, pogosto jo s tema besedama tudi imenujemo. Kot taka je, kakor tudi vsak njen član, kot vsako živo bitje s fizikalnega stališča, disipativna struktura. Vsaka disipativna struktura, kot smo že omenili, tudi neživa, obstaja in potrebuje za svoj obstoj *pretok materije in energije*. To je zelo preprosto in razvidno že pri vsakem živem bitju, ki potrebuje hrano, pijačo, diha in izloča porabljeno – to je pretok materije. Da pa bi vzdrževalo ta pretok materije, je potrebna energija, pridobljena iz hrane s prebavo ali pa neposredno prevzeta kot svetloba ali toplotno sevanje, delno porabljena za sintezo lastnih delov iz hrane, delno pa oddana v okolico kot ne več uporabna toplota – to je pretok energije. V primeru, da preneha kateri koli od teh dveh pretokov, bitje umre. Bolezen pa je vsaka motnja v tem pretoku.

Tvorba novih lastnih delov je potrebna za nadomestilo poškodovanih, ki jih organizem razgradi in delno izloči. V tem procesu pride do malih sprememb, fluktuacij, slučajnih »pogreškov« (izvirna tehnična oznaka): nepopolni nadomestki, nenadomeščeni poškodovani in nepopolno izločanje razgrajenih. Vse to vodi do motenj v delovanju organizma; ta proces imenujemo staranje, ki povzroči vedno večje motnje v pretoku materije in energije, dokler ne nastopi smrt.

Vse te spremembe pa niso le škodljive, ker nastajajo nenamensko, slučajno, statistično, brez določenega reda, in so tako med njimi tudi take, ki povzročijo bolj ali manj koristne posledice za organizem – ta proces v razvoju imenujemo *poizkus in napaka*. Te fluktuacije ali »pogreški« – v biologiji govorimo o mutacijah genov, spremembah v DNA – odločajo, ali je organizem bolj ali manj sposoben preživeti v danih pogojih, in so osnovni pogoj za evolucijo. Nepotrebno je poudarjati, da ima organizem, ki je bolj sposoben za preživetje, ki je bolj prilagojen, več

potomcev, manj prilagojeni pa manj, in te odstraniti izbiri, ki sta tudi eno od osnovnih gonil evolucije. Kakor že rečeno, biologija pri tem zelo rada pozabi na *(so)delovanje* (ga ne omenja), ki je prav tako eno od osnovnih gonil evolucije.

Za večino vrst sesalcev je značilno, da živijo v skupinah. Trop je najbolj enostavna skupina. Ta pa že ima precej razvito notranjo organizacijo, ki se kaže v raznih ravneh podrejenosti oziroma nadrejenosti podskupin in ima večinoma samo enega nadrejenega posameznika – vodjo tropa, *alfa žival*. Pri tem sta naravna in spolna izbira omogočila, da sta težnja za združevanje v skupino in podrejanje alfa posamezniku postala dedna. *Združevanje v skupine*, to je *sodelovanje*, je omogočilo večje možnosti za preživetje posameznika, kot pa bi jih ta imel sam, brez skupine. Seveda s tem nista bili izključeni niti naravna niti spolna izbira, nastala so le druga pravila »igre« za obstoj posameznika v skupini. Zaradi tega so nastali razni sloji, razne ravni podrejenosti članstva v skupini tja do prevladujočega posameznika, do alfa posameznika. Ta si je lastil najboljši in največji del hrane (ulova ipd.); če je bil samec, je imel izključno pravico na parjenje, s svojo premočjo in vodstvom pa je omogočil bolj učinkovito pridobivanje hrane in zaščito posameznih članov – tudi pred in med njimi samimi – ter prenos svojih prednostnih lastnosti na največje število potomcev. Zaščita je neizogibno privedla do pojava *družbenih zajedalcev – socialnih parazitov*, članov, ki niso bili učinkoviti niti pri pridobivanju hrane niti pri zaščiti skupine, dobili pa so vedno svoj del, mogoče še kak večji zalogaj iz skupne količine hrane in so bili tudi uspešni pri parjenju. To so bili tako samci kot tudi samice – predvsem zvijača in prevara pri prvih, velika krotkost in pokornost pa pri drugih.

Včasih je trop tudi ena sama družina – najbližje sorodstvo. Pri nekaterih primatih ima trop tudi tolpo – to je podskupino istospolnih mlajših posameznikov, ki lahko deluje tudi neodvisno od tropa. Vse te oblike skupin so večinoma značilne tudi za človeške skupine skozi najdaljšo dobo človekovega razvoja. Sledil je prehod v pleme, za katerega je značilno, da je organizacija dosegla razne ravni delovanja, nastala je delitev dela, ki ni bila samo odvisna od spola – seveda zaradi nastanka in razvoja poljedelstva ter živinoreje. Pleme sestavlja več sorodnih družin, več plemen se zlije v narod, temu pa sledi država; tudi ta je organizem in organizacija, ki jo tvorijo visoko razvite organizacijske skupine itd. Tu imajo sociologi

natančna, včasih med seboj nasprotujoča si določila, kaj je točno to ali ono, za nas pa je važen le pojem ravni in obsega organizacije.

Za celoten družbeni razvoj je značilno, da z vsakim prehodom nastane višja, bolj zapletena vrsta organizacije, ki jo tvori vedno več skupin posameznikov, kjer se pojavi vedno neka vsem nadrejena skupina kakor tudi posameznik kot vodja, ki ga lahko označimo kot *alfa osebo* – vse pa je pogojeno z dednostjo, nastalo z izbiro skozi celoten razvoj. Značilno je tudi, da v nadrejene skupine sodijo posamezniki z vlogami alfa oseb kot vodje nižjih skupin. Podskupine, ki so nastale zaradi organizacije celotne skupine, prevzamejo vlogo entitete, vlogo neke vrste posameznika, med katerimi vzniknejo ob sodelovanju tudi tekmovanje in temu ustrezni izbirni mehanizmi.

Osnovni pogoj za nadaljnji razvoj je *sodelovanje, tako med posamezniki kakor tudi med skupinami*. Kakor smo že omenili, je sodelovanje izraz volje – bolj ali manj svobodne – kot ene od osnovnih značilnosti razuma. Od razvoja sodelovanja je neločljiv razvoj *jezika*, saj je sodelovanje brez sporazumevanja skorajda nemogoče. Značilno je, da je jezik bolj ali manj lasten skupini ali skupinam.

Z razvojem razuma je sledil tudi družbeni razvoj, in tako je družbena organizacija dobila svojo razumsko, miselno podobo ali pojmovanje, tako pri posamezniku kot pri celotni skupini. To pojmovanje pravzaprav ni sledilo razvoju, marveč je bilo bolj vodilo in vzrok za razvoj v smislu organizacije skupine, ker je vsebovalo in vsebuje tudi pojem celotne življenjske okolice in poizkusa obrazložitve njenega delovanja. Zaradi tega je tudi različno od družbe do družbe in je izraženo v *verstvu* vsake družbe posebej.

Tako je za verstvo značilno, da ni izid nekega razvoja, temveč je izid težnje razumsko pojasniti spoznanja, izid vprašanj in odgovorov nanje ter čustvenih stanj, kakor je to Hegel označil: kjer preneha *ratio*, tam se začne *emotio*.

Posebno je značilno za vsako verstvo, da je pojem božanstev ali boga in njihovega delovanja osrednji verski pojem, njihovo čaščenje pa je najbolj splošno skupno opravilo celotne prvotne družbe. Tako je verstvo poleg jezika postalo ena od osnovnih oznak pripadnosti določeni skupini ali družbi.

Pojem boga ali bogov pa je neposreden prenos pojma alfa osebe, njenega položaja in njenih lastnosti v versko pojmovanje, je *intelektualna ekstrapolacija alfa osebe* v onostranstvo. Tako je tudi prenesen pojem neomejene oblasti in odločanja v onostranstvo, odgovornost pa je prepuščena vsakemu podrejenemu posamezniku

samemu; to je verska razlaga, značilna za ohranitev oblasti »zemeljske« alfa osebe kot predstavnika boga, ki je v neposrednem stiku z bogom, oblast pa ima po božji volji. S tem so neločljivo povezana tudi najmočnejša čustva – strahospoštovanje in ljubezen v svojem verstvu, ki je tako postalo vera, poslušnost, predanost in zvestoba do »lastne« alfa osebe, a sovraštvo in zaničevanje do drugega verstva in njegovih pripadnikov.

Prvotna verstva so bila strpna, saj so si bila zelo podobna in odprta. Imela so koristen vpliv, ker so pospešila družbeni razvoj z notranjo organizacijo skupine in so urejala medsebojne odnose, pravzaprav so podredila naravno kakor tudi spolno izbiro določenim pravilom, uvedla nagrado in kazen za prestopnike, to pa je omogočilo trdnost, trajnost in boljše življenjske pogoje celotne družbe. S prehodom v vero, v verstvo, ki je postalo zaključena, nespremenljiva skupina pojmov, pojmovanja in obveznosti, se je sicer notranja organizacija okrepila, a je s tem postala tudi neprilagodljiva. Temu je sledila tudi težnja po slepi pokorščini na vseh podrejenih ravneh organizacije družbe, izguba strpnosti; nastopila so nova nespremenljiva merila izbire, tako med posamezniki kot podskupinami, ki so določala nove obvezne načine sodelovanja, nagrade in kazni za prestopnike. Tako je nastala morala, z njo pa zakonodaja kot zbirka meril za delovanje, sodelovanje in izbiro v vsaki družbi.

Gemeinschaft vs Gesellschaft

Ta nova merila izbire so večinoma dvorezna – končni izid izbire po njih je lahko koristen kot tudi škodljiv, odvisno od mnogih dejavnikov, ki jih lahko spoznamo le v obsežnosti in globini razčlenitve.

Vsaka podskupina je podskupina zaradi tega, ker ima svoje lastnosti, svoj način delovanja in sodelovanja. Zato ima vsaka podskupina tudi neka lastna merila izbire, ki v mnogih primerih privedejo do nasprotij med podskupinami in do celotne (nad)skupine. Ta nasprotja so eden bistvenih problemov moderne družbe, pravzaprav državnih organizacij, označenih kot *gemeinschaft* na ravni podskupine in *gesellschaft* na ravni države.¹⁰

Kot smo že omenili, smo temu primerno pojma naravne in spolne izbire razširili, da bi zajeli tudi izbire na ravneh skupin. Kot rečeno, je to izbira po imetju ali po

sposobnosti temu primerno delovati ter izbira po značilnostih ali po lastnostih posameznika in skupine.

Pri združevanju organiziranih skupin v sodelujoče ali nasprotujoče si nadskupine, kot so na primer deloma države, zveze držav ipd., je sodelovanje kljub raznovrstnosti blagovne in kulturne izmenjave bolj delovanje na ravni naravne izbire, bolj tekmovanje za prevzem življenjskih sredstev, za moč in prevlado, ki prehaja v najnižjo stopnjo delovanja – v organizirani parazitizem, kot sta to v najčistejši obliki kolonizacija in okupacija, ali pa v organizirano uničevanje, kot je to vojna. To pomeni, da je dejanska izbira na široki ravni prvobitna v najslabšem smislu, čeprav je skrita in prikrita z navideznim, deklarativnim ravnanjem v skladu z moralo in zakonom večine. Temu primerno je še tako zločinski pristaš predstavljen kot plemenit ali kot nedolžna žrtev, še tako moralni in pravični nasprotnik pa je obravnavan razčlovečeno na vseh ravneh svojega bitja; še tako zločinsko dejanje, če postane očitno, je predstavljeno kot neizbežno, nujno za dosego višjega namena ali pa kot edini ukrep za lastno preživetje, odgovornost pa je pripisana nečloveškemu nasprotniku. še tako plemenito dejanje nasprotnika je zgolj pretveza ali prevara za dosego najbolj nizkotnih namenov.

Do tekmovanja in sporov med skupinami pride največkrat takrat, ko si skupine delijo isti življenjski prostor ali pa neka skupina skuša prevzeti življenjski prostor druge skupine. Pri tem imajo ključno vlogo alfa osebe kot vodje skupin v sporih. Običajno so to tisti, ki s svojimi pristaši povzročijo odkrit spor. Med njimi moramo seveda razlikovati tiste, ki so zagrešili spor, in tiste, ki vodijo obrambo. Tisti, ki so zagrešili spor, so gotovo vedno družbeni zajedalci, ki se predstavljajo kot rešitelji in zaščitniki napadalne skupine. Prav ti so najhujša vrsta družbenih zajedalcev, saj njihovo delovanje privede do oboroženih spopadov ali vojne, pri tem pa žrtvujejo tako pripadnike svoje skupine kot tudi nasprotnike, navadno z velikimi materialnimi in človeškimi izgubami.

Kar bi bilo vsemu temu navkljub koristno in bi dajalo upanje na resnično dober razvoj, je dejstvo, da ti družbeni zajedalci morajo uporabiti propagando, laži, da bi spodbudili »svoje« ali »naše« v spor z »drugimi« ali »njihovimi«. Kot rečeno, gre za oznako spora kot deklarativnega ravnanja v skladu z moralo in zakonom, to je spora, ki naj bi bil pravičen. To pomeni, da je človekov razumski razvoj dosegel

tako visoko raven pojmovanja – to pojmovanje pa je skozi človekov razvoj postalo tudi dedno in tako neposredno povezano z nagoni in čustvi – da mora biti občutek za pravico zadoščen, ker drugače bi se povprečen posameznik upiral sporu, ropu in ubijanju.

Druga stran tega pa je dejstvo, da to pojmovanje povzroča veliko strpnost med pripadniki skupine in predvsem ta strpnost omogoča družbenemu zajedalcu in njegovim pristašem, ki so tudi sami bolj ali manj družbeni zajedalci, da to izkoristijo v svoje sebične namene. Prisvojijo si oblast, eden pa postane vodja, čeprav nima vseh lastnosti alfa osebe. Ni potrebno posebej poudariti, da imajo družbeni zajedalci bolj ali manj zmanjšan občutek za moralo in pravičnost (meje niso ostre, kot niso pri tej zgodbi v celoti), vse njihovo delovanje je sebično ne glede na tujo škodo – družbeni zajedalci so sociopati.

Vse navedeno je osnovni problem vseh človeških družb – od tropa do današnje civilizacije.

Vzgoja

Doslej smo obravnavali celoten razvoj le kot razvoj v skladu z dednostjo v biološkem smislu.

že pri nastanku tropa pa začne igrati veliko vlogo tudi prenos koristnih izkušenj od starejših na mlajše pripadnike skupine; ali je to oponašanje ali pa poučevanje, prvemu sledi drugo v razvoju – vse imenujmo z enotno oznako *vzgoja*, ki pravzaprav razširi pojem dednosti na raven, ki ni biološka v ozkem smislu besede. V skupnem spominu ostanejo izkušnje in spoznanja, ki so dostopna vsem članom.

Tako začenja vzgoja v razvoju dopolnjevati biološko dednost. Hitrost prenosa »količine podatkov« na potomstvo je številčno kot tudi kakovostno neprimerljivo večja pri vzgoji, kot pa je to mogoče z biološko dednostjo. Po drugi strani pa vzgoja neposredno vpliva na merila naravne in spolne izbire posameznika, na njegovo delovanje, in tako tudi bistveno na biološko-dedne lastnosti; tako usmerja in pospešuje nadaljnji razvoj posameznika kot člana družbe in družbo samo. Vzgoja je ta, ki je povzročila skokovit razvoj človeške družbe – učenje, govor in rast možganov so bili in so medsebojno povezani v avtokatalitičnem procesu tega

razvoja. Biologi in sociobiologi seveda pri tem skromno govorijo o vse večji skrbi staršev za potomstvo v skladu z družbenim razvojem.

Tako je propaganda sredstvo zlorabe vzgoje, ki deluje tudi proti vzgoji sami. Omejevanje izobrazbe kot glavnega dela vzgoje je osnovno orožje za podjarmljenje družbe, saj so slabo izobraženi najbolj podvrženi vplivu propagande.

Razlike, ki nastajajo ali pa so nastale med različnimi družbami, so dejansko bistvene le na ravni vzgoje, se pravi, da so razlike priučene. Bistvenih razlik, zlasti zaradi skupnih prednikov v biološko bližnji preteklosti, ni na biološki ravni, čeprav zunanji videz zaradi vplivov podnebja prav neverjetno pogojuje medsebojna nasprotja v tem različnih si družb. Njihova pomembnost v moderni družbi sledi le iz njihovega precejevanja in zlorabe v medsebojnih odnosih, tako v vzgoji kot v propagandi družbenih zajedalcev.

Seveda imajo biologi in sociobiologi (Travis vs. Wilson) tudi tukaj svoja medsebojno nasprotna mišljenja: nekateri so odločno proti temu, da obstaja tudi izbira skupin, tj. družb; izbiro gledajo le s stališča in na ravni posameznega organizma kot biološke enote po delovanju.

Izbira (selekcija) in evolucija

Kako delujejo skupno sodelovanje, razmnoževanje, dednost in izbire v razvoju, v evoluciji, ki je pravzaprav prilagojevanje organizmov na življenjske pogoje in njihove spremembe, dane iz okolice in tiste, ki so nastale zaradi kakršnega koli vzroka znotraj posameznega organizma ali skupine? Torej kateri je najbolj osnovni korak za proces evolucije? Omenili smo ga že – to je slučajna sprememba, fluktuacija raznih lastnosti. Kako deluje sosledje teh slučajnih sprememb v evoluciji?

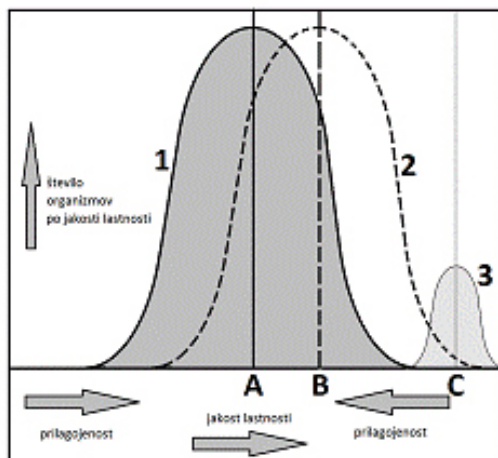
Posamezni organizmi v neki skupini imajo večino podobnih, tako rekoč kakovostno istih lastnosti, ki jih označujejo kot pripadnike te skupine. Med seboj pa se razlikujejo v neki meri, ki kaže, koliko je neka lastnost pri posameznem

organizmu bolj ali manj izražena kot pri drugem iz iste skupine; tako lahko rečemo, da se lastnosti posameznikov razlikujejo številčno ali količinsko.

Tako imamo, kakovostno gledano, znotraj skupine vedno neko porazdelitev izraženih lastnosti, to je porazdelitev njihove jakosti ali številčno merljivih vrednosti lastnosti posameznih organizmov. Statistika govori o tem kot o slučajni razporeditvi »pogreškov«, kjer je kot »pogrešek« označena razlika vrednosti lastnosti posameznega organizma od povprečne vrednosti te lastnosti vseh organizmov skupine. Tu je oznaka »pogrešek« samo ostanek tehničnega jezika pri merjenjih količin, ki naj bi imele s tehnično izdelavo neko namensko vrednost. Mi jo uporabljamo le zaradi že ustaljenega poimenovanja, da ne bi uvajali novih oznak brez kakršne koli zveze z »napakami – pogreški«, z »dobrim« ali »zlom«.

Raziskave so pokazale, da ta razporeditev sledi tesno Gaussovi krivulji, kot je razvidno iz slike 1. Vidimo, da nam ta krivulja prikaže razpršenost vrednosti oziroma jakosti lastnosti okoli neke srednje, povprečne vrednosti (A) jakosti lastnosti v celotni skupini. V statistiki, v teoriji pogreškov, imenujemo to Gaussovo krivuljo *normalni zakon porazdelitve pogreškov*.

To razporeditev pa lahko neposredno razlagamo kot prilagojenost organizmov na dane življenjske pogoje. Bolj kot so lastnosti različne od optimalnih, to je od jakosti A, toliko manj je organizem prilagojen na dane življenjske pogoje, in zaradi tega se število takih organizmov temu ustrezno zmanjša.

Sl. 1

Jakost lastnosti narašča z leve proti desni. Najbolj prilagojena skupina organizmov ima razdelitev vrednosti lastnosti v skladu s krivuljo 1; veličino vrednosti lastnosti

A, ki ustreza najboljši prilagojenosti pri danih življenjskih pogojih, ima največje število organizmov, celotno število organizmov pa predstavlja osenčeno področje pod krivuljo. Pri spremembi življenjskih pogojev, za katere je največja prilagojenost pri vrednosti lastnosti B, imajo najboljše pogoje za preživetje in tako največ potomcev organizmi okoli te vrednosti lastnosti, kar povzročajo naravna in druge vrste izbire. Celotna krivulja porazdelitev se, zaradi večjega števila potomstva teh organizmov, tako premakne na desno, teži h krivulji 2, s sredino pri B. Tisti organizmi pri krivulji 1, ki so preveč levo, izumrejo zaradi neprilagojenosti in tako njihovih veličin lastnosti potomstvo v krivulji 2 nima več. Pri preveliki spremembi življenjskih pogojev, ki ji prilagojevanje ne more slediti, kar bi ustrezalo optimalni vrednosti lastnosti C, celotna skupina organizmov krivulje 1 izumre, število skupine organizmov v primeru krivulje 2 se pri teh pogojih s potomstvom bistveno zmanjša, kar kaže krivulja 3.

Vidimo, da je razpršitev vrednosti lastnosti bistvena za preživetje, za razvoj, za evolucijo. Dovolj velika slučajna razporeditev vrednosti lastnosti ali razpršitev jakosti lastnosti, tj. razpon »pogreškov«, je osnovni pogoj za preživetje skupine organizmov pri spremembah življenjskih pogojev. Ob spremembi meril izbire je vedno prisotno nekaj bolj prilagojenih organizmov s temu ustreznimi drugačnimi lastnostmi, kot pa jih ima večina. Sosledje sprememb teh lastnosti pravzaprav privede do pojava novih vrst živih bitij, organizmov kakor tudi družb; je torej vse to, kar imenujemo *evolucija*. Preozka razpršenost vrednosti lastnosti pogojuje primere sprememb, ki jih opisuje prehod od pogojev pri A na pogoje pri C, in to je eden od bistvenih vzrokov izumrtja organizmov. Opisano velja gotovo za vsako posamezno lastnost organizma, kakor tudi za njihovo skupno delovanje.

Tako velja tudi za skupine ljudi in za človeško družbo nasploh. Kateri načini izbire so nevarni za naš razvoj ali pa celo za naš obstoj, če ne upoštevamo sorazmerno redkih vesoljskih ali geoloških vplivov?

Jasno je, da so ti načini izbire ravno tisti, katerih smo vzrok mi sami.

K tem spadajo merila izbire, kot so verska, politična, pa tudi plemenska in narodna pripadnost, nepotizem – taka izbira pogojuje, da zavzamejo za družbo ključne položaje nestrokovnjaki, njihova edina »usposobljenost« je, da so »naši«, tako zožujejo razporeditev lastnosti in sposobnosti za razvoj in obstanek družbe ter jo v primeru verskih in političnih skrajnosti, kot je to pokazala zgodovina, pripeljejo do propada. Take izbire tudi razbijajo družbo, ker sodelovanje med

posamezniki kot tudi skupinami omejujejo, povzročajo spore – vse do oboroženih spopadov in vojn, kar pokaže, da je sodelovanje, kot smo omenili, eden od osnovnih pogojev razvoja in obstanka družbe.

Tukaj takoj spoznamo kot merilo izbire deklarativno pripadnost k tako imenovanim »zahodnim vrednotam«, ki so tudi samo deklarativne in v resnici nikjer ne obstajajo, ter brezpogojno »predanost« neoliberalnemu kapitalizmu. Prvo naj bi pokazalo, da smo na pravi moralni in etični poti, drugo pa naj bi omogočilo gospodarski uspeh – oboje ravno tako na osebni kot na državni ali družbeni ravni. Dejansko je prvo izjava vdanosti in vazalstva Zahodu, drugo pa brezobzirno profitarstvo in neomejeni egoizem – oboje vodi v skladu z zakoni razvoja neizogibno, neposredno, nepovratno in neustavljivo v propad družbe in ogroža obstanek človeštva.

Tudi način življenja – odvisnost od energetskih virov, transporta dobrin, industrijske proizvodnje, modernega poljedelstva in vsega tega, kar imenujemo življenjski standard – je osnovo našega preživetja, predstavljeno s širino krivulje razpodelitve, tako zožil, da lahko vsak večji premik kot izostanek naštetih tehničnih sredstev ogrozi obstoj naše družbe in preživetje velikega dela prebivalstva.

Sicer vse to ni nič novega, česar ne bi vedeli že doslej, le brez zavesti, da je vse to v skladu z naravnimi zakoni in da nas na tej poti nič več ne reši.

Entropija

Omenili smo že, da vsaka disipativna struktura kot fizikalni sistem, enako vsak organizem ali pa organizirana skupina živih bitij, družba, potrebuje za svoj nastanek in obstanek pretok energije in materije.

Splošno merilo za količino že neuporabne, iz nekega fizikalnega sistema izločene materije in energije, je fizikalna količina, ki jo imenujemo entropija. Prav tako pa je to tudi merilo za nakopičene napake in motnje v organizmu in njegovem delovanju. Nastajanje, proizvodnja entropije nam omogoči oceniti, koliko je bilo v pretoku materije in energije koristno porabljeno za razvoj, vzdrževanje in preživetje organizma, in koliko je šlo v odpad. Nakopičena entropija organizma pa

izraža stopnjo staranja ali »zastrupljenosti« organizma, kar pove, koliko je organizem še sposoben preživeti v danih okoliščinah.

Vsak proces, ki povzroča porast entropije, je tako imenovani disipativni proces – je proces, ki v svojem končnem delovanju brezpogojno razsipa energijo in materijo, ju pretvarja v manj »vredne« oblike, kot sta to toplota in recimo blato. Ti procesi lahko povzročijo nastanek strukture v fizikalnem sistemu, tj. povzročajo nastanek disipativne strukture. Vsak disipativni proces je tudi ireverzibilen proces – se pravi proces, ki ga ne moremo z ničimer in nikdar obrniti, da bi tekkel nazaj; na primer ni procesa, ki bi iz razbitega jajca naredil zopet isto celo jajce, toplota teče sama po sebi le z mesta višje temperature na mesto nižje temperature in ne obratno. To pomeni, da to, kar z našega stališča imenujemo škodo, izločke in odpad, je porast entropije, ki je, kakor koli že je nastala, ne moremo nikdar več odpraviti ali pa nadomestiti brez izgube na kakršen koli način. To je naravni zakon!

Vidimo, da je porast odpada, onečiščevanje okolice s čimer koli – od lastnih iztrebkov, plastičnih vrečk, izpušnih plinov, nepotrebnih voženj do proizvodnje orožja, večine prodajnih artiklov, njihove uporabe, vojn, ubijanja in rušenja česar koli – zgolj po človeku povzročen porast entropije okolice.¹¹ Kadar se ukvarjamo z neko organizirano družbo, sodi tudi ocena lastnosti in delovanja njenih članov kot njenih delov k oceni entropije družbe. Ta del entropije imenuje Pendell¹² *socialna entropija*, h kateri se bomo še kasneje vrnil in jo razčlenili.

O propadu civilizacij

O propadu civilizacij je pisalo že precej ljudi. Pravzaprav so vsi iskali tehtne vzroke za propad v današnjem smislu bolj zgodovinskih kultur kot pa civilizacij. Te kulture lahko pogojno imamo tudi za civilizacije, ker so bile pravzaprav osamljene in samostojne, z redkimi vplivi nekih sosednjih kultur.

Vprašanje je, ali so vzroki, ki jih avtorji naštevajo za njihov propad, prisotni tudi danes – in sicer v kolikšni meri. Je mogoče zaton Zahoda le uvod k zatonu celotne človeške družbe, torej celotne današnje civilizacije? Tudi o tem je bilo napisano nekaj knjig, še več pa krajših razprav in člankov.

Seveda moramo tu pripomniti, da pri razčlenitvi vzrokov za propad spoznamo, da jih prav vse lahko obrazložimo z zgoraj opisanimi naravnimi zakoni.

Elmer Pendell v svoji knjigi *Why Civilizations Self-Destruct?*¹² daje pregled teorij, ki so bile postavljene na osnovi zgodovinskih podatkov. Predvsem pa postavlja svojo tezo, ki jo tudi dokazuje na osnovi podatkov iz ZDA. Zanimivo je, da komaj omenja Spenglerja, kaj šele, da bi se ustavil pri njegovih glavnih tezah.

Tukaj bolj ali manj navajam njegov kratki pregled (str. 116):

Voltaire: Ko ljudje omehčajo, privabijo osvajanje. Zgodovina je le stopicanje po stopnicah spuščajočih se svilenih copat proti topotanju vzpenjajočih se podkovanih škornjev.

Louis Wallis: Večanje zemljiške posesti deluje razkrajajoče na morale in moralo.

Eric Fisčer: Stare kulture se niso mogle prilagoditi novim pogojem.

Tom B. Jones: (a) Izpopolnitev vzorca, kot je to v arhitekturi ali v kateremkoli področju delovanja, ne dopušča nobene druge smeri kot navzdol.

(b) Surovine najprej izvažamo, potem jih uporabljamo doma, nato jih uvažamo, dokler si jih ne moremo več privoščiti.

W. C. Lowdermilk: S propadom poljedelstva propade civilizacija.

Brooks Adams: Zgoščanje moči in odločanja smrtno rani družbeni ustroj.

Carle C. Zimmerman: Z oslavitvijo družinskih vezi razpada civilizacija.

J. D. Unwin: Sproščeni spolni običaji so nasprotni civiliziranemu obnašanju.

Harold H. Smith: Porast zapletenosti in znanja deluje v smislu Babilonskega stolpa.

W. B. Pitkin: Obsežno prebivalstvo se bojuje proti dosežku posameznika.

Tako je Pendell na kratko zaokrožil tuja dela, sam pa ugotavlja: *nobeden teh gospodov ne poudarja ali sploh ne omenja dednosti.*

Recenzent njegove knjige zaključí:

Dr. Pendell nam daje enostavno (ugotovitev). Civilizacije propadejo, ker manj sposoben del prebivalstva (socialna entropija) praviloma izrodi bolj sposobne. V predcivilizacijskih časih je narava iztrebila nesposobne in je po možnosti povzročila nastanek višje različice človeka, čigar razum in delavnost sta bila usmerjena v izgradnjo naprednega družbenega reda, ki je premagal najbolj učinkovite načrte narave s tem, da je zaščitil, namesto da bi izločil nesposobne. Izid je bil ta, da so zaščiteni v nekaj generacijah postali številnejši kot zaščitniki.

Dr. Pendell našteva in razčleni zgodovinske letopise, da bi dokazal svoje stališče, ko začne svoje preučevanje z razčlenitvijo prirojenih, egoistično in altruistično usmerjenih gonil, ki so biološka osnova za gradnjo in razgradnjo civilizacij.

Najvažnejše pa je, da nam Dr. Pendell ponuja poti in sredstva, da bi ustavili zgodovinski, doslej neustavljivi proces socialne entropije. Ena njegovih najzanimivejših in najbolj spornih rešitev je genetsko orientiran družinski zakon, da bi tako povečali število rojstev naših boljših človeških primerkov in da bi bistveno zmanjšali število ljudi, ki uničujejo civilizacijo s tem, da niso sposobni poskrbeti niti zase niti za svoje potomstvo.

Kakor vsi ostali na svojem področju – zgodovina je dokazala – ima tudi Pendell prav, ko je postavil dednost, pravila izbire in sodelovanje kot osnovna gibala razvoja ter tudi kot osnovne dejavnike propada civilizacije.

Danes, če izvzamemo možno, toda zelo malo verjetno katastrofo vesoljskega ali geološkega izvora, ki pa vseeno lahko vsak trenutek nastopi, je človek bistveno ogrožen zgolj od samega sebe. Vzroke tega moramo iskati v človeški naravi, ki pa pravzaprav niti ni tako človeška, ker je v večji ali manjši meri v raznih potankostih prisotna pri vseh živih bitjih skozi evolucijo. Pendell se je le dotaknil tega pogleda takrat, ko govori o socialnem apetitu in le enostransko opisani vlogi socialnih parazitov. Za te probleme daje rešitev z uzakonjeno evgeniko, pri tem pa se ne moremo izogniti vprašanju morale, etike in osebne svobode. V bistvu evgenike je, da je sredstvo prisile in da ima vzgoja na njeno izvrševanje le omejen vpliv.

Tako se ne tudi moremo izogniti najbolj bistvenemu vprašanju: ali človeška narava sploh omogoča, da postane neka človeška družba toliko trdna, da se končno sama ne uniči? V iskanju odgovora na to vprašanje moramo razčleniti

človeško naravo tako, da spoznamo osnovna človeška gibalna za delovanje, namreč to, kar imenujemo obnašanje – in seveda tu ne mislimo na »lepo vedenje«.

Te razčlenitve so že mnogi naredili in jih še delajo – svečeniki, preroki, duhovniki, filozofi, sociologi, ekonomisti in še kateri. Bistvo njihovih analiz je bila razdelitev na dobro in zlo, kaj je dobro in kaj je zlo – najbolj preprosto je to bilo pri verah: kar mi hočemo, je dobro, česar nočemo, je zlo! Filozofi in sociologi iščejo odgovor že bolj globoko, v naravi, toda se izgubljajo v nepotrebnih potankostih, ko spoznajo, da sta med svetlobo in temo tudi somrak in mrak, pa še kaj po lastni oceni, in izpustijo iz vida bistvo – ostrih meja pri razvrščanju ni, jasne razlike so le med skrajnostmi, in te določajo, katere so osnovne lastnosti. Ne morem si, da ne omenim pri tem njihove gostobesednosti, ki večinoma prekrije in skrije še tisto malo, kar so uspeli ugotoviti.

Teh težav naravoslovne vede, kot je na primer fizika, nimajo; ne zanima je niti svetloba niti tema – važna je le količina elektromagnetnega sevanja določene valovne dolžine v izbranem prostoru in času. S tega stališča izgubijo tudi oznake »dobro in zlo« svoj celovit pomen, postanejo le čustvene, od določenega stanja odvisne oznake.

O ekonomistih, politikih in podobnih pa kasneje; zanimala nas bo predvsem njihova vloga kot socialnih parazitov.

¹ F. Stark, *The Valleys of the Assassins and Other Persian Travels*; John Murray, London 1934.

² R. Byron: *The Road to Oxiana*; Picador, Pan Books Ltd, London 1981.

³ W. Harrison, *Burton and Speeke*, A Star Book; W. H. Allen & Co, London 1985.

⁴ G. Nicolis, I. Prigogine, *Self-Organisation in Nonequilibrium Systems*; John Wiley & Sons 1977.

⁵ T. S. Kuhn, *The Structure of Scientific Revolutions*; International Encyclopedia of Unified Science, The University of Chicago 1970.

⁶ R. Trivers, *Social Evolution*; The Benjamin/Cummings Publishing Company, Inc., 1985, Menlo Park, California.

⁷ E. O. Wilson, *Sociobiology*; The New Synthesis 1975, Harvard University Press.

⁸ R. Dawkins, *The Selfish Gene*; Oxford, Oxford University Press 1976.

⁹ E. O. Wilson, *The social conquest of Earth*; Liveright Publishing Company 2012, New York, N.Y.

¹⁰ F. Tönnies, *gemeinschaft und gesellschaft*, 1887; *Community and Society*, The Michigan State University Press 1957.

¹¹ J. Rifkin, Ted Howard: *Entropy*; Bantam edition 1981, The Viking Press, New York, N.Y.

¹² E. Pendell, *Why Civilizations Self-Destruct ?*; Howard Allen Cape Canaveral 1977.

Revija SRP 127/128

Branko J. Hribovšek

ZATON ZAHODA

(III)

Spoznanje in umetnost

Sveto pismo – tako Stara kot Nova zaveza naj bi bili najvažnejši knjigi Zahoda. Iz njiju naj bi izajala celotna zahodnjaška moralna kultura. Ti knjigi, ki naj bi ju napisali božji preroki in božji apostoli ali pa so ju, kot naj bi pokazale raziskave, priredili svečeniki in pravi verniki po starih arabskih verovanjih in pripovedkah (Kamal Salibi: *The Bible Came from Arabia*, London, 1985), vsebujeta poleg moralnih nauk tudi opise neverjetno surovih, brezobzirnih in odvratnih masovnih pobojev, umorov, posilstev, plenitev in ropanj – storjenih bolj ali manj v božjem imenu. Da, v imenu boga, ki je zelo podoben človeku: zahteva vse zase, od slepe poslušnosti do brezpogojne ljubezni, je neizmerno maščevalen in neprizanesljiv, se kljub svoji vsemogočnosti boji tekmecev v verovanju in zvestobi podložnikov, ki jim naj bi bil podelil svobodno voljo. Ta strašni bog poskuša s tem, da se žrtvuje sam sebi, odrešiti svoj izbrani narod krivde prvega greha – tj. spoznanja spolnosti in ploditve. S tem je človek postal podoben bogu, saj je začel ustvarjati po svoji podobi in volji. Ta strašni bog pa je razočaran nad svojimi podložniki, nad svojim izbranim narodom, ker ta ne spozna boga. Zato bog prekolne ta narod ter se v svojem razočaranju spremeni v boga ljubezni, milosti in odpuščanja; odloči se postati zaščitnik in rešitelj vseh ljudi, ne le izbranega naroda. Ostala pa je njegova zahteva do podložnikov: brezpogojna zvestoba, poslušnost in ljubezen. Tako trguje: v zameno jih namreč čaka vhod v nebeško kraljestvo ...

Politiki prisegajo z roko na Svetem pismu, po potrebi navajajo iz njega, da bi opravičili svoja sramotna in zločinska dejanja kot plemenitost državnih očetov in mater, ki le izpolnjujejo božjo voljo in prerokovanja ter delujejo le v soglasju s svetopisemskimi vrednotami, katerih vere njihovih nasprotnikov nimajo.

Poglejmo bolj natančno nekaj Kristusovih izrekov:

... in vse sem povabil ...

... kdor ni z menoj, je proti meni ...

... blaženi ubogi na duhu, kajti njih je nebeško kraljestvo ...

... in zadnji bodo prvi ...

V bistvu zvenijo ravno tako kot splošne obljube politikov ... Kakor vse vere, je pač tudi ta »naša« sociobiološkega porekla. Je odraz najbolj splošnih življenjskih pogojev človeka, njegove miselnosti, bojzani in upanja. In »naša« vera je edina pravilna, »njihove« (vere drugih) pa niso! Vse vere pa vsebujejo bistvo oblasti – zahtevajo poslušnost, pokorščino in čaščenje. Zastopniki boga ali pa bogov po lastni volji se opirajo na čustva, vplivajo nanje in jih izkoriščajo, da bi dosegli, utrdili in izviševali oblast. Človeška čustva jim dajejo skoraj popolno moč nad ljudmi.

čustvena moč besede včasih pojasni veliko več kot razumsko pojasnilo, vendar pa lahko tudi skrije bistvo kot nekaj, kar nima prostora v vsakdanjem življenju. To velja zlasti, če čustvom pripišemo zgolj umetniško vrednost.

Doslej sem se namenoma izognil omeniti umetnost, ki je popolnoma čustven izraz nečesa (česar koli) vsesplošnega ter čustveno vpliva na naš razum, da nam pričara osebno doživetje bistva umetnine. Poudarjam, gre za čustveno spoznanje nekega bistva, ki ga lahko potem razumsko opredelimo. Umetnost ima to lastnost, da nam to omogoči na najbolj zgoščen način in v najbolj jedrnatih oblikah.

Tako ne moremo zanemariti tega načina spoznanja, kajti kot bomo še videli, je večina naših najvažnejših dejanj in odločitev čustveno pogojena. Čustveno spoznavanje je namreč zelo globoko in univerzalno, saj je nastajalo v celotnem evolucijskem procesu.

Umetnost in znanost sta si zelo podobni: obe zahtevata domiselnost, znanje, spretnost in sposobnost opazovanja ter predstave opaženega ali doživetega, vse pod vodstvom uma in neke strastne težnje. Samo tako nastanejo genialna dela.

Eno teh enkratnih, večno veljavnih in pomembnih del, za našo razpravo še posebno zanimivo, je pripoved *Veliki inkvizitor*, vpletena v roman *Bratje Karamazovi* velikega ruskega pisatelja Dostojevskega. Seveda nas tukaj ne zanima vloga te pripovedi v romanu, njen pripovedni namen. Zanima nas zgolj analiza, ki jo je Dostojevski ustvaril s to pripovedjo v zgodovinskem in verskem oziru. V tej pripovedi je Dostojevski s prisodobno, v skladu z »našo« (krščansko) vero, opisal najbolj osnovne in bistvene težnje, lastnosti in vprašanja tega, kar imenujemo človeški duh. Ni podobnega dela filozofov ali sociologov, ki bi ta problem predstavilo globlje, enostavneje in bolj zgoščeno, kot je to storil Dostojevski. Zajeto je vse: svoboda in suženjstvo, kruh in lakota, čaščenje in bogokletstvo, upor in poslušnost, oblast in ponižnost, spoznanje in neznanje, dobro in zlo ...

Njegova analiza neusmiljeno prikaže resničnost človeške narave in stanja. Ta pripoved, čeprav le prisodobna, bo ostala v bistvu tudi najgloblja in najbolj zgoščena družbeno-ekonomsko-politična razprava vseh časov. Kljub temu pa je Dostojevski nekaj zgrešil: Veliki inkvizitor je razumen človek in njegovo delovanje je s tem v skladu; sežiganje krivovercev razume kot sredstvo za red, njegova gonilna sila pa naj bi bila pravzaprav ljubezen do malega človeka, zato prevzema nase vso težo odgovornosti zanj – po lastnem mnenju zares tostran nadomesti Jezusa Kristusa. Današnji »veliki inkvizitorji« pa so to le po svojem najhujšem delovanju: niso niti razumni niti ne ljubijo ali vsaj spoštujejo človeka in so popolnoma brez občutka odgovornosti, so le sužnji svojih strasti. Taki mislijo, da morajo odločati o usodi človeka in planeta, pozabljajoč, da so naravni zakoni tisti, ki so to že od vsega začetka časa odločili o usodi njih in nas vseh.

V zadevni pripovedi se Jezus Kristus vrne na zemljo v času, ko Sveta inkvizicija na veliko sežiga krivoverce na grmadi. Jezus napravi nekaj čudežev in tako ga opazi sam Veliki inkvizitor, ki ga nato ukaže prijeti in zapreti. Ponoči pride Veliki inkvizitor k Jezusu v ječo, mu očita njegov prihod ter pojasnjuje svoje delovanje in odpadništvo v skladu s človeško naravo, razglablja o treh skušnjavah, pred katere je hudič postavil Jezusa v puščavi. Te tri skušnjave je Jezus zavrgel, Veliki

inkvizitor in njegovi pa so jih sprejeli za blagor malega človeka. Na koncu mu Jezus molče da prav, mu odpusti in za večno odide.

Spodaj navajam velik del iz te pripovedi, dodajam svoje poudarke in še kakšno misel (pri tem skušam ohraniti tudi razpoloženje, ki ga vzbuja besedilo).

(...)

A tedaj se razleže divji jok matere umrlega otroka, ki se je vrgla k Njegovim nogam: »če si Ti, tedaj obudi mojega otroka!« vzklikne in steza roke k Njemu. Sprevod se ustavi in nosači položijo krstico k Njegovim nogam. On jo sočutno gleda in Njegova usta še enkrat tiho spregovorijo besedi »Talitha kumi« – in deklica vstane. Deklica se dvigne v krsti, se usede, se nasmehne in gleda naokrog s široko odprtimi, začudenimi očmi. V ročicah drži šopek belih rož, s katerimi je bila položena v krsto. V množici nastane zmeda, vzkliki, ihtenje – in glej, v tem trenutku prihaja po trgu pred cerkvijo sam kardinal, Veliki inkvizitor. To je skoraj devetdesetletni starec, visok in zravan, z izsušenim obrazom in upadlimi očmi, iz katerih se še vedno ognjeno iskri. O, danes ni v svojih sijajnih kardinalskih oblačilih, v katerih se je včeraj šopiril pred ljudstvom, ko so sežigali sovražnike rimske vere – ne, v tem trenutku je samo v svoji stari, raskavi meniški halji. Nekoliko za njim mu sledijo njegovi mrki pomočniki, hlapci in »sveta straža«. Ustavi se pred množico in vse opazuje od daleč. Vse je videl, videl je, kako so postavili krsto pred Njegove noge, videl je, kako je deklica oživela, in obraz se mu je zmračil. Namršči svoje goste sive obrvi in oči se mu zlovešče zableščijo. V Njega upre svoj prst in ukaže stražarjem, naj Ga primejo. In glej, tolikšna je njegova moč in toliko je ljudstvo že vzgojeno, pokorno in v trepetu poslušno njegovi volji, da se množica takoj razmakne pred stražarji in ti sredi grobnega molka, ki je mahoma nastopil, položijo roke Nanj in Ga odvedejo. Množica se takoj kakor en mož skloni z glavami do tal pred starcem-inkvizitorjem, ta pa molče blagoslovi ljudstvo in odide mimo.

To je prava podoba neomejene oblasti – strašna predstava sežiganja krivovercev v opomin ljudstvu; sijajna oblačila inkvizitorja dvignejo nad ljudi tudi na pogled, a v meniški halji vseeno ohrani svojo moč v krogu zvestih krvnikov. Ljudje so že toliko ustrahovani, sebični in prilagojeni, da brezpogojno sledijo oblastniku, pripravljeni so izdati tudi najbolj pravičnega in dobrodelnega. Ta skupna izdaja

dobrega, ki ga izda podložno ljudstvo, da bi ušlo trenutnemu strahu, je kal večne pogube.

Straža odvede Jetnika v tesno in mračno obokano ječo v starodavnem poslopju svetega sodišča in ga zapre vanjo. Mine dan, pada tema, spušča se vroča in zadušljiva seviljska noč. Zrak diši po lovorju in citronah. Sredi globoke teme se hipoma odprejo velika železna vrata in starec, Veliki inkvizitor, s svetilko v roki počasi vstopi v ječo. Sam je, vrata se za njim takoj zaprejo. Postane pri vhodu in dolgo, minuto ali dve, gleda v Njegov obraz. Naposled se tiho približa, položi svetilko na mizo in Mu reče:

– Si to Ti? Ti? – In ker ne dobi odgovora, hitro doda: – Ne odgovarjaj, molči! In tudi, kaj bi sploh mogel reči? Dobro poznam to, kar Ti pripoveduješ. Saj tudi nimaš pravice dodati karkoli k temu, kar si bil že povedal. Zakaj si torej prišel vtikat se v naše zadeve? Kajti prišel si samo zato, da nas motiš, to sam dobro veš. Ali veš, kaj bo jutri? Jaz ne vem, kdo si, in tudi nočem vedeti, ali si Ti si On ali si le Njegova podoba; toda jutri Te obsodim in sežgem na grmadi kakor nahujšega krivoverca in prav tisto ljudstvo, ki Ti je danes poljubljalo noge, bo jutri na en sam moj migljaj planilo k ognju in prigrebalo oglje k Tvoji grmadi, ali veš to?

(...)

Toda vedi, da so zdaj, ravno dandanes, ti ljudje bolj kot kadar koli prepričani, da so popolnoma svobodni, čeprav so nam sami bili prinesli svojo svobodo in jo pokorno položili k našim nogam.

(...)

Strašen in pameten duh, duh samouničenja in nebitja – nadaljuje starec – veliki duh je govoril s Teboj v puščavi in v knjigah nam je sporočeno, da naj bi Te »skušal«. Ali je bilo tako ali ne? Ali naj bi bilo mogoče reči kar koli bolj resničnega od tega, kar Ti je oznanil v svojih treh vprašanjih in kar si Ti zavrgel in kar je v knjigah imenovano kot »skušnjava«? In vendar, če se je kdaj zgodil na zemlji resničen čudež, je to bilo tistega dne, na dan teh tvojih treh skušnjav.

(...)

Kajti v teh treh vprašanjih je tako rekoč zbrana v celoto in napovedana vsa nadaljnja človeška zgodovina; v njih so nakazane tri oblike, v katere se bodo strnila vsa nerešljiva zgodovinska protislovja človeške narave na tem svetu.

(...)

Te preroške besede samogovora, nadgradnja celotne pripovedi, zgoščeno povzemajo bistvo treh »skušnjav«, v katerih je razkrita človeška usoda kot posledica človeške narave, s katero je pogojena vsa prihodnost človeštva, kolikor je odvisna od človeka.

... kajti človeku in človeški družbi ni bilo nikoli nič bolj neznosno, kot je svoboda! Ali vidiš to razžarjeno kamenje v tej goli, razbeljeni puščavi? Spremeni ga v krušne hlebce in človeštvo bo udrlo za Teboj kot čreda, hvaležno in poslušno, čeprav bo nenehno trepetalo, da ne bi Ti odtegnil svoje roke in bi bilo konec Tvojega kruha.

Ste že videli in slišali današnja poročila? Kako revni, preganjani, brezposelni, lačni hočejo kruha in dela ...

(...)

Ali veš, da bo čez nekaj stoletij človeštvo razglasilo z usti svoje modrosti in učenosti, da zločina ni ter potemtakem tudi ne greha, ampak da so samo – lačni.

(...)

O, nikoli, nikoli se ne bodo mogli sami nasititi brez nas! Nobena učenost jim ne bo dala kruha, dokler bodo svobodni, konec pa bo tak, da bodo prinesli svojo svobodo k našim nogam, rekoč: »Zasužnjite nas, samo nasitite nas!« Naposled bodo sami dojeli, da svoboda in kruh zemeljski, oboje hkrati za vsakogar, nista možna, ker ju nikoli, prav nikoli ne bodo znali razdeliti med seboj! Prepričali se bodo tudi, da nikoli ne morejo biti svobodni, zato ker so šibki, grešni, nepomembni in uporniški.

Tisti, ki se uдинja, ki služi, ne more biti svoboden; kdor je svoboden, ne služi. Tisti, ki je popolnoma svoboden, ne more ničesar zahtevati; tisti pa, ki ni svoboden, zahteva. »Vsota svobod je konstantna: če imaš politično svobodo, nimaš civilne, če imaš civilno svobodo, nimaš politične« (kot pravi neki moj znanec).

(...)

Ali so ti dragi le desetisoči velikih in močnih, ostali milijoni, mnogoštevilni kot pesek na dnu morja, ti milijoni šibkih, a Tebe ljubečih, pa so Ti samo sredstvo za

*velike in silne? Ne, nam so dragi tudi šibki! Grešni so in uporni, a nazadnje bodo tudi oni poslušni. **Občudovali nas bodo in nas bodo imeli za bogove, zato ker smo se jim postavili na čelo in smo privolili v to, da prenašamo svobodo, ki so se je oni prestrašili, in da jim gospodujemo – tako strašna se jim bo nazadnje že zdela svoboda!** Mi pa jim porečemo, da smo poslušni Tebi in da gospodujemo v Tvojem imenu. Spet jih bomo prevarali, kajti Tebe ne bomo več pustili med nas. V tej prevari bo tudi naše trpljenje, ker bomo prisiljeni nenehno lagati.*

Faustovski samogovor vladajočega – večno enaka propaganda oblastnika, ki se skriva za moralnimi načeli, katerih se sam ne drži: le on skrbi in ljubi šibke, jih hrani, ker sami tega ne zmorejo, velika je njegova žrtev, namenjena njim. Laže jim in ljudje ga obožujejo. Zaradi laži in kruha, ki jim ga daje, mu pokorno sledijo – to je prva skušnjava. Posameznik ima boljše možnosti za preživetje v skupnosti, podvrženi oblasti, kakor pa bi jih imel sam in svoboden. Urejena skupnost, ki jo vodi alfa oseba, kateri se vsi pokorijo, ima omogoča boljše preživetje kakor divje krdelo.

(...)

*če bi bil Ti privolil in sprejel »kruh«, bi bil ustregel vsesplošni, večni človeški skrbi in muki, tako posameznega bitja kakor vsega človeštva – in to je: »Koga častiti?« Ni za človeka bolj trajne in mučne skrbi, kakor je ta; če pa postane svoboden, mora brž poiskati koga, katerega bo častil. človek išče, da bi se priklanjal čemu, kar je že nesporno, toliko nesporno, da bi bili vsi ljudje takoj soglasni glede vsesplošnega čaščenja. Kajti skrb teh bednih bitij ni samo v tem, da bi iskali nekaj, kar bi častil jaz ali kdo drug, marveč v tem, da bi našli nekaj, v kar bi mogli vsi verovati in bi to vsi častili – **vsil hkrati**. Prav ta potreba po **vesplošnosti** čaščenja je največja muka tako vsakega posameznega človeka kakor tudi vsega človeštva od začetka stoletij. Zaradi skupnega čaščenja so ljudje pobijali drug drugega z mečem. Ustvarjali so si bogove in klicali drug drugemu: »Zavržite vaše bogove in pridite se poklonit našim, če ne, smrt vam in vašim bogovom!« In tako bo do konca sveta, celo takrat, ko izginejo bogovi s sveta: nič ne de, padali bodo na kolena pred maliki.*

V nadaljevanju samogovora – v drugi skušnjavi – je nakazana večna človeška skrb, koga častiti, komu se podrediti, komu verjeti in zaupati, komu se skupinsko

klanjati; to je izraz nagona pripadati nekemu krdelu, kjer se ločijo »naši« in tisti, ki so »njihovi«, te pa je treba sovražiti, zaničevati, uničevati. V ta namen se »naši« tudi sami žrtvujejo ali pa one »druge« skušajo prepričati, da bi postali »naši«; v tem prizadevanju lahko mali človek najde smisel življenja.

Vsa verstva, tako abrahamska (judaizem, krščanstvo, islam) kakor tudi hinduizem, budizem itd., ter vse ideologije, kot so socializem, komunizem in njihove različice, so v jedru svojih nauk popolnoma moralne. Prav tako so popolnoma moralne v sociobiološkem smislu, saj to je njihov izvor. Tu moralno pomeni vse, kar prispeva k blaginji, h koristnemu razvoju ter zanesljivi prihodnosti človeške družbe in posameznika v njenem okviru. Tako vse vere in ideologije gradijo na tem, kar je dobrega, moralnega v človeku – pravzaprav so namenjene nekemu idealnemu človeku, ki ga ni; kakor je dejal Veliki inkvizitor: so za izbrance, so za bogovom podobne, in to je za te ideje usodno. Da je dandanes vloga verstev in ideologij pravzaprav rušilna, niso krivi toliko njihovi nauki, marveč zlasti njihova zloraba.

Seveda imamo tudi popolnoma nemoralne ideologije, kot sta fašizem in nacizem. Nekateri imajo tudi kapitalizem, imperializem in neoliberalizem (moderna oblika kapitalizma) za ideologije. Po moje to ne ustreza, saj gre le za oznake določenega delovanja v politiki, tako družbeni kot gospodarski. Za te oznake je značilno, da se vedno skrivajo za kako vero ali ideologijo, utemeljujoč svoje delovanje v soglasju z moralo določenega verstva ali ideologije, zato same po sebi ne morejo biti to, na kar se sklicujejo. Pravzaprav so v osnovi le zbirke uzakonjenih pravil vladajočih, ki si na ta način omogočajo delovanje brez širše odgovornosti; vsebujejo pa ta pravila tudi dolžnosti in kazni za podrejene. Kakor pravi znani izrek: gre za pravila, ki zagotavljajo, da revni ne prerežejo vratov bogatim, da tlačeni ne prerežejo vratov tlačiteljem.

(...)

*Pravim Ti, da človek nima bolj mučne skrbi kot najti tistega, kateremu naj bi čimprej izročil dar svobode, s katerim se to nesrečno bitje rodi. Toda svobodi ljudi lahko gospoduje le tisti, ki jim pomiri vest. S kruhom ti je bilo ponujeno neoporečno znamenje: **ti mu daš kruh in človek se ti pokloni**, kajti nič ni bolj neoporečno kot kruh; toda če ravno v istem času kdor koli zavlada njegovi vesti mimo Tebe – o, tedaj človek zavrže celo Tvoj kruh in gre za tistim, ki je premamil njegovo vest. V tem si imel prav. **Kajti skrivnost človeškega bitja ni v tem, da***

zgolj živi, ampak v tem, za kakšen cilj živi. Brez lastnega trdnega prepričanja, za kaj naj živi, človek ne more dalje živeti in se raje uniči, kakor da bi ostal na zemlji, pa čeprav bi bil obdan s samim kruhom. To je pač tako, toda kaj nam to ponuja? Namesto tega, da bi Ti vladal svobodi ljudi, si jim jo še povečal! Ali si pozabil, da sta pokoj in celo smrt človeku dražja kot svobodna izbira v spoznavanju dobrega in zlega? **Nič ni za človeka bolj mamljivo, kot je svoboda njegove vesti, a nič ni zanj tudi bolj mučno.**

(...)

Namesto da bi bil Ti sam obvladal človeško svobodo, si jo pomnožil in z njenimi mukami za vekomaj obremenil območje človekove duševnosti.

(...)

Ljudje bodo naposled kričali, da ni resnica ni pri Tebi, ker jih nihče ni zapustil v večji zmedi in muki, kot si to storil Ti, ko si jim prepustil toliko skrbi in nerešljivih nalog. Tako si Ti sam postavil temelj za razrušenje svojega lastnega kraljestva in nikogar drugega ne moreš kriviti zaradi tega. In tebi je bilo vendar ponujeno nekaj čisto drugega! Tri sile, zgolj tri sile na tej zemlji lahko za vekomaj premagajo in omamijo vest teh šibkih upornikov v njihovo lastno srečo; te tri sile so: **čudež, skrivnost in avtoriteta.** Ti si zavrgel prvo in drugo in tretje ter si dal s svojim ravnanjem sam prvi zgled za to.

(...)

O, seveda, ravnal si v tem primeru ponosno in čudovito kakor bog; toda ljudje, ta šibki, uporniški rod – ali so to bogovi?

(...)

Ali je bilo mogoče, da bi Ti samo za trenutek dopustil, da bi ljudje zmogli prenesti tako skušnjava? Ali je človeška narava tako ustvarjena, da bi mogla zavreči čudež in se v tako strašnih življenjskih trenutkih, v trenutkih svojih najbolj strašnih osnovnih in mučnih duševnih stisk, nasloniti zgolj na svobodno odločitev srca? O, Ti si vedel, da se bo Tvoje dejanje ohranilo v knjigah in bo doseglo globino vekov in zadnje meje sveta ...

(...)

A nisi vedel, da človek, brž ko zavrže čudež, zavrže tudi boga, ker človek ne išče toliko boga, kolikor išče čudež.

Ni idealnega človeka, ki bi se mogel upreti vsem tem skušnjavam. Če bi se jim zmoget upreti, bi bil enak bogu. Kakšen naj bi bil torej sociobiološki smisel omenjenih treh sil? **čudež** je nekakšen dogodek, ki ga ne moremo razumeti, lahko pa ga občudujemo, se ga bojimo; je čustveno doživetje in zato globlje kot razumsko spoznanje, je izraz nedojemljive sile. **Skrivnost** je nekaj podobnega, saj prav tako vzburi naša čustva; ne vemo, kaj lahko pričakujemo od skrivnosti, saj vzbuja občutek nedoločenega strahu. **Avtoriteta** pa je nekaj, kar vzbuja občutek pravičnosti, varnosti in zaščite v povezani skupnosti; s strahom pred izločitvijo in kaznijo si zagotavlja našo poslušnost in nas vodi – torej je tudi to nekaj, kar je bistveno povezano s čustvi, le da meji že na razumsko pojmovanje. Spomnimo se Baghwana, raznih gurujev in podobnih skrajnih sekt, katerih privrženci so se pod vodstvom svojih »polbogov« odrekli vse lastnine, naredili tudi skupinske umore in samomore, vse to v najbolj svobodnih in demokratičnih zahodnih družbah, kjer niso več mogli prenašati bremena osebne svobode.

(...)

*Ali je res, da si Ti prišel samo k izbrancem in zaradi izbrancev? če je tako, tedaj je to skrivnost in je ne moremo razumeti. In če je skrivnost, tedaj smo imeli prav, ko smo oznanjali skrivnost in jih učili, da tisto, kar je važno, ni svobodna odločitev njihovih src in ne ljubezen, ampak je to skrivnost, ki so jo dolžni slepo sprejeti, čeprav se njihova vest temu upira. Tako smo tudi storili. Popravili smo tvoj veliki podvig in ga utemeljili na **čudežu, skrivnosti in avtoriteti**. In ljudje so se razveselili, da smo jih ponovno vodili kot čredo in da smo z njihovih src vendarle končno sneli ta strašni dar, ki jim je bil prinesel toliko trpljenja. Ali smo imeli prav, ko smo tako učili in delovali, povej? Ali je mogoče, da nismo ljubili človeštva, ko smo tako ponižno spoznali njegovo nemoč in z ljubeznijo olajšali njegovo breme ter dovolili njegovi izprijeni naravi, da sme grešiti, čeprav le z našim dovoljenjem?*

(...)

*Poslušaj torej: mi nismo s Teboj, ampak z **njim**, to je naša skrivnost!*

Z demagogijo in s propagando skuša oblast dokazati svojo avtoriteto, dobrohotnost in velikodušnost tako sama sebi kot podložnikom.

(...)

... vzeli smo od njega Rim in Cezarjev meč in sebe razglasili za vladarje na zemlji, za edine vladarje, čeprav se nam doslej še ni posrečilo, da bi svoje delo popolnoma dokončali. A kdo je kriv tega? O, to delo je doslej le na začetku, a se je začelo. še dolgo bomo čakali na njegovo dovršitev in še mnogo bo pretrpela zemlja, toda mi bomo dosegli naše, postali bomo cesarji, in takrat bomo že lahko začeli misliti na srečo vseh ljudi. Sicer pa bi bil tudi Ti takrat še lahko prevzel Cezarjev meč. Zakaj si zavrgel ta poslednji dar? Ko bi bil sprejel ta tretji nasvet mogočnega duha, bi bil izpolnil vse, kar išče človek na zemlji, to je: človek bi vedel, pred kom naj se klanja, komu naj izroči svojo vest in kako naj se končno vsi zedinijo v složno in enotno vsesplošno mravljishče, kajti potreba po vesoljni združitvi je tretja in poslednja muka ljudi. **Vedno si je vse človeštvo v vsakršnih okoliščinah prizadevalo urediti univerzalno življenje.**

(...)

Bilo je mnogo velikih narodov z veliko zgodovino, toda čim večji so bili ti narodi, tem bolj so bili nesrečni, ker so močnejše kot drugi spoznali potrebo *po univerzalnem združevanju ljudi*. Veliki osvajalci, razni Timurji in Džingiskani, so kot vihar preleteli čez zemljo, stremeč osvojiti ves svet, a tudi oni so, čeprav podzavestno, izrazili le to **veliko potrebo človeštva po svetovni in vsesplošni edinosti**. Ko bi Ti sprejel ta nasvet in Cezarjev škrlatni plašč, bi utemeljil svetovno vladavino in vsej zemlji prinesel mir. Kajti le kdo naj vlada ljudem, če ne tisti, ki obvlada njihovo vest in ki drži v rokah njihov vsakdanji kruh? Zato smo vzeli Cezarjev meč in s tem smo seveda zavrgli Tebe ter krenili za njim.

(...)

Mi pa bomo zajahali zver in dvignili čašo in na njej bo napisano: »Skrivnost«! Takrat in šele takrat pride za ljudi vladavina miru in sreče.

(...)

Pri nas bodo vsi srečni in se ne bodo več upirali niti ubijali drug drugega, kakor počnejo povsod v Tvoji svobodi.. O, mi jih bomo prepričali, da bodo šele takrat postali res svobodni, ko se zaradi nas odrečejo svoje svobode in se nam pokorijo. Kaj meniš, ali bomo tedaj imeli prav ali bomo lagali?

Aktualne vzporednice: le članstvo v NATO zagotavlja svobodo, pravičnost in srečno življenje, hegemonija Velike sile prinese srečo, svoboda je v suženjstvu,

zato velja Pax Americana (kot nekdanja Pax Romana, katerega žrtve in napake so že pozabljene), vsi smo za »evroatlantske integracije« in v njih za našo »svetlo prihodnost« državljanov tretjega reda Evropske Unije.

(...)

*Svoboda, svobodni razum in znanost jih bodo zavedli v tako zagato in jih postavili pred take čudeže in nerešljive skrivnosti, da bodo nekateri od njih, nepokorneži in nasilniki, pokončali sami sebe, drugi, nepokorni, toda slabotni, bodo iztrebili drug drugega, tretji, ki ostanejo, šibki in nesrečni, pa bodo prilezli k našim nogam in nam zakričali: »Da, imeli ste prav, vi ste edini imeli v lasti Njegovo skrivnost, in mi se vračamo k vam, da nas rešite pred nami samimi!« **Ko bodo od nas prejeli kruh, bodo jasno uvideli, da je to njihov kruh, z njihovimi rokami pridelan kruh, ki smo jim ga vzeli, potem pa jim ga razdelili brez vsakega čudeža; videli bodo, da nismo spremenili kamenja v kruh, a resnično, bolj kot samega kruha se bodo veselili tega, da ga dobivajo iz naših rok!** *Kajti dobro se bodo spominjali, da se jim je prej, ko še ni bilo nas, ta kruh, ki so ga sami pridelali, v njihovih rokah spreminjal v kamenje, ko pa so se vrnili k nam, se je kamenje v njihovih rokah spremenilo v kruh. Zelo, zelo bodo znali ceniti, kaj pomeni za človeka, če se enkrat za vselej podredi!**

(...)

*Tedaj jim bomo dali tiho, ponižno srečo slabotnih bitij, takih, kakor so oni ustvarjeni. O, naposled jih bomo prepričali, da ne smejo biti ponosni, zakaj Ti si jih povzdignil in jih s tem naučil ponosa; dokazali jim bomo, da so slabotni, da so samo usmiljenja vredni otroci ter da je otroška sreča najbolj sladka. Postali bodo plahi in nas bodo začeli gledati kot bogove in se v strahu stiskati k nam kot piščeta h koklji. Občudovali nas bodo in se nas bali, in bodo ponosni, da smo tako mogočni in umni, da smo mogli pomiriti tako divjo tisočmilijsko čredo. Izčrpani bodo trepetali pred našim gnevom, zbežanega uma, solznih oči kot otroci in ženske, a prav tako zlahka se bodo na naš migljaj vdajali veselju in smehu, svetli radosti in srečni otroški pesmici. **Da, mi jih bomo naložili delo, toda v dela prostem času jim uredimo življenje kot otroško igro, z otroškimi pesmimi, z zbori in nedolžnim plesom. O, tudi greh jim bomo dovolili, ker so tako slabotni in nemočni, in ljubili nas bodo kot otroci zato, ker jim dovolimo grešiti. Rekli jim bomo, da je vsak greh odpuščen, če bo storjen z našim dovoljenjem; dovolimo jim grešiti že zato, ker jih ljubimo, kazen za te grehe pa prevzamemo***

nase, če bo treba. Prevzamemo jih nase in oni nas bodo oboževali kot dobrodelnike, ki so prevzeli njihove grehe na sebe pred bogom. In ne bodo imeli pred nami nikakršnih skrivnosti. Mi jim bomo dovolili ali pa prepovedali živeti z njihovimi ženami in ljubici, imeti otroke ali pa jih ne imeti – vse v skladu z njihovo poslušnostjo – in oni se nam bodo pokorili z veseljem in radostjo. Najbolj mučne skrivnosti njihove vesti – vse, vse nam bodo prinesli, in mi bomo o vsem razsojali, in oni bodo radostno verjeli naši sodbi, ker jih bo razbremenila velike skrbi in strašnih muk, če se morajo sami svobodno odločiti. In vsi bodo srečni, vsi milijoni bitij, razen nekaj tistih sto tisočev, ki jim bodo vladali. Samo mi, ki hranimo skrivnost, samo mi bomo nesrečni. Na tisoče milijonov bo srečnih mladih in le sto tisoč bo trpečih, ki so prevzeli nase prekletstvo razločevanja dobrega in zla.

To je faustovska požrtvovalnost oblasti za blaginjo vseh, tudi koliko zraka in vode komu pripada, pa darila TTIP (Transatlantic Trade and Investment Partnership), pa življenje prikazano kot otroška igra – zabava nas Hollywood z neskončnimi CIS-i, sitcomi, pornografijo, pop-glasbo in nasiljem že v otroških risankah. Pri tem je prav perverzno pojasnjevanje Cerkve: revni in tlačeni so zato, ker so dobri – kazni za svoje grehe, s tem pa tudi odpustek, bodo pretrpeli in dobili že v tostranstvu, po smrti pa gredo ravno v nebo; pri bogatih pa je ravno nasprotno – njihova morebitna dobra dela so poplačana z bogastvom in dobrim življenjem že v tostranstvu, po smrti pa jih čaka večno trpljenje v peklu! Torej veselite se, da ste revni, tlačeni in zatirani, kajti vaše je nebeško kraljestvo, in dajte ponižno in poslušno cesarju, kar je cesarjevega! Kot pravi Cankar: »V bogatih kočijah se vozijo baroni, tatjè, bankirji ...«

(...)

Ko Veliki inkvizitor neha govoriti, nekoliko počaka, da bi mu jetnik odgovoril. Jetnikov molk deluje nanj mučno. Videl je, kako ga je jetnik ves čas pozorno in tiho poslušal, ga gledal naravnost v oči in mu očitno ni nameraval ničesar odgovoriti. Starec bi rad, da bi mu On kar koli rekel, pa naj bi bilo to še tako grenko, strašno. Toda On se molče približa k starcu in ga tiho poljubi na njegove brezkrvne devetdesetletne ustnice. To je ves Njegov odgovor. Starec se zdrzne. Nekaj se je zganilo v koticah njegovih ust; stopi k vratom, jih odpre in Mu reče:

»Pojdi in ne prihajaj več ... ne pridi nikoli več ... nikoli, nikoli več!« In Ga izpusti v temne ulice mesta. Jetnik odide.

Dostojevski je pravilno prerokoval, ko je skušnjavca imenoval »strašni in umni duh, duh samouničenja in nebitja«; ta oznaka natanko izraža usodo vsega človeštva. Privrženci skušnjavca so »voditelji« človeštva, ki so pot tega duha izbrali zato, ker je to edino, za kar je človeška narava sposobna: pot samouničenja in nebitja, to je bridka resnica. O drugačni izbiri ne bomo razpravljali – ni uresničljiva in je stvar vere.

Preden natančneje opišemo to pot, preneseno v današnje pojmovanje, velja reči, da te poti niso izbrali le voditelji, izbrali so jo tudi podložniki s tem, da se ji ne uprejo. Dostojevski je skušnjave strašnega duha dovolj nazorno prikazal, tako da se danes ta pot razkriva pod oznako *neoliberalni kapitalizem*, njegovi inkvizitorji in »sveta straža« so neokoni in njihovi petolizniki, ki jim pravimo *politiki*. Ne moremo jih imenovati Veliki inkvizitorji, kajti Veliki inkvizitor je resnično ljubil ljudi – to mu je potrdil Jezus osebno, ko ga je poljubil in mu prepustil človeštvo. Veliki inkvizitor je sežigal »krivoverce« na grmadah, ker so motili red, vznemirjali ljudi, ne pa zaradi varovanja cerkvenih dogem. Njegov končni cilj je bil osrečiti človeka, zato mu je odpuščal grehe, zahrbtnost in pokvarjenost; pri tem mu je bila oblast le sredstvo za dosego cilja, ki ga drugače človek zaradi svoje šibkosti ne more doseči. Velikemu inkvizitorju ni do bogastva, v tem je tudi sam krivoverec v očeh uradne Cerkve; njemu gre za pravično razpodelitev kruha in dela v skupnosti pod njegovo upravo. Celo svojo srečo tukaj kot tudi v večnosti onkraj je žrtvoval za človeka s tem, da je zapustil Njega, Jezusa. Izziva celo pravičnost Njegove končne sodbe.

V nasprotju z Velikim inkvizitorjem pa prikriti voditelji, ki mislijo, da krojijo usodo človeštva kot »gospodarji vesolja«, katerih vidni upravniki so danes neoliberalci in neokoni, ne ljubijo ljudi, ne ljubijo človeštva, saj je to zanje le velikanska, mastna, nenasitna in neumna biomasa, ki požira surovine in porablja energijo; to biomaso vladarji z vso pravico izkoriščajo, ropajo in po potrebi pobijajo. Tisti, ki ne prispevajo k njihovem bogatenju, pa so nepotrebni zajedalci brez pravice do obstoja.

Pojma *usoda* tukaj ne jemljem v smislu nekake višje onstranske sile, ki določa prihodnost, marveč v luči dejstva, da se zakonom narave ne moremo izogniti. Ne

gre torej za usodo v vesoljskem smislu – smrt sonca, razpad sončnega sistema in galaksij ter neznani razvoj vesolja v eonih, ki še pridejo; gre za usodo človeka na planetu Zemlja v manj kot enem stoletju. To usodo je zapečatila človeška neumnost sama in nam je popolnoma jasna, vprašljive so zgolj potankosti (kdaj, kje in kako), in še to bolj na ravni posameznika kot na ravni planeta. Umni in strašni »duh skušnjavec« nam jo je razkril v vsej njeni grozljivosti, konec bo prinesel samouničenje, in nato bo sledilo »nebitje«.

Pri vsem tem je najbolj strašno, a povsem razumljivo, da je obstajala možnost izogiba tej usodi, seveda zgolj v soglasju z naravnimi zakoni, se pravi, če bi ravnali v skladu s tem, kar imenujemo »zdrav razum«.

Jezdci apokalipse

Naj ostanem pri verskih prisodobah. štirje moderni »jezdci apokalipse« so: 1) imperializem kot (ameriška) težnja po svetovni hegemoniji, 2) neoliberalni kapitalizem, 3) prenaseljenost sveta (populacijska eksplozija), 4) klimatska katastrofa (spremembe podnebja).

To so poti, po katerih že stopamo, vedno hitreje in z vedno bolj trdnim korakom – samouničenju naproti. Prvim trem od teh poti bi se še sedaj z zdravim razumom (vsaj teoretično, kajti če bi ga res imeli, ne bi bili zabredli tako daleč) lahko izognili, s četrte – podnebne – poti pa ne moremo več skreniti, »zdrav razum« nam lahko le še omogoči prav majhno verjetnost, da bo preživelo nekaj ljudi, nekako »za seme«. Seveda je jasno, da te poti, ti zloslutni jezdec niso med seboj neodvisni, saj so zgolj različni pogledi na isto stanje, na iste vzroke in posledice.

»**Prvi jezdec**«, Zahod z ZDA na čelu, poskuša doseči svetovno hegemonijo, kontrolo nad vsemi surovinami, viri energije in življenjskimi sredstvi. Zakaj je bila ta ameriško-zahodna politika, njen družbenopolitični in gospodarski vpliv, doslej tako uspešna (seveda le za ožji vrhnji sloj)?

Odgovor je pravzaprav preprost: uspešna je bila, ker je neoliberalni kapitalizem v jedru rušilen, in sicer kot nauk (nočem reči: ideologija) in kot delovanje. Rušenje je preprosto, praktično zmeraj po svoje uspešno in hitro, nekaj povsem drugega pa je do okolja obzirna gradnja.

Politika in vojaško delovanje Zahoda je usmerjeno predvsem v izgradnjo svetovne hegemonije. V ta namen so pripravljene žrtvovati kar koli, razen sebe in svoje premoženje, povzročili bi tudi tretjo svetovno vojno z nuklearnim orožjem. Pri tem računajo na strah in negotovost nasprotnika (podobno politiko je razvil Izrael na Bližnjem vzhodu); tako se bodo nasprotniki raje pokorili, kot pa tvegali uničenje.

Po nekaterih podatkih imajo ZDA prek 700, po drugih pa okoli 900 do 1000 vojaških oporišč po vsem planetu, predvsem z namenom obkrožanja Rusije in Kitajske, ki naj bi bili tako prisiljeni v pokorščino. Sebi pa ZDA pridržujejo pravico t. i. prvega udarca, čeprav se zavzemajo »za mir«, Rusija in Kitajska pa ogrožata svetovno ravnotežje in mir. Organizacija BRICS, njene banke, možnost mednarodne trgovine brez dolarja in alternativne poti plačil – vse to je za ZDA popolnoma nesprejemljivo. Ponovno je »obujena« hladna vojna (pravzaprav nikdar ni prenehala) z oboroževalno tekmo ter s t. i. »zastopniškimi« (proxy) spori in »small wars« za podpihovanje lokalnih konfliktov in destabilizacij (Ukrajina, otoki v južnem Kitajskem morju, v Afriki Libija, Somaliya itd., Bližnji in Srednji vzhod). Tako Rusija kot Kitajska, čeprav daleč zaostajata za Zahodom po vojaški moči, sta vseeno dovolj močni, da bi lahko izvedli uničujoč nasprotni udarec. Torej, če ne bomo vselej prvi in edini, smo raje mrtvi – to je pravzaprav logika obupanca, ki je pred tem, da izgubi vse, pa stavi na eno samo, najbolj skrajno karto. Sodeč po izjavah aktualnih predsedniških kandidatov v ZDA, se zdi, da so toliko omejeni v svoji viziji sveta, da verjamejo v ameriško zmagovitost v vsakem primeru. Za njihovo blebetanje o »demokraciji«, »svobodi govora« in o »človeških pravicah« je primerna prisposoba v *Maski*, kratki zgodbi Guya de Maupassanta, kjer lepa maska skriva ostarel, izmozgan in propadel obraz resničnosti.

To stanje in delovanje s svojo negativno selekcijo, to je z nestrpnostjo, s političnim diktatom, z ekonomskimi sankcijami, s podpihovanjem in organizacijo sporov, ki prehajajo v vojne, povzroča zgolj zoževanje pravičnejših možnosti razpodelitve. Logika »če nisi z menoj, si proti meni« preprečuje sodelovanje in ruši obstoječe, s tem pa povzroča obraten razvoj – deevolucijo, pot nazaj, ki uničuje napredek, ker je proti raznolikosti in združuje v enake lastnosti na nižji ravni – izenačuje z uničenjem.

S stališča disipativnih struktur pomeni zmanjševanje raznolikosti strukture porast entropije sistema, to pa neizogibno vodi do razpada disipativne strukture. Ob tem je nepomembno, kolikšen je bil, je še ali pa šele bo pretok energije in materije skozi sistem – ta določa zgolj trajanje in čas razpada.

Zaradi vsesplošne svetovne povezanosti – »prvi« svet je kljub svojemu mnenju, da sta »drugi« in »tretji« nepomembna, že od kolonialnih časov bistveno odvisen od obeh – je celotno človeštvo, z vsemi družbami in državami, postalo en sam organizem. Potemtakem hegemonsko delovanje Zahoda ni nekakšna naravna selekcija, čeprav sam skuša predstaviti tekmovalnost kot najboljši »življenjski vzorec«. Zaradi povezanosti enotnega organizma je zahodni parazitizem iz kolonialnih časov prešel v rakavo metastazo v človeški družbi. Kjerkoli deluje, uničuje in pri tem povzroča rast entropije, ki bo v končnem rezultatu povzročila propad človeške družbe in poškodovano okolje na svetovni ravni.

»Drugi jezdec«, neoliberalni kapitalizem in kapitalizem nasploh, je bolj nevaren kot prizadevanje za ameriško hegemonijo. čeprav je oboje neločljivo povezano (prva naloga svetovne hegemonije je zagotoviti prevzem, nadzor in izključno uporabo energetskih virov in surovin), saj je kapitalizem pravzaprav povzročil hegemonijo ZDA, je neoliberalni kapitalizem navzoč praktično povsod po svetu. Dno je prebila globalizacija: zahodni neoliberalni kapitalistični pohlep je »prevzel« svetovno politiko. Tako so mednarodne korporacije že skoraj popolnoma prevzele politični nadzor na Zahodu. Težnja za dobičkom, pohlep, imeti »life style«, kariero in zraven bojazen pred izgubo eksistence, revščino in nezaposlenostjo, spodaj pa prazno upanje tistih na dnu po boljšem življenju – vse to je dalo kapitalizmu določeno lastno dinamiko, ki izloči vsakogar, ki bi poskušal kar koli spremeniti. Usodno je, da pri tem sodelujemo vsi, razlike med bogatimi in revnimi pa so vedno večje in morajo pripeljati do zloma – tako se kapitalizem sam uničuje, ker uničuje svoje lastne potrošnike. Pravzaprav se je zlom vsaj deloma že zgodil: ali je to sploh še gospodarstvo (morda je le politična ekonomija v perverznm pomenu), če so največji zaslužki ustvarjeni z »derivativnimi produkti«, s »fiat denarjem«, s »hedge funds« in podobnimi »čarovnimi« pojmi, ki le prikrivajo špekulacije, prevare in tatvine. Za vse to je dobra oznaka »kazino kapitalizem«, bankirje pa sploh že imenujejo »robber barons«. Delo ni več izvor dobrin in blaginje. še bolj pa je izgubilo svojo vrednost s »quantitative easing« (QE), s katerim centralne banke dejansko ponarejajo svoj denar; inflacije sicer

formalno ni, denar ohranja bolj ali manj svojo nominalno vrednost, pretvarjajo ga v dobrine, ker jih kupujejo po tej vsiljeni nominalni vrednosti, tako gre bogastvo k bogatim, realni dolgovi pa se nalagajo ljudstvu. Tako je razvidna vsa hinavščina in pokvarjenost neoliberalnega kapitalizma: banke v lasti neokonov ali neoliberalnih kapitalistov, ki bi morale propasti, rešujejo s »socialističnimi« metodami, tj. s subvencijami, ki jih seveda ne imenujejo tako, temveč jim rečejo »dokapitalizacija« ali popularno »bail out«, stroške pa nosijo mali davkoplačevalci. Kritični ekonomisti že govorijo od dolžniški ekonomiji in o poti v neofeudalizem. Pri vsem tem tukaj niti ni potreben poseben oris položaja vzhodnoevropskih držav (vključno s Slovenijo) v okviru EU.

In kako je to opisal Veliki inkvizitor? Ljudje so slabiči, pokvarjenci, neuki in uporniški, za kos kruha prodajo svojo svobodo, častijo prazne idole in se zanje pobijajo, potem pa se vržejo, obliti s krvavimi solzami, k nogam tistih, katerim so se uprli, proseč jih, da jih zopet zaslužijo, da jim vzamejo vse, a zato naj jih tudi nasitijo in naj jim vladajo. Na takih ljudeh sloni kapitalizem, v vseh oblikah, posebno pa v neoliberalni. Sloni na vsem, kar je nemoralno v človeku: na samoljubju, pohlepu, hinavščini, zahrbtnosti, škodoželjnosti in neusmiljenosti. V vsakem od nas je nekaj tega, prav v tem temelji neuničljiva moč oligarhij. To ne pomeni, da se lahko tak režim večno obdrži, pomeni le, da kljub raznim »revolucijam« in »spremembam oblasti« znova pridejo na površje in zavladajo sociopati, tako se kmalu vzpostavi novo-stari sistem izkoriščevalcev in izkoriščanih. Veliki inkvizitor je tudi rekel: vzeli jim bomo kruh, ki so ga zaslužili z lastnimi rokami, z njim jih bomo hranili.

Tudi dobre človeške strani zna oblast zlorabiti v svoje namene: skromnost, potrpljenje, sodelovanje in požrtvovalnost oblastniki izkoristijo, da se podaniki zanje bojujejo, pobijajo in umirajo v vojnah.

V »komunistični« Kitajski so razlike med bogatimi in revnimi vse večje; tega se tam seveda zavedajo, kot kaže izjava kitajskega ministra za šolstvo Yuana Guirena: *»Ljudje nimajo le civilnih in političnih pravic, temveč tudi ekonomske, socialne in kulturne pravice, to je pravico do ekonomske demokracije«*. Bodo Kitajci uspeli to uravnovežiti? Kitajska in Rusija sta namreč edini državi, ki sta zmožni resnega upora zoper brezobzirni neoliberalni kapitalizem in hegemonijo Zahoda; ker to že vsaj poskušata, veljata za glavna nasprotnika Zahoda.

Nakazali smo le trenutno globalno stanje pod vplivom neoliberalnega kapitalizma, ki bi bilo samo po sebi precej nepomembno v celotnem razvoju; bilo bi le trenutni zastoj, ki bi se končal s propadom potrošništva (konzumerizma), kajti sebični potrošnik, ki nič ne zasluži, ne more niti ničesar več kupiti, ter tako preneha biti potrošnik. Veliko hujše in bolj usodne pa so dolgoročne posledice, ki se bodo prenašale na prihodnje rodove: onesnaženo okolje in podnebne spremembe, a to ne gre le na rovaš kapitalizma, ker gre za splošno »vzgojno katastrofo«.

Privatizacija šolstva in s tem njegova vse ožja cenovna dostopnost, propad kakovosti v javnem šolstvu – vse to vodi v splošno neukost in polpismenost, duševna praznina (intelektualni vakuum) pa je izjemno pomembna podlaga za obvladovanje in zapeljevanje ljudi, tudi za ekstremistične ideje, ki vzgajajo aktiviste terorističnih skupin. Vzgoja je bila osnovno gonilo za razvoj modernega človeka in njegovega razuma; pomanjkljiva vzgoja vodi v deevolucijo, v porast socialne entropije, to pa je avtokatalitičen proces s povratnim učinkom, ki pospeši propadanje. Nekvalitetna vzgoja tako zožuje raznolikost osebnih lastnosti, s tem pa zmanjšuje ali preprečuje tudi medsebojno sodelovanje ljudi.

Porast socialne entropije vodi neposredno do porasta splošne entropije sistema zaradi nesmotrno porabljene energije in materije v zadevnih pretokih sistema. To ne velja le za odpadek, marveč predvsem za proizvodnjo nepotrebnih in odvečnih stvari, tj. vsega, kar mislijo, da lahko prodajo: tako imenovana široka in bogata ponudba, tisoče različic kozmetičnih, gospodinjskih, modnih, prehrabnih, »life style« predmetov, avtomobilov, oblek itd., zaradi česar porast entropije celo presega porast entropije zaradi oboroževanja.

»**Tretji jezdec**«, prenaseljenost ali populacijska eksplozija, pa je neposredna posledica preteklih kolonialnih odnosov. Nekdanji kolonizatorji in njihovi nasledniki so tiste sile, ki poskušajo doseči ali pa vsaj podpirajo svetovno hegemonijo Zahoda; pri tem so tudi omejevali razvoj šolstva in zdravstva v kolonijah. Z »osvoboditvijo« se je nakazala možnost za samostojno preživetje milijonov, a so ti postali plen neokolonialistov, ki jih obvladujejo s skorumpiranimi domorodskimi režimi in z notranjimi ali medsosledskimi spori (»small wars«), ob katerih se vsiljujejo kot rešitelji in razsodniki.

Danes je na našem planetu že prek sedem milijard ljudi, ki vsi potrebujejo hrano, vodo, stanovanja, za velik del pa vse to ni dostopno. Dejstvo je, da je večina bogastva v rokah neznatne manjšine; ti socialni paraziti so zavzeli položaj t. i. alfa

oseb, ki svojega bogastva nočejo deliti z nikomer, hočejo vse več, imajo se za »izbrane od boga«, za nezamenljive, vodijo neposredno ali posredno mednarodno politiko, pod njihovo kontrolo je večina najmodernejših oboroženih sil. »Vsi ostali« so njihovi podložniki; tudi ljudje v tako imenovanih demokratičnih državah ne vidijo svetlejših perspektiv v prihodnosti, tudi v teh »uspešnih demokracijah« se sistematično zmanjšujejo socialne pravice, slabša se zdravstvena oskrba, raste pa nezaposlenost in politično-policijski nadzor.

V tej luči »elita« logično prihaja do sklepa, da je število svetovnega prebivalstva potrebno zmanjšati. V tem smislu so se lokalne »small wars« pokazale kot izredno pripravne in učinkovite: »eksotične« države so spodkopane, v njih je uničena preskrba s hrano, vodo in energijo, razpadeta zdravstvo in šolstvo, prebivalce zdesetkajo medsebojni pokoli, prispeva pa še »narava« z lakoto in boleznimi. Priročen je tudi pospešek s kakšnim virusom, prilagojenim za »geneticall engineering«: na primer HIV, ZIKA, razne »gripe«. Pravzaprav niti ni nujno kakšno posebno prizadevanje: predvsem je treba sprovcirati nered in vojno na področjih »obarvanih« in »felahovskih« prebivalcev, jih oskrbeti z dovolj orožja (iz presežnih zalog), nato pa vojni kaos učinkovito opravlja »cleansing«.

Slikovito rečeno, človeška družba ni več podobna piramidi, trdno zgrajeni od temeljev do vrha, marveč ruševini grškega templja: široko, razpokano in razmajano podnožje, ki razpada v pesek, na katerem so se stebri spremenili v cevi, ki nosijo ostanke kapitela in strehe; po teh ceveh streha črpa navzgor vse, kar more, navzdol pa curlja (»trickle down«, kot pravijo neoliberalci) nekaj ostankov načrpanih dobrin, ki niti toliko ne namočijo peska, da bi bil ta znožen »perkolacije« (lepljenja), s katero se delno utrdi podlaga.

Tako pridemo do **»četrtga jezdeca«** – klimatskih sprememb ali, bolje rečeno, klimatske katastrofe. Neoliberalni kapitalizem je ta proces z brezobzirnim izkoriščanjem surovin in energetskih virov še pospešil; klimatske spremembe so že prišle v lastni dinamiki tako daleč, da jih ni več mogoče ustaviti. Vsak poskus v tej smeri meji na znanstveno fantastiko, lahko je celo bolj katastrofalen kot sprememba sama. Vladajoče »elite« so najprej negirale klimatske spremembe, nato so ostro nastopale proti vsakemu, ki jih je omenil. Vsak meteorolog, ki jih je potrdil, je izgubil službo, strokovni raziskovalci s tega področja so doživljali uradne »korekcije« svojih mernih rezultatov, nekatere so morali varovati osebni

stražarji pred najetimi napadalci. Zaščita okolja in ukrepi proti klimatskim spremembam namreč omejujejo dobičke neoliberalnih kapitalistov.

Posledice klimatskih sprememb bodo pomanjkanje hrane in vode, velike selitve, vojne, bolezni z množičnim umiranjem. Tega se zavedajo tudi vladajoči. Vedo, da klimatskih sprememb ne morejo preprečiti, po drugi strani pa so zanje kot naročene, saj bodo pometle z večino svetovnega prebivalstva v naslednjih dveh ali treh rodovih, torej bo rešen problem prenaseljenosti. »Elitniki« so prepričani, da bodo sami preživeli in ostali bogati, zato gradijo podzemeljska skladišča semen na Grenlandiji, avtonomna luksuzna naselja v visokogorjih (npr. pri Andermattu v Švici) ali predimenzionirano infrastrukturo (npr. na Finskem) in podobno, obenem pa očitno pozabljajo, da ni bogatih brez revnih. Pri tem lahko spet najdemo leposlovno prisposodbo – tokrat v zgodbi *Maska rdeče smrti*, v kateri je Edgar A. Poe opisal, kako so se vladajoči v času kuge zaprli v palačo in se zabavali, ljudstvo pa so prepustili umiranju, vendar je na koncu ista usoda poiskala tudi njih.

Zdrav razum – kaj je to pravzaprav?

Bilo je že veliko razprav o tem, ali so naše odločitve bolj razumske posledice logičnega premišljevanja ali pa so izraz naših podedovanih nagonov in trenutnih čustev. Po moje velja bolj druga možnost, kajti svet bi bil popolnoma drugačen, če bi res vladal t. i. zdrav razum. Običajne razlage tega problema so bolj ali manj napačne. Ponavadi vsako socialno in altruistično delovanje razumemo kot izraz našega sočutja do sočloveka, toda sociobiologija govori o altruizmu kot razširjenem egoizmu, katerega namen je boljše preživetje skupine sorodnih posameznikov. To je pravzaprav bolj logično, saj ves razvoj človeške družbe, vključno s predhodno biološko evolucijo, temelji bolj na sodelovanju kot pa na preživetju najbolj prilagojenega posameznika (»survival of the fittest«) ali najbolj prilagojene skupine. Tekmovanje je pravzaprav samouničevalno, destruktivno zaradi medsebojnega uničevanja, ropanja in ubijanja kot posledic skrajnosti v čustvih, kot so pohlep, požrešnost, lakomnost, brezobzirnost, domišljavost, vse povezano z nerazumnostjo. Vsekakor si biologi in sociobiologi niso enotni glede

osnovnega gibalca evolucije, a dejstvo je, da brez sodelovanja niti tekmovanje ni možno.

Osebni egoizem, katerega najvišji izraz kot družabne norme je današnji sistem neokapitalističnega liberalizma, ima socialno delovanje in altruizem za čustveno slabost, za nekaj družbeno kontraproduktivnega, kajti pravica preživetja pripada le najsposobnejšim in najmočnejšim posameznikom. Tovrstno mišljenje na splošno velja za hladno preračunljivost razuma, pri čemer čustva ne igrajo nobene vloge.

V resnici to ne drži. Osebni egoizem, ta nagon in njegov odsev v sistemu, to je izrazito izpostavljen nagon in čustvenost posameznika kakor tudi družbe. Pri tem ni nobenih moralno opredeljenih dobrih in plemenitih čustev, gotovo tudi ne razumnega omejevanja nagona – vse je zgolj pohlep, požrešnost, lakomnost in brezobzirnost, saj je taka »tekmovalnost« privedla ves planet na rob preživetja. Vsaka »logika« in »razumna« odločitev je podrejena temu pridobitniškemu nagonu – s kratkoročnim dobičkom in z neizmerno dolgoročno izgubo. V družbi, kjer vlada neoliberalni kapitalizem, so socialni paraziti v vlogi »alfa subjektov« resnični oblastniki, njihova navidezno altruistična dejanja pa so večinoma zgolj ukrepi za lastno varnost in ohranitev »statusa quo«.

Seveda razmejitev ne more biti ostra; tudi v altruistični družbi je prisoten socialni parazitizem, posebej v »nižjih« slojih prebivalstva, bodisi da je genetsko pogojen, demografsko povzročen ali pa je posledica beguncev in priseljencev, ki dodatno obremenijo družbo tako ekonomsko kot kulturno, kar prav tako lahko pripelje do njenega propada. Tudi »pretirani« altruizem je namreč poguben za družbo; za vse veljavnih meril sicer ni, povsod pa je nujen določen nadzor nad gibanjem števila prebivalstva.

Kako je mogoče pojasniti pojav tako nasprotujočih si teženj v družbenem razvoju – na eni strani vse večjo strpnost in sodelovanje ter na drugi brezobzirno tekmovalnost za preživetje »najbolj prilagojenih«? Odgovor leži v razslojenosti družbe: najnižji sloj, sloj brez moči in lastnine, sloj tlačanih kruhoborcev, tisti sloj, ki ga je Graham Greene imenoval »torturable class«, naj bi vse muke svojega bivanja potrpežljivo prenašal v božjem imenu, kajti vse njihovo trpljenje je božji dar.

Zdrav razum tudi v družbeno-ekonomskih zadevah išče možnosti za srednjo pot, v skladu z naravnimi zakoni in razpoložljivimi sredstvi.

Kaj bi bilo, če bi bilo?

Znano je, da so skozi evolucijo nastajali organi, katerih delovanje je tehnika (zlasti kot bionika, tj. biološka veda, ki preučuje funkcije živih bitij in tako rešuje tehniške probleme) poskušala vede, včasih tudi nevede posnemati. Skoraj vsi organi ali njihovi sestavni deli, skozi celotno biološko drevo razvoja od mikroorganizmov prek mnogoceličarjev do človeka, so bolj zapleteni, delujejo bolj natančno in bolj zanesljivo kot kateri koli njihov tehnični posnetek ali nadomestek. Na primer: biomolekularni postopek kopiranja DNK, sinteza proteinov, oči in ušesa, kemični sensorji ali sensorji elektromagnetnih polj, celice živcev in možganov.

Obenem z biološko evolucijo se je razvijala tudi človeška družba – iz komajda organizirane horde prvih primatov vse do današnje civilizacije in kulture. V tem razvoju se je sposobnost preživetja posameznika in skupin povečala do skrajnih bioloških meja kot posledica razvoja možganov in nastanka abstraktnega mišljenja, ki je najvišji izraz inteligence.

Vendar je tudi tu nastopila biološka omejitev. Omenili smo že genetsko degradacijo inteligence, ker današnja družba ščiti in pogojuje predvsem razmnoževanje manj inteligentnih individuumov (prim. Elmer Pendell, sodobni ameriški sociolog), s tem pa je naravna selekcija, ki je privedla do vzpona civilizacije, pravzaprav onemogočena. Poleg tega tudi splošni razvoj v bolj tolerantno, disciplinirano družbo, ki ima višji prag za upornišvo, omogoča sociopatom in socialnim parazitom prevzemanje vodstva, to pa zaradi njihovih značajskih lastnosti ne more biti koristno, ker je ozkogledno sebično in družbo vodi v propad; z njimi namreč razum postaja podrejen negativnim čustvom in nagonom kvazivoditeljev.

Vprašanje je, ali je sploh še možno uresničiti tako družbo, ki bi omogočila zanesljivo preživetje človeštva na človeški način, to je v skladu z današnjimi deklariranimi moralnimi in etičnimi normami, hkrati pa tudi po vzoru neke druge družbe, ki je nekoč nastala v teku biološke evolucije. Obstajal je namreč že družbeni sistem, ki bi bil tudi danes lahko zgled. To je bil, posebno pri starih Slovanih, sistem skupnega lastništva in enakopravnosti spolov, ki ga na Zahodu imenujejo »primitivni komunizem«; ta zaničljiva oznaka velja zlasti za

staroslovansko obliko egalitarnosti. Ta starodavni družbeni sistem je povsem izginil z vladavino krščanstva in zahodno kolonizacijo sveta. Propadel je, ker so ga uničili družbeni sistemi Zahoda, temelječi na socialnem parazitizmu, ki je jedro vsake oblasti v lastninsko in hierarhično stratificirani družbi.

Potrebno bi bilo torej organizirati tak družbeni sistem, ki bi bil sprejemljiv za vse, ne glede na tradicijo, podnebje in verstva, pravično in trajnostno uravnotežen v razmnoževanju, razdelitvi surovin, hrane, proizvodnje in porabe energije. Le tako naravnan družbeni sistem bi omogočil dolgoročno preživetje celotne človeške vrste.

Nekaj zgledov je tudi v širši naravi, kjer določeni socialni sistemi sestojijo iz tako velikega števila posameznikov, da njihova celotna biomasa presega celotno biomaso človeštva, vendar nikoli niso ogrozili preživetja biosfere, temveč so njen funkcionalni del, ne da bi parazitsko ogrožali obstanek kakšne druge vrste živih bitij.

Biologi in sociobiologi glede oznake teh biosistemov niso enotni, a to je obrobnega pomena. V teh sistemih je bistveno dvojje: skrb za lastno potomstvo in brezpogojno delovanje v korist skupnosti. Enaka skrb se sicer pojavlja spontano tudi drugod v celotnem evolucijskem drevesu, toda le pri teh izrazito socialnih vrstah je pglavitni temelj življenja celotne skupnosti. Gre za t. i. socialne žuželke: za termite, mravlje, čebele in njim sorodne, v tem smislu nekoliko manj razvite vrste, kot so ose in sršeni. Pri tem velja upoštevati, da je ravno od čebel odvisno tudi preživetje človeštva, saj so bistveni člen v proizvodnji človeške hrane.

Sestave in delovanja družb teh socialnih žuželk seveda ne kaže preprosto prenašati na človeško družbo, predvsem zaradi drugačnega telesnega ustroja in načina razmnoževanja, pa tudi zaradi človeškega razuma, ki razvija neprimerljivo večjo raznolikost med posamezniki. Razvidna pa so splošna načela, ki edina omogočajo obstoj stabilnih družb; ta načela bi moralo v znatni meri upoštevati tudi človeštvo, saj so v teku evolucije nedvomno dokazala svojo vrednost.

Poleg skrbi za potomstvo, po potrebi tudi z omejevanjem rojstev, je nujna zahteva, da vsak posameznik dosledno deluje v korist skupnosti ter porabi le toliko, kolikor je potrebno za opravljanje nalog, za kontrolirano reprodukcijo in, prav tako omejeno, za osebna nagnjenja. človeška komponenta pri tem bi bila vzdržna

uporaba naravnih virov ter posebna skrb za znanost in kulturo; to bi bile osnovne smernice nadaljnega razvoja človeštva.

Pravzaprav to ni nič novega; omenjena načela vsebuje teorija socializma (komunizma) v svoji zamisli dolgoročno stabilne družbe. Seveda pa je, tudi glede na dosedanje izkušnje, neogibno vprašanje: ali je človeštvo sploh zmožno uresničiti takšno družbo?

Danes je pač posebno problematično, da je socialni parazitizem dosegel stopnjo, ko ima neznatno število posameznikov v monopolni lasti večino svetovnega bogastva ter na ta način skuša obvladovati ves planet. Pri tem je značilno, da v takem sistemu niso vodilni najbolj inteligentni posamezniki, temveč najbolj brezobzirno parazitski, ki izkoriščajo najprej altruizem neposredne okolice, ko pa dosežejo določeno stopnjo moči (tudi z interesnim združevanjem sebi enakih), utrjujejo svoj položaj z različnimi mehanizmi prisile.

Prvi korak pri reševanju tega problema bi bila odstranitev teh »elitnih« socioparazitov. Ob sedanjem stanju celotne biosfere, ko so klimatske spremembe že dosegle »the point of no return« z grožnjo propada civilizacije v dveh-treh generacijah, bi bili nujni »nepopularni« ukrepi, saj ni časa za dobrohotno prepričevanje »drugače mislečih«. V bistvu preostane le tako ali drugače nasilna eliminacija, toda po dosedanjih izkušnjah tudi taka »operacija« spet prinese na površje ljudi istega kova, seveda z enormnimi človeškimi in materialnimi izgubami.

Zato se zdi, da je ravno omejeni razum večine ljudi, seveda tudi oblastnikov, tisti biološki mehanizem, ki bo naposled, praktično sam po sebi, omejil človeški rod. Tisto, kar bo pri tem obstalo, bo zelo omejeno; brez vsestransko uničevalnih sil se bo človeštvo, ko bo izčrpalo razpoložljive naravne vire, vrnilo na stopnjo razvoja, kot je bila pred tisočletji. Pomagala ne bo nikakršna filozofija ali retorična demokracija, nobene levo-desne delitve z deklaracijami o svobodi govora in človeških pravicah (ki naj bi jih zagotavljal le Zahod).

V sklepnem povzetku je mogoče reči: zaton človeštva je utemeljen v čustvih (emocijah), ki vodijo človeka pri odločitvah in dejanjih, ter v razumu (ratio), ki vodi tehnologijo uničevalnih sredstev. Dosledno v luči naravnih zakonov se pojav človeške inteligence tako pokaže kot »slepa ulica« biološke evolucije. Zaton Zahoda je pri tem le uvod v vsesplošno (samo)uničenje kot »naravni nasledek«

pohlepa, domišljavosti in brezobzirnosti, ostali deli človeštva pa tega iz istih razlogov niso bili zmožni preprečiti.

Glavna literatura:

Kamal Salibi, *Die Bibel kam aus dem Lande Asir*, Rowohlt 1985;

Ф. М. Достоевский, *Братья Карамазовы* (1880);

Guy de Maupassant, *Le Masque* (1889);

Edgar Allan Poe, *The Masque of the Red Death* (1842).

